

ISSN 1335 - 0404

PEDAGOGICKÉ ROZHLEDY

5

2018

ODBORNO-METODICKÝ ČASOPIS

Obsah:

RIADENIE ŠKOLY

Slávka Džačovská
Koučing smeruje do škôl (1. časť) ...1

Marian Valent
Sebahodnotenie a zmena školy ...2

VÝCHOVA A VZDELÁVANIE ŽIAKA

Mária Marciová
O pozitívnych posunoch vo výučbe rozhoduje kvalita prístupov k vzdelávaniu seba samých ...7

Anna Hamšíková
Využitie miniságy na hodinách anglickej literatúry
Výtah z atestačnej práce k prvej atestácii ...12

Simona Žáčiková
Aktivizujúce metódy so zameraním na prácu so školským historickým prameňom na hodine dejepisu
Výtah z atestačnej práce k prvej atestácii ...16

Mariana Beľanová
Terénna exkurzia k problematike vodného ekosystému v predmete biológia
Výtah z atestačnej práce k prvej atestácii ...19

Ľubica Páchniková
Vplyv projektového vyučovania na zlepšenie orientácie na mape miestneho regiónu u žiakov 1. ročníka SOŠ
Výtah z atestačnej práce k druhej atestácii ...23

Peter Petkov
Aktivizácia žiakov v predmete prax
Výtah z atestačnej práce k prvej atestácii ...26

INFORMÁCIE

Miroslava Jakubeková, Eva Žernovičová
Možnosti podpory odborného vzdelávania a prípravy – príklady z Trenčianskeho kraja ...28

Pedagogické rozhľady

Odborno-metodický časopis pre školy
a školské zariadenia

5/2018

Dvojmesačník

Ročník 27

Editor:

Metodicko-pedagogické centrum Bratislava

Šéfredaktor: Marián Valent

Výkonná redaktorka: Viera Stankovičová

Redakčná rada:

Simoneta Babiaková, Darina Bačová,
Mária Ďurčeková, Erika Fryková, Darina Výbohová,
Mária Onušková, Renáta Pondelíková,
Juraj Vantuch

Zahraniční korešpondenti:

Milan Pol (Česká republika)

Anna Gajdzica (Poľsko)

Kristof Lajosné Antónia (Maďarsko)

Obálka: Renáta Pondelíková

Preklad do angličtiny: Anna Pávová

Adresa redakcie:

Metodicko-pedagogické centrum

regionálne pracovisko Horná 97

975 46 Banská Bystrica

Tel.: 048/4722 905

Fax: 048/4722 933

e-mail: viera.stankovicova@mpc-edu.sk

www.mpc-edu.sk

Vyšlo: 23. novembra 2018

Vychádza päťkrát ročne

Evidenčné číslo: EV 3414/09

ISSN 1335-0404

Príspevky v časopise sú recenzované. Recenznú radu tvoria členovia redakčnej rady časopisu.

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor.

Redakcia sa nemusí vždy stotožniť s názormi autora.

Nevyžiadané rukopisy nevraciamy.

KOČING SMERUJE DO ŠKÔL (1. ČASŤ)

Slávka Džačovská, Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko Prešov

Anotácia: Príspevok ponúka náhľad na možnosti implementácie koučingu do škôl s cieľom akcentovať jeho možné prínosy ako pre manažment škôl, tak pre zamestnancov školy, a tiež aj pre samotných klientov školy. V centre pozornosti je samotný obsah a rozsah pojmu koučing, aj pojmov s ním súvisiacich, s poukázaním na jeho možný potenciál v rámci činností v školách.

Kľúčové slová: koučing, kouč, klient, koučovací rozhovor.

Narastajúca popularita koučingu môže byť na jednej strane prínosom, no na druhej strane, tak ako sa to už neraz stalo pri iných slovách, aj jeho slabinou. Ak sa obsah pojmu vníma ako všeliek na rozličné a možné problémy súčasného človeka, alebo ako moderný prúd v štýle „byť in“, jeho význam a hodnota sa tak môže devalvovať na úroveň populárnej novinky „vykúkajúcej“ zo stránok lifestyleových časopisov, či médií. Len keď sa ukotví v povedomí verejnosti v jeho adekvátnej podobe, má v sebe úžasný potenciál byť prínosom pre osobnostný i profesionálny rast človeka. Slovo koučing nájdeme v rozličných kontextoch, odvetviach a oblastiach života s jedným spoločným znakom – zacielenosť na rozvoj človeka. Školstvo nie je výnimkou, aj sem už koučing zavítal. Jeho nidácia nie je ale jednoduchá, pretože sa mnohokrát spája len so športovou oblasťou činnosti škôl, alebo s manažérskymi činnosťami. Opomíňa sa jeho samotná podstata, ktorá je určená všetkým zložkám v škole – od vedenia a manažmentu počínajúc, až po samotných žiakov a učiteľov, nevynechávajúc ani rodičov, alebo odborných či nepedagogických zamestnancov škôl. Pod názvom Koučing smeruje do škôl predkladáme príspevok v podobe viacerých častí s ambíciou poukázať na možný aj reálny potenciál koučingu v školách. V prvej časti sa sústredíme na bazálne pojmy koučingu, ktoré by malo poznať vedenie škôl ešte predtým, ako samotný koučovací proces v škole začne.

Koučing

V rámci koučingu je kľúčový obsah a rozsah samotného pojmu koučing i pojmov kouč, klient, koučovací rozhovor. Význam slova **klient** je v slovníkoch zväčša vedený vo význame ako zákazník, alebo ten, kto používa služby. Slovník slovenského jazyka uvádza pomerne zaujímavé vymedzenie ešte z čias starovekého Ríma, keď sa slovom klient označoval človek pod ochranou patricija, synonymne chránenec. V rámci školského prostredia môže byť klientom koučovania pedagogický zamestnanec, odborný zamestnanec, nepedagogický zamestnanec, žiak, študent, rodič, a to ako jednotliviec, skupina či celý kolektív. V rámci koučovania je to osoba, ktorá je koučovaná. **Kouč** je pomenovanie človeka realizujúceho koučing v procese koučovania s klientom/klientmi. Krátky slovník slovenského jazyka vymedzuje tento pojem v pomerne úzkom ponímaní – technický poradca a vedúci športového družstva (pôv. v amer. prostredí), tréner. V adekvátnej ponímaní koučingu by mal byť koučom človek jednak s príslušným vzdelaním, jednak disponujúci kľúčovými kompetenciami kouča, čo by malo byť vlastné všetkým koučom rozličných štýlov, či koučovacích škôl. Súčasne by mal ako profesionál v plnej miere dodržiavať Etický kódex kouča.

Tieto atribúty odporúčame precízne sledovať najmä

vedeniu škôl, ktoré sa rozhodne pre realizáciu koučingu v rámci svojej školy. Organizácia, ktorá určuje štandardy profesie kouča je ICF – International Coach Federation – Medzinárodná federácia koučov; táto súčasne aj vymedzuje medzinárodnú certifikáciu koučov, má vlastný webový portál a svoje národné „odnože“, majúce tiež vlastné webové portály, registrujúce jednotlivých profesionálnych koučov. Preto sú pri selekcii ponúk koučovania pomerne dôležitými jednak referencie na daného kouča, ale aj preukázanie jeho kvalifikácie.

Koučovanie je založené na interakcii kouča s klientom/klientmi v koučovacom procese – koučovacom rozhovore. Od kouča sa očakáva, že pred samotným koučovaním klientovi presne stanoví špecifiká koučovania, a to na základe potrieb klienta. Vytvorí plán koučovania, ktorý je možné po vzájomnej dohode korigovať. Základom koučovania je princíp, že kouč je partnerom klienta – koučovaného. Etický kódex ICF presne definuje koučovanie ako „partnerstvo s klientmi v podnetnom a kreatívnom procese, ktorý ich inšpiruje maximalizovať svoj osobnostný a profesijný potenciál“ (Karpinská, Kmecová, 2017, s. 285). Zdôrazňujeme ešte pokračovanie tejto definície „Profesionálny koučovací vzťah nastáva, keď koučovanie zahŕňa obchodnú dohodu alebo zmluvu, ktorá definuje zodpovednosti každej strany“ (Karpinská, Kmecová, 2017, s. 285).

Vedenie škôl musí toto brať na zreteľ pri posudzovaní ponúk na koučovanie, ktoré už do škôl prichádzajú či od jednotlivých koučov, alebo firiem zaoberajúcich sa „koučingovým biznisom“. Súčasne je potrebné, aby sa vopred stanovilo, o aký typ koučingu pôjde pri jeho realizácii na pôde školy. Selekcii z ponúkaných možností môže napomôcť poznanie obsahu jednotlivých typov a druhov koučingu, aby nedošlo k nezhodám pri samotnej realizácii koučingu v škole spôsobeným miskoncepčným chápaním obsahu či zamerania. Je nutné si pri dohadovaní koučovacieho vzťahu preto presne indikovať koučing podľa nosnej témy. Informácií je pomerne veľa a sú ľahko dostupné. Mnohokrát je ale v nich koučing označovaný anglickým pomenovaním, a je potrebné ďalej „pátrať“, čo sa za ním skrýva. Nám sa z hľadiska kontextu zamerania príspevku najviac pozdáva vysvetlenie rozdelenia koučingu podľa nosnej témy už vyššie spomínaných autoriek, ktoré ho zrozumiteľne približujú:

- Performance coaching: zameraný je na zručnosti a výkon;
- Biznis coaching: pracovný koučing;
- Executive coaching: koučing pre riadiacich pracovníkov;
- Team coaching: tímový koučing;
- Life coaching: životný koučing;
- rozličné obsahovo zamerané koučingy (Karpinská, Kmecová, 2017, s. 43-51).

To značí, ak chce vedenie školy riešiť napríklad problematiku závislostí v školách, koučing nie je vždy adekvát-

ným prístupom, ani všemocným nástrojom. Profesionálny kouč vie identifikovať, či nosná téma, ktorú škola potrebuje komunikovať, je vôbec vhodná na koučing a aj aký koučing by bol adekvátny. Profesionálny kouč vie posúdiť, či je vôbec možné uzatvoriť takúto obchodnú zmluvu/dohodu. Ak nie, radšej by mal odporučiť iného odborníka. Z tohto hľadiska je vstupný rozhovor veľmi dôležitý a náležité je riešiť ho jednoznačne osobne a v dostatočnom časovom priestore pre obidve strany. Bázou medziľudskej komunikácie je rozhovor. Ak by sme zalistovali v slovenských slovníkoch, zvyčajne sa tam v obmenách vyskytuje definícia v štýle: zhováranie sa dvoch a viacerých osôb, dialóg, výmena názorov o istej veci.

Koučovací rozhovor je založený na základnom postuláte: odpovede na otázky klienta sú už v ňom samom a kouč mu len pomôže s ich hľadaním. Nachádzanie, čiže výsledok nemusí byť bezpodmienečným vyústením koučovacieho rozhovoru. Je veľmi dôležité, aby si to budúci klient koučingu uvedomil hneď na začiatku, ešte pred samotným koučovaním. Odborné rady, či presné návody ako postupovať, nájde u iných odborníkov. Koučovací rozhovor, koučing sa týmto líši od mediátorstva, poradenstva, manažérskych rozhovorov, mentorstva, či terapie.

Kmecová, Karpinská precízne identifikujú zmysel koučovacieho rozhovoru: „V koučovaní nehľadáme objektívne najlepšie riešenie....zmyslom koučovacieho rozhovoru je, aby si koučovaný uvedomil, čo je pre neho dôležité, prijal zodpovednosť za seba a svoje rozhodnutia a zvolil si, čo v danej situácii urobí...“ (Karpinská, Kmecová, 2017, s. 37). Inak povedané, kouč nemá hľadať riešenie situácie za koučovaného. V školskej praxi, skôr ako sa škola rozhodne pre realizáciu koučingu, je náležité, aby sa objasnilo aj to, že koučovať sa môžu len jedinci, ktorí sú ochotní s koučom sa na cestu hľadania v koučovacích rozhovoroch vydať. Násilne implementovaný koučing môže viac ublížiť, ako pomôcť, koučovanie v atmosfére tlaku, či strachu ne-

funguje. Konzekventnosť koučovania musí byť dodržaná za všetkých okolností, a to na oboch stranách – kouča i koučovaného. Platí tu ešte jedna základná myšlienka: Kouč nemusí byť expertom na obsah - tému rozhovoru. Pre vedenie škôl z toho vyplýva, že ak chce riešiť napríklad tému motivácie, alebo spolupráce, či komunikácie v kolektíve, kouč nemusí byť stopercentným odborníkom na tieto témy. Kouč len pomôže jednotlivcom/kolektívu vidieť možnosti a necháva na ňom/na nich spoluzodpovednosť za to, ako sa rozhodne/rozhodnú. Ďalším postulátom koučovania je predpoklad, že klient bude aktívne spolupracovať.

Má teda koučing v škole svoje miesto?

Spillerová(2016) poukazuje na to, že väčšina ľudí má v sebe brzdy spôsobujúce, že vzniká významný rozdiel medzi tým, čo môže dokázať (potenciál), na čo hovorovo povedané „má“ a čo aktuálne robí (aktuálny výkon alebo správanie). Koučing pomáha účinne odstraňovať tieto brzdy v našom myslení, v pohľade na seba či obklopujúcu realitu. Školy sa v súčasnosti boria s mnohými problémami, ktorých kauzálnosť tkvie práve v takýchto osobnostných bariérach. Pri ich eliminácii môže práve koučing byť účinným nástrojom na rozvoj človeka, čím sa vytvorí časopriestor pre potenciál koučingu vytvoriť si želanú budúcnosť a smerovať k nej.

V školách, tak ako aj v živote, je pomerne častým spojenie „mám problém“, „je to problematická osobnosť“, „ide o problémového žiaka/učiteľa/pracovníka/rodiča“. Koučing tak v škole môže problémy „prerámčovať“ do podoby príležitosti naučiť sa niečo nové aj o sebe a „problém“ sa tak stáva príležitosťou na zlepšenie toho, aby sa zmenil sebaobraz človeka a zvýšila sa miera dôvery vo vlastné schopnosti. Odpoveď na vyššie položenú otázku je možné spoločne hľadať a nachádzať v ďalších častiach príspevku.

V nasledujúcej časti zacielim svoju pozornosť na jeden z často sa opakujúcich nešvárov – prokrastináciu a jej kontextovú konjukciu s koučingom.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

KARPINSKÁ, Z. a D. KMECOVÁ, 2017. *Koučovanie podľa pyramídy*. Bratislava: Business Coaching College. ISBN 978-80-972617-0-2
Krátky slovník slovenského jazyka [online]. [cit. 2018-11-05]. Dostupné z: <http://slovník.azet.sk/pravopis/slovník-sj/?q=klient>
Slovník slovenského jazyka [online]. [cit. 2018-11-05]. Dostupné z: <http://slovník.azet.sk/pravopis/slovník-sj/?q=klient>
 ŠPILLEROVÁ, D. *Koučing môže otvárať cestu k zmene školstva* [online]. [cit. 2018-10-10]. Dostupné z: <http://www.adda.sk/koucing-moze-otvarat-cestu-zmene-skolstva/>

Summary: The article is focused on the basic concepts related to coaching – coaching, coach, client, coaching interview. The focus is still on finding the answer to the question of whether coaching has its place in schools and in what form. Typically its place in managerial skills is mentioned, which is the most common usage. The aim of several parts of the article is, in particular, to emphasize its potential for everybody in the school, taking into account the need for changes in the current school.

SEBAHODNOTENIE A ZMENA ŠKOLY

Marián Valent, Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko Banská Bystrica

Anotácia: Príspevok je venovaný vymedzeniu kvality školy, procesu sebahodnotenia s dôrazom na zmeny v škole, školskom zariadení.

Kľúčové slová: kvalita školy, sebahodnotenie školy, kurikulum, model sebahodnotenia, riadenie zmeny

Albert (2006) vychádza z toho, že škola poskytuje službu svojim žiakom a sprostredkovane aj ich rodičom a budúci zamestnávateľom, príp. školám vyššieho typu. Za výsledok tejto služby považuje vzdelanie. Špecifikom tejto služby je, že významným podielom sa na jej výsledku podieľa nielen poskytovateľ, ale aj zákazník, t.j. žiak.

Bez jeho aktívnej účasti táto služba nedá vykonávať. Ide teda o rozdiel v porovnaní s inými službami, pretože aktivita zákazníka je tu očakávaná a žiaduca. Podľa Chválu a Starého (2009) sa pojem kvalita v školstve vyskytuje v týchto významoch:

1. ako všeobecný výraz pre pozitívne alebo negatívne

označenie miery (úrovne) nejakého stavu (napr. kvalita vyučovania matematiky je vysoká/nízka),

2. na vyjadrenie stavu, ktorý je optimálny, žiaduci, ideálny, teda pozitívny.

Kvalita školy nie je absolútnou hodnotou. Nie je možné ju vyjadriť len pomocou určitých charakteristík, ktoré sú merateľné (Janík, Knecht, Najvar a kol., 2010). V tomto kontexte sú za najproblematickejšiu časť merania považované kritériá kvality. Odhladiac od všeobecne záväzných kritérií vonkajšieho hodnotenia škôl (ŠŠI a NÚCEM) neexistuje iná dohoda o kritériách. Nie je zhoda ani v tom, ktoré kritériá sú dôležité, ktoré menej, ktoré kvalitu viac či menej vystihujú. V súčasnosti je otázne aj to, do akej miery kvalita školy a vzdelávania rozhoduje o kvalite žiaka, o kvalite jeho výstupov, či o jeho učení sa. V dnešnej spoločnosti, kde na žiaka pôsobí oveľa viac vonkajších vplyvov, kde má mnoho možností, ako a kde sa učiť, nie je škola jediným zdrojom informácií (ako to bolo kedysi) a nie je teda jasný ani vplyv tých iných vplyvov na jeho výsledky.

Kvalitu školy vo všeobecnej rovine vymedzujú Průcha, Walterová a Mareš (2009) ako žiaducu alebo optimálnu úroveň jej fungovania a jej produktov. Viacero autorov (Rötling, Spilková, Pol, Dilton) trochu odlišnými slovami uvádza, že koncept kvality by mal vo svojej podstate obiahnuť tri oblasti:

1. vstupy a podmienky školy ako zamýšľané, **plánované kurikulum** – materiálne, finančné, personálne podmienky, sociálny a regionálny kontext a ďalšie,
2. proces vzdelávania a fungovania školy ako **realizované** (implementované) **kurikulum** – kultúra, spôsob riadenia, kooperácia, klíma triedy a školy, kvalita edukačných procesov, kvalita učenia sa a ďalšie a to vrátane skrytého kurikula,
3. výsledky vzdelávania ako **dosiahnuté kurikulum** – krátkodobé (vzdelávacie ciele, kompetencie) aj dlhodobé (tie, ktoré nie je možné v krátkodobom horizonte počas školskej dochádzky nejakou relevantne uchopiť, napr. profesijný a osobný úspech).

Odišne je koncept kvality uchopený u autorov MacBeath, Schratz, Meuret a Jacobsen (2006), ktorí medzi základné oblasti zaraďujú:

1. výstupy (študijné výsledky, osobný a sociálny rast, orientácia žiakov),
2. procesy na úrovni triedy (čas a prostriedky učenia, kvalita učenia a vyučovania, podpora učebných problémov),
3. procesy na úrovni školy (škola ako miesto na učenie, škola ako sociálne a odborné miesto) a
4. prostredie (škola a domov, škola a spoločenstvo, škola a orientácia žiakov).

Úspešná škola je prezentovaná ako službotvorná organizácia, ktorá sa „neustále“ rozvíja – zlepšuje. Princípmi jej rozvoja sú 3 vnútorne konzistentné, vzájomne súvisiace a prepojené zamerania v riadení školy:

- na zlepšovanie edukačných služieb (strategické riadenie školy),
- na zlepšovanie edukačných procesov (pedagogické a personálne riadenie školy),
- na sebahodnotenie.

Sebahodnotenie je tu chápané ako súčasť kultúry školy, jej každodenného života a súčasne aj ako rozvojová perspektíva školy v tých oblastiach, ktoré sú pre ľudí dôležité.

Za zaujímavé a podnetné považujeme aj vnímanie úspešnej (kvalitnej) školy podľa Bacíka (1983). Úspešná škola je **determinovaná**:

1. kvalitou jednotlivých prvkov systému školy (učitelia, žiaci, materiálno-technické zabezpečenie, koncepcia školy),
2. kvalitou vzťahov medzi prvkami systému školy (riaditeľ – učitelia, učitelia – žiaci, učitelia – vzdelávacie ciele, obsah, metódy, prostriedky a formy výchovy a vzdelávania),
3. kvalitou vzťahu medzi školou a jej okolím (škola – obec, škola – rodičia).

Ako podnety pre identifikáciu kvalitnej školy je možné vnímať aj rôzne typické znaky, prvky kvality. V ďalšom texte predstavujeme typické znaky kvalitnej školy v USA, ktoré môžu byť inšpiráciou pre vlastnú tvorbu oblastí hodnotenia. Národná asociácia pre edukáciu vo svojom výskume, do ktorého sa zapojilo viac ako 1000 škôl, identifikovala 6 kľúčov otvárajúcich dvere pre výnimočnú kvalitu školy. Pre každý kľúč určila indikátory kvality (Turek, 2009):

1. **Určovanie, presadzovanie a dosahovanie náročných cieľov všetkými osobami zainteresovanými na edukácii** (príklady indikátorov: ciele edukácie sú jasné a konkrétne, školský vzdelávací program je orientovaný na žiaka, škola vychádza pri edukácii z predpokladu, že všetci žiaci sú spôsobilí sa učiť).
2. **Otvorená komunikácia a spoločné riešenie problémov** (pri riešení problémov spolupracuje vedenie so zamestnancami, rodičia sa podieľajú na skvalitňovaní výchovy a vzdelávania, všetci zamestnanci spolupracujú na odstraňovaní bariér, ktoré bránia žiakom učiť sa, učitelia pravidelne komunikujú o kvalite vyučovania a vyučovacích stratégiách).
3. **Kontinuálne hodnotenie vyučovacieho procesu** (hodnotenie žiakov sa používa na skvalitnenie ich učenia sa, školský vzdelávací program sa pravidelne vyhodnocuje, pri skúšaní a hodnotení žiakov sa používajú rozmanité metódy a formy).
4. **Profesionálny rozvoj zamestnancov školy** (má priamy vplyv na výchovu a vzdelávanie žiakov, na jeho zabezpečení spolupracuje vedenie so zamestnancami, súčasťou vzdelávania sú vzájomné pozorovania (hospitácie), učitelia sú pripravovaní aj na prácu so žiakmi zo znevýhodneného prostredia, profesijný rozvoj je komplexný a zameraný na riešenie problémov školy).
5. **Zdroje na podporu výchovy a vzdelávania na škole** (podporné služby na škole sú adekvátne, priestorové podmienky sú vyhovujúce, škola je bezpečným prostredím pre žiakov, zamestnancov, návštevníkov, na škole je dostatok kvalitných učebných pomôcok a didaktickej techniky).
6. **Školský vzdelávací program a vyučovací proces** (zahŕňa aj rozvoj kompetencií žiakov učiť sa, vo vyučovanom procese sú aplikované pedagogické stratégie podporujúce rozvoj kľúčových kompetencií, neprospeievajúcim a slabo prospeievajúcim žiakom sa poskytuje pomoc a podpora v učení sa, vo vyučovacom procese je systematická spätná väzba a individuálny prístup k žiakom, učitelia vykonávajú akčný výskum zameraný na zlepšenie kurikula a vyučovacieho procesu).

Sebahodnotenie školy

V odbornej literatúre sa stretávame s odlišným chápaním pojmov **sebahodnotenie** a **autoevalvácia** (v literatúre sa čitateľ stretne aj s pojmom samohodnotenie). V tomto príspevku sú tieto pojmy chápané ako synonymá. Za dôležité považujeme chápanie sebahodnotenia podľa MacBeatha a kol. (2006), ktorí uvádzajú, že sebahodnotenie sa stáva systematickým až vtedy, keď sa zmení náhodný chaos v postupný rad a členený model. MacBeath a kol. (2006) pomenovali tri východiská, ktoré musia byť zodpovedané, ak máme očakávať naplnenie deklarovaných prínosov sebahodnotiacich procesov:

1. Kto (čo) definuje kritériá kvality?
2. Kto pozná príslušné dáta?
3. Aké budú dôsledky?

Základné východiská, o ktoré sa opiera model sebahodnotenia (Novák, 2012):

1. Vonkajšie hodnotenie a sebahodnotenie založené na overených údajoch.
2. Hodnotenie a sebahodnotenie ako rozvojová perspektíva.
3. Poznanie, že kvalita vzdelávacej služby sa rodí a realizuje lokálne v školách.
4. Vnímanie školy ako neustále sa zlepšujúcej učiacej sa komunity (dôležitý je trend, nie súčasný stav).
5. Vyváženosť vonkajšieho a vnútorného hodnotenia školy.
6. Citlivosť na kultúru a hodnoty školy.
7. Rešpektovanie cieľov a priorít školy.

Pod pojmom autoevalvácia Rýdla kol. (1998, In. Seberová, Malčík, 2009) chápe „*hodnotenie dosiahnutých cieľov a obsahov vzdelávania samotnou školou s účelom zaistenia kvality vzdelávania v rámci realizovaného vzdelávacieho programu školy. Autoevalváciu môžeme v tomto zmysle chápať ako mechanizmus sústavnej autoregulácie vlastnej pedagogickej práce školy ako celku aj jednotlivých vyučujúcich, ako užitočný prostriedok k možnému rozpoznávaní silných a slabých stránok štátom garantovaného a školou realizovaného vzdelávacieho programu. Autoevalvácia tak poskytuje spätnú väzbu o úrovni a kvalite dosahovaných výsledkov vzdelávania, resp. očakávaných cieľových stavov.*“

Pre plánovanie sebahodnotenia je podľa Babiakovej (2008) dôležitých niekoľko **oblastí**:

1. V oblasti **kvality školského vzdelávacieho programu** sa hodnotí jeho súlad so štátnym vzdelávacím programom, jeho špecifickosť vo vzťahu k požiadavkám zainteresovaných strán (napr. rodičov, vyššieho typu školy, zamestnávateľov), jeho prispôsobivosť vo vzťahu k žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, jeho originalnosť k inovačným edukačným stratégiám, jeho rôznorodosť vo vzťahu k rôznym vekovým skupinám žiakov (voliteľné predmety, edukačné projekty, priezračné témy, kurzy).
2. Pri hodnotení **podmienok výchovy a vzdelávania** môžeme hodnotiť kvalifikovanosť učiteľov, materiálne a technické vybavenie školy, informačno-komunikačné technológie a didaktické pomôcky v škole, používané texty a pracovné listy, bezpečie učebného a pracovného prostredia, klímu školy, príp. triedy, využívanie zdrojov.
3. Pri **realizácii edukačného procesu** hodnotíme sku-

točný priebeh edukácie – najmä prístup k príprave a realizácii vyučovania, monitorovanie cieľových kompetencií žiakov vo vzťahu k ŠkVP, vyváženosť štruktúry vyučovacích hodín a blokov. Hodnotíme aj vhodnosť výberu metód a foriem práce, efektívne využívanie didaktických prostriedkov, najmä využívanie sociálnych foriem vzdelávania (kooperatívne a projektové vyučovanie), používanie inovačných stratégií edukácie (obsahová integrácia, zážitkové učenie, diskusné kruhy). Osobitne hodnotíme individuálny prístup k žiakom, využívanie slovného hodnotenia a rozvoj sebahodnotiacich zručností žiakov.

4. Pri **výsledkoch edukačného procesu** porovnávame výsledky so stanovenými cieľmi vzdelávania.
5. Pri hodnotení **spolupráce s rodinou a inými subjektmi** berieme do úvahy celkovú kultúru školy, prístup k informáciám, kvalitu komunikácie s rodičmi a odborníkmi, ktorí ovplyvňujú edukačný proces, komunikáciu so zriaďovateľom a radou školy.
6. Pri hodnotení **vzťahov vnútri školy** ide o to, aká silná je školská kultúra a aká je klíma školy. Hodnotí sa, ako sú žiaci a učitelia v škole podporovaní (aká je kvalita výchovného a profesijného poradenstva pre žiakov, aký je systém kariérneho rozvoja učiteľov a pod). Kritériom hodnotenia je aj komunikácia medzi učiteľmi, učiteľmi a žiakmi, ale aj ostatnými zamestnancami školy.
7. **Riadenie školy** môže byť hodnotené podľa kvality strategického riadenia vedením školy, podľa pedagogickej koncepcie školy, plánovania a koordinácie ŠkVP, podľa tvorby ročného plánu školy, podľa úrovne kontroly a hodnotenia v škole, podľa metodickéj podpory učiteľov a efektívnej spätnej väzby od vedenia školy, podľa úrovne systému kontinuálneho rozvoja zamestnancov školy.
8. Hodnotenie **výsledkov práce školy** potom závisí od kvality výsledkov vzdelávania (prijatí žiaci na vyšší stupeň vzdelávania, uplatnenie žiakov v profesii). Hodnotí sa aj prezentácia školy v rámci regiónu, spolupráca s partnermi, verejné aktivity školy (výstupy, akadémie, výstavy, prehliadky).

Podľa Seberovej a Malčíka (2009) zásadné poslanie a možnosti, ktoré sebahodnotenie školám prináša, je možné zhrnúť do niekoľkých výrokov:

- umožňuje zachytiť špecifiká školy a poznať jej skutočné možnosti, riziká aj príležitosti k rastu a žiaducej zmene, pretože nesleduje iné špecifické záujmy a ciele ako samotnej školy a jej aktérov,
- dáva príležitosť konštruktívnym zmenám a efektívnemu učeniu, pretože sprostredkováva kritický pohľad vlastnými očami,
- uľahčuje rozhodovanie, posilňuje otvorenosť a dôveru všetkých zamestnancov školy a tým umožňuje vytváranie pozitívnej pracovnej kultúry,
- umožňuje škole byť autonómnou inštitúciou schopnou niesť zodpovednosť a skladať účty z vlastnej iniciatívy a z vlastnej potreby reflektovať kvalitu a nutnosti zmien v poskytovaných službách,
- umožňuje škole byť demokratickou inštitúciou, kde sú rozhodovacie právomoci rovnomerne rozložené a vychádzajú z konsenzu všetkých zúčastnených, pretože učitelia aj vedenie školy sú objektom aj subjektom sebahodnotenia, majú v nej rovnocenné postavenie,
- umožňuje škole byť učiacou sa organizáciou, v ktorej

sú jednotlivci sami za seba aj vo vzájomných väzbách subjektom aj objektom systematickej spätnej väzby umožňujúcej reálne vidieť úspechy aj neúspechy vlastnej práce,

- umožňuje škole profilovať sa svojou jedinečnosťou a súčasne ubezpečiť partnerov, že kvalita poskytovaného vzdelania zodpovedá očakávanému štandardu,
- umožňuje škole stať sa otvorenou a rešpektovanou výchovno-vzdelávacou inštitúciou s jasnými predstavami zmyslu svojej existencie,
- umožňuje rozvíjať profesijnú satisfakciu učiteľov a tým aj dôveru k možnostiam sa spolupodieľať na kvalite života žiakov,
- umožňuje rozvíjať profesionalitu učiteľstva a tým aj jeho prestíž.

Na nasledujúcom obrázku je predstavený autorom upravený model sebahodnotenia školy, ktorý pôvodne vznikol v USA (Sanders, Davidson, 2003, In. Seberová, Malčík, 2009). Zobrazenie, ktoré je v podobe ozubeného kola, v sebe zároveň nesie posolstvo nikdy nekončiacoho procesu. Otočením kola o 360 stupňov sa začne točiť ďalšie, z neho vychádzajúce a do neho zapadajúce. Jadro tohto modelu tvoria komponenty školy v podobe všetkých javov a procesov ako oblastí sebahodnotenia, a to v prepojenosti na štyri kľúčové hodnoty – užitočnosť, uskutočniteľnosť, korektnosť a precíznosť. V ich kontexte sa realizuje celý proces krokov pri zapojení všetkých účastníkov, neustálom hodnotení, komunikácii a metaevalvácii.

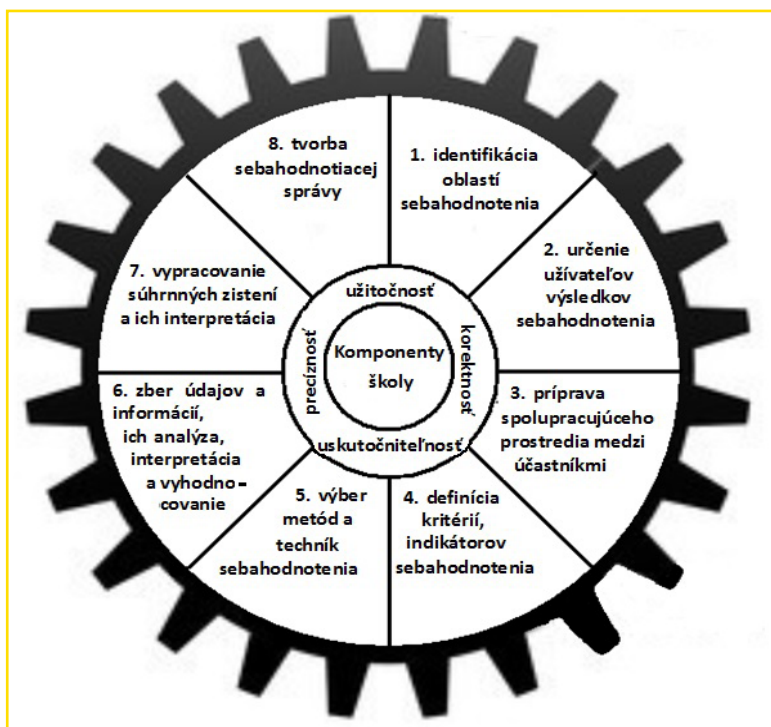

Schéma modelu sebahodnotenia školy

Uvedený model pozostáva z troch základných fáz: prípravnej, realizačnej a metaevalvačnej. Osem prezentovaných krokov patrí do prvých dvoch fáz.

V **prípravnej fáze** ide o tieto kroky (upravené a doplnené podľa Seberová, Malčík, 2009):

1. **Identifikácia oblastí sebahodnotenia v škole** – v tomto kroku si ujasníme, ktoré procesy školského života je žiaduce hodnotiť.

2. **Určenie užívateľov výsledkov sebahodnotenia** – v tomto kroku ide nielen o určenie osôb, ktoré budú užívateľmi výsledkov, ale aj tých, ktorí sú zároveň ich poskytovateľmi. Ide o zainteresované osoby poskytujúce informácie. Keďže ide o dobrovoľné aktivity, očakáva sa, že úžitok bude jasný pre každého zainteresovaného (napr. ak nám budú poskytovať informácie rodičia prostredníctvom dotazníka, je legitímne ich očakávanie, že sa dozvedia výsledky zisťovania dotazníkom a zároveň aj intervencie, činnosti, úlohy, ktoré z daných zistení pre školu vyplynuli). Ak sa tak nestane, je pravdepodobné, že v budúcom zisťovaní sa nestretneme s ochotou poskytnúť informácie.
3. **Príprava spolupracujúceho prostredia medzi účastníkmi** – ide o spôsob komunikácie s cieľovými skupinami. Pri výbere ľudí do sebahodnotiaceho tímu, by sa malo zväžiť, kto bude aktérom spolupráce v tíme. Atmosféra dôvery a spolupráce, vzájomnej podpory, transparentnosť práce sú východiskové parametre účelne vytvoreného tímu.
4. **Definícia kritérií, príp. indikátorov sebahodnotenia** – kritériá a indikátory zrozumiteľne a jednoznačne pomenovávajú, čo konkrétne bude sebahodnotiť.
5. **Výber metód a techník sebahodnotenia** – ide o štúdium zdrojov dostupných k tomu, čo sa bude hodnotiť. Identifikujú sa existujúce a vytvoria potrebné nástroje na zber údajov vo väzbe na indikátory a kritériá.

V **realizačnej fáze** ide o tieto kroky (upravené a doplnené podľa Seberová, Malčík, 2009):

6. **Zber údajov a informácií, ich následná analýza, interpretácia a vyhodnocovanie**
7. **Vypracovanie súhrnných zistení a ich interpretácia** – odporúča sa vyhodnotiť výsledky ku každému kritériu a jasne pomenovať, či a ako bolo dané kritérium naplnené. V tomto kroku ide aj o zohľadnenie perspektívy všetkých zapojených účastníkov. Najdôležitejšia je interpretácia zistení, pretože je nepravdepodobné, že pohľady zainteresovaných napr. rodičov sa budú zhodovať s pohľadmi ich detí. Rôznosť pohľadov môže nastať aj medzi žiakmi a učiteľmi, učiteľmi a vedením školy a pod.
8. **Tvorba sebahodnotiacej správy** – prostredníctvom tejto správy je možné podať ucelené informácie o všetkých zistených faktoch, výsledkoch, príp. dôsledkoch jednotlivých zistení. Správa by mala obsahovať kroky, odporúčania, postupy, zárodoky plánov, ktoré je potrebné urobiť pre rozvoj školy v danej (konkrétnej) oblasti/iach. Dôležité je prijať a rešpektovať výsledné zistenia a tiež prijať zodpovednosť za implementáciu navrhnutých korekcií, opatrení. Posledný krok (resp. posledné dva kroky) je krokom, prostredníctvom ktorého začíname plánovať nový cyklus sebahodnotenia.

Čo s výsledkami sebahodnotenia?

V mnohých prípadoch sa zistením existujúceho stavu proces sebahodnotenia ukončil. Vtedy je možné seba-

hodnotenie považovať za zbytočnú administratívu a byrokráciu, ktorá nesmeruje k zmene a k zlepšovaniu školy. Bez nastavenia zmeny aspoň v rámcových kontúrach je však proces sebahodnotenia úplne zbytočný. Tak ako uvádza Novák (MacBeath, 2006), základnou motiváciou školy pre sebahodnotenie je „**zajtra byť lepší, ako sme boli včera**“. Výsledkom sebahodnotenia sú návrhy na to, ako sa zlepšovať, ako sa posúvať vpred, ako byť lepšou školou. A nemusíme si asi hovoriť, že v každej škole je možné ísť vpred a zlepšovať sa. Prvým krokom pri návrhoch zmien je pomenovanie toho, čo je potrebné zmeniť. Až následným krokom je to, ako k zmene dôjsť – či pôjde o zmenu:

- skokovú – tzv. inováciu (realizovanú napr. projektom) alebo
- postupnú, kontinuálnu a prírastkovú (po malých krôčikoch a drobnými zmenami, inováciami, korekciami dosiahneme očakávaný stav, realizovanú napr. stratégiou KAIZEN).

KAIZEN vychádza z filozofie dvoch slov, ktoré popisujú význam tejto metódy nasledovne (Harausová, 2012):

KAI -zlepšovanie (všetko sa dá zlepšiť, každý výrobok, technologický postup, pracovná činnosť,...),

ZEN -zlepšovanie je neustále, reaguje na každú novú možnosť, zmenu podmienok, novú informáciu a môže sa na ňom podieľať každý zamestnanec.

konávajú (vlastníci procesu – v prípade školy a vyučovacieho procesu – sú to učitelia, pri upratovaní – sú to upratovačky, v kuchyni – sú to kuchárky). V systéme KAIZEN je prítomný prvok, ktorý nazývajú „warusa-kagen“, ktorý sa týka záležitostí, ktoré ešte nie sú skutočným problémom, ale nie sú akosi správne. Ak zostanú nepovšimnuté, môžu sa nakoniec warusa-kagen rozvinúť do väčšieho problému a môžu spôsobiť vážnu škodu. V organizácii je to spravidla vlastník procesu, kto si warusa-kagen všimne skôr, ako manažér, alebo kontrolór. V systéme absolútnej kontroly kvality (v stratégii KAIZEN sa označuje TQC) je vlastník procesu tým, ktorý na warusa-kagen upozorní, manažér (priamy nadriadený) správu uvíta. Skôr ako by nositeľa takejto správy pokarhal, má byť manažér rád, že na tento problém bolo poukázané pokiaľ bol minoritný a uvítať príležitosť na zlepšenie. V skutočnosti je však mnoho príležitostí stratených len preto, že ani vlastníci procesu a ani manažéri nemajú radi problémy, a teda ich ignorujú. (Imai, 2011)

Úrovně realizácie zmeny

Z hľadiska úrovne, na ktorej sa zmena uskutočňuje, môžeme rozlišovať zmeny (Mihalčová, Toma, 2010):

- na úrovni jednotlivca,
- na úrovni tímu,
- na úrovni skupiny,
- na úrovni organizácie.

Tab. 1 Porovnanie hlavných rysov stratégie KAIZEN a inovačnej stratégie (zdroj: Imai, 2011)

Kritériá porovnávania	KAIZEN	INOVÁCIA
1. účinok	Dlhodobý a dlho trvajúci, ale nedramatický	Krátkodobý, ale dramatický
2. tempo	Malé kroky	Veľké kroky
3. časový rámec	Kontinuálny a prírastkový	Prerušovaný a neprírastkový
4. zmeny	Postupné a neustále	Náhle a prechodné
5. účasť	Všetci	Niekoľko vybraných „šampiónov“
6. prístup	Kolektivismus, skupinové úsilie, systémový prístup	Drsný individualizmus, individuálne nápady a úsilie
7. typ zmeny	Udržiavanie a zdokonaľovanie	Prestavba od základov
8. impulz	Konvenčné know-how	Technologické prelomy, nové vynálezy, nové teórie
9. praktické požiadavky	Minimálne investície, ale veľké úsilie na udržanie	Vysoké investície, ale málo úsilia na udržanie
10. zameranie úsilia	Ľudia	Technológie
11. kritériá hodnotenia	Procesy a úsilie o dosiahnutie lepších výsledkov	Výsledky a zisk
12. výhody	Funguje dobre aj v pomaly rastúcej ekonomike	Vhodnejšie pre rýchlo rastúcu ekonomiku

V kontexte tejto tabuľky je potrebné povedať, že uvedené rysy nemusia byť vždy platné. Dôležité je to, ako pristupuje k zmenám vedenie školy. Jeden prvok to vcelku dobre identifikuje: ak je posol „zlých“ správ (rozumej – človek, ktorý upozorní na problém, chybu), považovaný v škole za zlého, problémového, vždy nespokojného, nie je kultúra školy pripravená ani na jednu z hore uvedených stratégií zmeny. Pretože aj inovačnú stratégiu, akokoľvek je v tabuľke uvedená ako negatívnejšia, dokáže takáto škola ešte viac zhoršiť. Prečo práve KAIZEN? Pretože KAIZEN je založený na tom, aby pomenovanie problémov a podnety na ich riešenia vychádzali od tých, ktorí tomu najviac rozumejú – a to sú tí, ktorí prácu vy-

Postup riadenia zmeny (Mračková, Vlašičová, 2009):

1. Zvýhodnite stav po zmene a znevýhodnite status quo. Ľudia prijímajú a uplatňujú zmeny oveľa jednoduchšie, ak je pre nich stav pred zmenou nepríjemný, alebo nevýhodný.
2. Zmeňte svoju vlastnú rolu tak, aby ste dali najavo, že máte záujem o zmenu. Zmeňte aj role ostatných a venujte všetku vašu pozornosť tomu, ako ľudia zvládajú svoje nové role.
3. Buďte viditeľní a dosiahnuteľní. Komunikujte s ľuďmi, počúvajte ich, a to najmä vtedy, ak je ich reakcia na zmenu zatiaľ negatívna.
4. Stanovte vždy smer, keď sa objaví zložitá situácia.

Podporujte atmosféru experimentovania, otvorenosti a tvorivosti. Dajte ľuďom najavo, že sám nepoznáte všetky odpovede, že ich schopnostiam dôverujete.

5. Zhromažďujte ľudí z rôznych útvarov, odborníkov, dobrovoľníkov, klientov a spoločne hľadajte nové prístupy a nové riešenia.
6. Zainteresujte každého pracovníka do aktivít, ktoré zabezpečia budúcnosť. Sústreďte sa na budúcnosť a nie na minulosť organizácie.

Kto môže riadiť zmenu? (Mračková, Vlašičová, 2009):

Hlavnými aktérmi celkovej organizačnej zmeny sú hlavne **vrcholoví a strední manažéri**.

Pre manažéra, ktorý riadi zmenu v organizácii, je tiež dôležité nájsť tzv. **agentov zmeny**. Agent zmeny je jednotlivec alebo celá skupina, čiže ľudia, ktorí majú v procese zmeny prioritné miesto (z pohľadu osobného prístupu, zmenených právomocí a zodpovednosti), sú aktívne zapojení do procesu zmeny, sú flexibilní, ochotní akceptovať proces zmeny, lojálni, presní a spoľahliví, takže ich ostatní budú nasledovať.

Fázy realizácie zmeny (Kurt Lewin, In. Ekonomická príručka moderného ekonóma, 2010)

Kurt Lewin (1951), ktorý zostavil schému silového poľa, stanovil aj tri kritické štádiá v zavádzaní zmeny alebo inovácie:

1. Rozmrazenie – Rozprávanie o plánoch zmeny. Zaažovanie tých, ktorých sa zmena týka. Poskytnutie podpory. Umožnenie aby ľudia mali čas vyrovnať sa zo zmenou.

2. Zmena – Zavedenie zmeny. Poskytnutie podpory a školenia. Monitorovanie zmeny.

3. Opätovné zmrazenie – Získavanie angažovanosti.

Namiesto záveru

Proces sebahodnotenia školy je náročným procesom najmä z pohľadu jeho systematickosti a požiadaviek na dôkladnú identifikáciu javov, či výstupov, ktoré sú hodnotené. Celý proces je náročnejší najmä preto, že sa na celom výchovno-vzdelávacom procese podieľajú ľudia a sociálne prostredie, ktoré spoluvytvárajú. Oboje sťažuje presnejšie merania a identifikáciu správnych hodnotiacich záverov. Na sebahodnotení je však cenné to, že ho uskutočňujú ľudia pracujúci, či spriaznení so školou, a teda malo by im záležať na tom, aby pravdivo pomenovali skutkový stav. Bez tohto pomenovania nie je možné nastaviť zmenu, ktorá by znamenala rast školy alebo školského zariadenia. Súčasťou sebahodnotenia je teda nielen identifikovanie súčasného stavu, ale aj nastavenie ďalších krokov, ktoré sa v určitom budúcom okamihu musia opätovne sebahodnotiť – sme na správnej ceste?, ako ďaleko sme od dosiahnutia cieľov?, čo k ich dosiahnutiu ešte potrebujeme?, nezišli sme z cesty?, nesmerujeme k pôvodnému stavu?, je zmena postupná alebo skoková?, ako sa k nej stavajú realizátori (zväčša učitelia) zmeny a tiež jej prijímatelia (zväčša žiaci a rodičia)?, sú pre úspešnú zmenu ľudia pripravovaní? Otázok by bolo iste viac, ale všetky smerujú k tomu, aby sebahodnotenie nebolo jednorazovým aktom kontroly, ale práve naopak, zmysluplným a systematicky nastaveným procesom rozvoja školy.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

- ALBERT, A., 2006. *Orientácia na spokojnosť partnera*. Bratislava: MPC. ISBN 80-8052-252-9
- BABIÁKOVÁ, S., 2008. Riadenie kvality školy prostredníctvom autoevalvácie. In: *Školský manažment v nových spoločenských podmienkach: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Komenského. ISBN 978-80-969178-8-4
- BACÍK, F., 1983. *Aktuálne otázky řízení práce škol*. Bratislava: SPN.
- Ekonomická příručka moderného ekonóma*. [online]. Dostupné z: <http://www.euroekonom.sk/manazment/manazment-zmien/>, [citované 22.01.2010]
- HARAUŠOVÁ, H., 2012. *Procesné prístupy v manažérstve kvality*. Prešov: Prešovská univerzita. ISBN 978-80-555-0546-6 [online]. Dostupné z: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Harausova1>, [citované 30.12.2012]
- IMAI, M., 2011. *Kaizen: metoda, jak zavést uspořádanější a flexibilnější výrobu v podniku*. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-1621-0
- JANÍK, T. et al., 2010. *Nástroje pro monitoring a evaluaci kvality výuky a kurikula*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-209-3
- MAC BEATH, J., M. SCHRATZ, D. MEURET, L. JACOBSEN a M. NOVÁK, 2006. *Sebahodnotenie v európskych školách: príbeh zmeny*. Banská Bystrica: MPC. ISBN 80-8041-494-7
- MIHALČOVÁ, B. a R. TOMA, 2007. *Manažment zmien ako prostriedok optimalizácie činnosti podniku*. [online]. Dostupné z: http://semafor.euke.sk/zbornik2007/pdf/mihalcova_toma.pdf [citované 20.11.2010]
- MRAČKOVÁ, A. a J. VLAŠIČOVÁ, 2009. *Manažment organizácie: odborná publikácia vydaná v rámci projektu „Posilnenie ľudských zdrojov vzdelávaním“*. Bratislava: Liga za duševné zdravie SR. ISBN 978-80-970123-4-2
- NOVÁK, M., 2012. *Prehľad kľúčových javov, vlastností, posudzovaných činností sebahodnotenia. Model sebahodnotenia práce školy*. Bratislava: Štátna školská inšpekcia.
- PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ, 2009. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-647-6
- SEBEROVÁ, A. a M. MALČÍK, 2009. *Autoevaluace školy - od teorie k praxi a výzkumu*. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN 978-80-7368-759-5
- STARÝ, K. a M. CHVÁL, 2009. *Kvalita a efektivita výuky: metodologické přístupy*. In: JANÍKOVÁ, M. a K. VLČKOVÁ et al. *Výzkum výuky: tematické oblasti, výzkumné přístupy a metody*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-180-5, s. 63 – 81.
- TUREK, I., 2009. *Kvalita vzdelávania*. Bratislava: IuraEdition. ISBN 978-80-8078-243-6

Summary: The article deals with defining the quality of the school, the process of self-assessment with emphasis on change in school, school facilities.

O POZITÍVNYCH POSUNOCH VO VÝUČBE ROZHODUJE KVALITA PRÍSTUPOV K VZDELÁVANIU SEBA SAMÝCH

Mária Marciová, Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko Prešov

Anotácia: Príspevok hovorí o dôležitosti a chcení učiteľov anglického jazyka neustále sa vzdelávať v oblasti metodiky a didaktiky, poskytuje príklady dobrej praxe dvoch edukačných jednotiek v predmete anglický jazyk na základnej škole rešpektujúc zásady komunikatívneho prístupu vo vyučovaní.

Kľúčové slová: receptívne činnosti a stratégie, počúvanie s porozumením, čítanie s porozumením, produktívne činnosti a stratégie, ústny prejav, písomný prejav, komunikatívny prístup.

Možno nenapíšem pre mnohých nič evolučného, ale patrí sa mi zopakovať hneď v úvode jednu moju životnú skúsenosť. Budem si vždy vážiť tých nositeľov úcty z dôvodu ich úžasne vysokého vzdelania, ktorí sú schopní hovoriť o najväčších veciach najjednoduchším spôsobom. Príspevkom, ktorý začínate čítať, sa pokúsim priniesť moje pohľady a moje skúsenosti získavané vlastným dlhoročným vzdelávaním sa z oblasti o kvalite, spôsobe, stratégiách a metódach vyučovania anglického jazyka na základných školách za posledných 29 rokov, teda od roku 1989.

Viem, že mnohým vám, ktorí sa v tejto oblasti angažujete, nie je novinkou tvrdenie, že kvalita vyučovania anglického jazyka závisí od mnohých činiteľov, napr. kvalifikovanosti učiteľov anglického jazyka, rôznej úrovne ovládania anglického jazyka žiakov v jednej triede, či skupine, používaných vyučovacích metód či stratégií. Učiteľ svojimi metódami môže značne, a teda aj kladne, ovplyvniť nielen záujem žiakov o daný jazyk, ale aj ich dosahované výsledky. V neposlednom rade je to fakt, že učители veľmi veľa času venujú gramatickým cvičeniam, menej sa zaoberajú receptívnymi činnosťami a stratégiami (počúvaním a čítaním s porozumením), ale najmenej času učители vkladajú do produktívnych činností a stratégií (ústneho a písomného prejavu).

Patrí sa však po takom konštatovaní praxou preverených skúseností dodať, že ak sa chceme naďalej podieľať na zvyšovaní kvality výučby anglického jazyka, potrebujeme o metodike jej výučby kvalifikovane hovoriť na najširšom fóre medzi kvalitnými, teda pre oblasť seba vzdelávania zaniatenými jedincami, ktorých nie je v našich slovenských školách málo. Odborné časopisy sú často takým miestom. Patrí sa v nich aj pri takej príležitosti aspoň ilustračne vyzdvihnúť skvelú činnosť tých, ktorí vlastnou angažovanosťou a kvalitou vlastnej práce z danej oblasti zasluhujú aj verejné ocenenie.

Viem, nemôžem všetkých menovať, lebo všetkých ani nepoznám, nespomenúť však pedagogickú kvalitu a novátorské metódy vo výučbe anglického jazyka pedagógmi Ľ. Kostelníkovou zo ZŠ, Ul. 17. novembra 31, Sabinov, J. Šajgalovou, G. Tóthovou zo ZŠ Komenského 13 Sabinov, N. Černickou a K. Dolhyovou zo ZŠ s MŠ Hlavná 367/7, Kapušany pri Prešove, M. Hirňakovou z CZŠ sv. Juraja, Sov. hrdinov 819/111, Svidník, E. Vasilegovou zo ZŠ Taraša Ševčenka 3, Bardejov, F. Vojtekom zo ZŠ Budovateľská 164/4, Gíraltove, alebo M. Rovňakovou a D. Richterovou zo ZŠ Československej armády 22, Prešov, ale i podaktorých ďalších, len z priestorových dôvodov nespomenutých, by som nemohla podčiarknuť skutočnosť, že sa vďaka aj nimi používaných metód a aktivít v ich školách rozvíja veľmi pozitívne komunikácia vo výučbe anglického jazyka u žiakov nižšieho sekundárneho vzdelávania.

Existujú však na druhej strane aj také školy, kde výsledkom zostáva, že žiaci možno aj dokážu vyplňať rôzne typy gramatických cvičení, ale nedokážu komunikovať v anglickom jazyku. Je dobré, že väčšina učiteľov, ktorí sa zúčastňujú vzdelávania v predmete anglický jazyk na Regionálnom pracovisku MPC v Prešove, nielen zo všetkých okresov Prešovského kraja, ale vo veľkom počte aj zo všetkých okresov Košického kraja a taktiež ďalších krajov, napríklad: Banskobystrického, Žilinského, Nitrianskeho, Trenčianskeho, posunuli metodiku výučby na oveľa vyššiu úroveň než bola. Sú schopní v širších a kreatívnejších súvislostiach uplatňovať komunikatívny prístup vo výučbe anglického jazyka, rozvíjajú pritom všetky štyri komunikačné jazykové činnosti a stratégie, ako receptívne tak aj produktívne.

Prečo to spomínam v úvode až tak zoširoka? Je to výsledok prístupov spomenutých i nespomenutých, ich motivačných schopností počas mojej 9 ročnej praxe v RP MPC Prešov. Vzdelávaním, ktoré som sa snažila organizovať profesionálne pre viac ako 1 000 učiteľov základných, stredných a jazykových škôl prostredníctvom 14 rôznych vzdelávacích programov vo mne utvrdili v úvode tohto príspevku spomenuté, že naši pedagógovia, dnes považujeme metodickí partneri, sú schopní jednoduchosťou výučby prostredníctvom náročnosti na seba samých poskytovať progres a kvalitu tým, ktorých majú najradšej, svojim žiakom. Príspevok ukáže, ako k tomu slúži využitie niektorých metód a aktivít v samotnej výučbe, alebo ak chcete počuť modernejší názov, prostredníctvom systémového a systematického komunikačného tréningu.

Pre čitateľov ponúkam príklady dvoch edukačných jednotiek v predmete anglický jazyk. Tá prvá poskytuje príklad na to, ako rozvíjať všetky štyri komunikačné jazykové činnosti a stratégie v rámci jednej témy a v tej druhej autorka využíva komunikatívny prístup vo výučbe anglického jazyka začínajúc kontrolovanými aktivitami, cez polo kontrolované až k tým voľným plynulým aktivitám v rámci rozvíjania ústneho prejavu žiakov.

Edukačná jednotka 1

Mgr. Ľuboslava Kostelníková, Základná škola, Ul. 17. novembra 31, Sabinov

Tematický celok: Mládež a jej svet

Téma: Šikanovanie

Jazyková úroveň: A2 - 9. ročník

Dĺžka edukačnej jednotky: 90 minút

Organizačné formy: skupinová práca, práca v dvojiciach, samostatná práca, frontálne vyučovanie

Metódy: riadený rozhovor, diskusia, rozprávanie, rolová hra

Ciele edukačnej jednotky**Kognitívne ciele:**

Správne odpovedať na otázky po prečítaní textu.

Získať kľúčové informácie z počúvaného textu.

Porovnať získané informácie.

Aplikovať získané vedomosti v konkrétnych komunikačných situáciách.

Afektívne ciele:

Preukázať záujem o zážitky spolužiakov vhodným kladením otázok v rámci rolovej hry.

Vyjadriť svoj názor v diskusii a rolovej hre.

Poradiť kamarátovi, navrhnúť riešenie.

Psychomotorické ciele:

Zahrať rolovú hru.

Prekonať obavy z rozprávania a aktívne sa zapájať do komunikácie.

Priebeh edukačnej jednotky.**Motivačná fáza.****Expozičná fáza**

*Look at the picture. Describe the picture.
What are the people doing?*

laughing and calling me names. I was just shaking and crying, and the next thing I remember I was in hospital. The headmaster of the school said they were just teasing me and that I am hypersensitive. (Zdroj: Gate, september 2018)

Story 2 (listening)

Listen to the story 2 and answer the questions below.

Prepis nahrávky

Sebastian: I am in the first year of High school. And I have tried to kill myself many times because of bullying. It started when I said 'Hello' to the future bully. And he said 'Hello' back. We started talking and soon we told each other a little bit about ourselves. I am a Latino and he is not. And this person was very athletic and popular. He began bullying me. At first he just called me horrible names which wasn't that bad. But then it became insults about my race and dreads. And it just got worse and worse every day. I spoke to my school about it and they

said they would do something. But nothing really happened. Eventually it became too much for me. I felt like I was nothing. And I tried to kill myself. Of course in High school people talk. So everyone learned about it. First I thought.... that more people would bully me. But it was the opposite. ... may people understand how bad bullying is. The year is now almost finished while.... it has been difficult. I now try to help people if I see them being bullied. (Zdroj: Gate CD, september 2018, Track 4)

Task 2

While reading the Story1 and listening to the Story 2 answer the

questions about each story.

Task 1 (pre-reading + pre-listening activity)

Can you explain the expression „BULLYING“?

Brainstorming: Write on the board your ideas about bullying.

What are the ways of bullying?

Story 1 (reading)

Read the text and write answers to the questions below.

The whole thing started when one girl, the most popular girl in class, stopped liking me. I never did anything bad to her. I even admired her. Everyone did. Maybe it was because I studied well and didn't wear the most fashionable clothes. She turned all the other girls against me and started gossiping about me. The situation gets really bad when I returned to school after being ill for two weeks. Nobody talked to me. None of the girls said hello. That was the worst thing. I tried to start conversation with other girls, even offered to share snacks with them or tried to give them money, but it only got worse. I started getting messages saying things like „Die cow!“ I was afraid to go to school and sometimes I faked being sick so I could stay home. One day during the break the girls grabbed my hands and hair and put lipstick on my face,

	Story 1	Story 2
a) Who was the victim?		
b) Who was the bully?		
c) Why was she/he bullied?		
d) How was she/he bullied?		
e) What did the victim do?		
f) Did the adults help?		
g) What is the situation now?		

Task 3 (post-reading + post-listening activity)

Work in groups of three:

Compare the two stories. What is different?

What should people do in each situation?

Fixačná fáza

Students work in pairs. They get ROLE PLAY – CARDS and try to act them out.

Task 4

Write about your experience with bullying.

Role play**Card A****The victim of bullying**

Imagine you are one of the victims from our stories. Use the information from the chart. You are meeting your real friend and complaining about what happens to you.

Role play**Card B****The friend of the bullied person**

Your friend has become the victim of bullying at their school. He/she doesn't know what to do. Try to give him/her some advice.

Write about an experience you have heard about.
What should you do when you know that somebody is bullied?

Diagnostická fáza

The teacher gives some comments on the lesson.
Students express their opinion about the lesson:

Do you like this lesson? Why? Why not?
Which activities do you prefer?

Zdroje: <https://www.google.com/search?q=bullying&client=firefox-b&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=2ahUKEwjzKlfjgebdAhXMD8AKHdgNB1QQ7Al6BAgFEA0&biw=1366&bih=654#imgc=IFGUL5aJwOpXHM>:
Gate CD, september 2018.

LEBOEUF, M., 2018. Don't Let the Bullies Win. In: *Gate: Magazine for English-language students*. č. 01 September 2018. (CD included)

Edukačná jednotka 2

Ing. arch. Marta Rovňáková, Základná škola, Československej armády 22, Prešov

Tematický celok: Výživa a zdravie

Téma: Stravovacie návyky, zdravá výživa

Jazyková úroveň: A1 - A2 - 7. ročník

Dĺžka edukačnej jednotky: 90 minút

Organizačné formy: skupinová práca, samostatná práca, práca vo dvojici, frontálne vyučovanie

Metódy: riadený rozhovor, riešenie úloh

Ciele edukačnej jednotky

Kognitívne ciele:

Správne používať otázky How much ... ?/ How many ... ?

Doplniť informácie do tabuľky.

Priradiť vhodnú odpoveď celou vetou podľa vzoru.

Popísať zoznam ingrediencií.

Vytvoriť odpovede na otázky.

Porovnať a vysvetliť riešenie úlohy.

Zoradiť informácie.

Vytvoriť a prezentovať rozhovor.

Diskutovať o problémoch, vyjadriť svoj názor v jazyku anglickom.

Psychomotorické ciele:

Pracovať presne a rýchlo.

Pracovať s učebnými pomôckami, pracovnými listami.

Afektívne ciele:

Spolupracovať vo dvojiciach, v skupine.

Vyjadriť svoj názor a prijímať názory spolužiakov.

1 CONTROLLED ACTIVITY: Let's make pancakes. How much?/ How many?

Príprava: A - fotokópie tabuľky so surovinami – potraviny na prípravu jedla, napr. palacínok

What?	How much?	How many?
eggs		
milk		
flour		
apples		
salt		
sugar		
oil		

B - fotokópie receptu na prípravu jedla – zoznam ingrediencií

Postup:

1. Na tabuľu napíšeme modelové otázky a odpovede.

A: How much water do we need?

B: We need 2 glasses of water.

A: How many tomatoes do we need?

B: We need 5 tomatoes.

Na záver opis: A: We need 2 glasses of water, 5 tomatoes, ... and ...

- Žiakov rozdelíme do dvojíc.

- Žiak A dostane tabuľku s viacerými slovami označujúcimi potraviny, žiak B recept.

- Žiak A kladie otázky a odpovede si značí do tabuľky podľa odpovedí žiaka B. Recept nevidí.

- Žiak A podľa svojich záznamov sumarizuje zoznam ingrediencií svojmu partnerovi, ktorý mu potvrdí alebo opraví odpoveď a potom kvôli kontrole správnosti ukáže mu recept.

- Žiaci vo dvojiciach prezentujú otázky a odpovede pred celou triedou.

- Žiak A popíše zoznam ingrediencií pred celou triedou.

Postup sa opakuje po výmene žiakov a receptov.

2 SEMI - CONTROLLED ACTIVITY: EXCHANGE

Postup:

- Na papier formátu A4 má každý žiak samostatne napísať

- 3 druhy ovocia – I love ..., I like..., I don't like....

- 3 druhy zeleniny – I love ..., I like..., I don't like....

- 3 nápoje – I love ..., I like..., I don't like....

- Žiaci si vo dvojiciach vymenia papiere a navzájom sa

pýtajú a odpovedajú, odpovede zdôvodňujú.

- What is your favourite ...? Why do you like?
- How many / much ... do you eat / drink a week? ... a podobne.
- Žiaci si po 5 minútach vymenia partnera a rozhovor sa opakuje.
- Žiaci sa o zaujímavé zistenia o spolužiakoch podelia s triedou.

3 FLUENCY ACTIVITY: RANKING ACTIVITY – THE BEST FOOD

Postup:

- Žiaci si vyberú oblasť, o ktorú sa zaujímajú – jedlo (potraviny).
- Žiaci si spoločne stanovujú kritériá na rozlíšenie dobrých a menej dobrých jedál, napr.: healthy, unhealthy, grown in Slovakia, cheap, vitamins, ...
- Žiaci si spoločne urobia zoznam 5 jedál.
- Žiaci si samostatne zoradia jedlá.
- Žiaci si porovnávajú poradie jedál v skupinách a zdôvodňujú:

The best food is , because atď.

Zástupcovia jednotlivých skupín prezentujú svoje výsledky pred triedou.

4 FLUENCY ACTIVITY – GUIDED ROLE PLAY: AN INVITATION TO A PARTY

Organizácia: dvojice

Príprava: a flow chart

Postup:

- Žiakov rozdelíme do dvojíc.
- Rozdáme schémy.
- Žiaci vytvárajú rozhovory podľa schémy.
- Prezentácia dialógov pred triedou, oprava chýb na konci aktivity spolu so žiakmi.

Flow chart: An invitation to a party (a telephone call between two friends).

Pupil A	Pupil B
1 Say hello and your name.	2 Reply and ask how the caller is.
Invite B to your birthday party – next Saturday, 3 pm.	4 Accept or make an excuse.
5 Arrange a time or say you are sorry.	6 Say goodbye
7 Say goodbye.	

Pomôcky – frázy:

INVITING: Would you like to...? Do you want to ...?

ACCEPTING: Yes, please. I 'd love to. Yes, of course. That's great.

MAKING AN EXCUSE: No, thank you. I 'm not sure. I 'm sorry, I can 't. I 'm busy.

5 FLUENCY ACTIVITY – MORE FUNCTIONAL ROLE PLAY: SHOPPING

Organizácia: dvojice

Príprava: rolové kartičky (role cards), obrázky rôznych druhov mafín s cenami

Postup:

- Žiakov rozdelíme do dvojíc.
- Rozdáme rolové kartičky.
- Žiaci majú 3 minúty na oboznámenie sa s obsahom svojej úlohy.
- Požiadame žiakov, aby vytvárali dialógy a došli k vzájomnej dohode.
- Prezentácia dialógov pred triedou, oprava chýb na konci aktivity spolu so žiakmi.

Role card A:

You are a customer in a Muffin shop.

You want to buy your favourite coconut muffins for your party.

Role card B:

You are a shop assistant in a Muffin shop. You have many kinds of muffins, but not coconut ones, they are sold out.

Persuade the customer to buy other kinds.

6 FLUENCY ACTIVITY - ROLE PLAY - SMALL TALK : HELP! I AM THIRSTY.

Organizácia: dvojice

Príprava: rolové kartičky (role cards), obrázky ovocia

Postup:

- Žiakov rozdelíme do dvojíc.
- Rozdáme rolové kartičky.
- Žiaci majú 3 minúty na oboznámenie sa s obsahom svojej úlohy.
- Požiadame žiakov, aby kartičky otočili textom smerom k lavici a vytvárali dialógy.
- Prezentácia dialógov pred triedou, oprava chýb na konci aktivity spolu so žiakmi.

Role card A:

You are having a birthday party at home.

You are thirsty, but there is not any orange juice in the fridge.

Ask your sister / brother to help you to make fruit smoothie.

Role card B:

You are at home. Your sister / brother is having a birthday party.

They are thirsty, but there is not any orange juice in the fridge.

He / She asks you for help to make fruit smoothie.

You agree and offer him / her several kinds of fruit.

You make and drink a delicious smoothie together.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

Zdroje: http://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/aj_nsv_a2_2014.pdf , navštívená 2.06.2018, s.44.

Summary: The article deals with the importance and will of English language teachers to constantly learn in the field of methodology and didactics, provides examples of good practice of two educational units in English language at elementary school, respecting the principles of communicative approach in teaching.

VYUŽITIE MINISÁGY NA HODINÁCH ANGLICKEJ LITERATÚRY VÝŤAH Z ATESTAČNEJ PRÁCE K PRVEJ ATESTÁCII

Anna Hamšíková, Bilingválne gymnázium Milana Hodžu, Komenského 215, Sučany

Minisága je pojem málo používaný, v literatúre nespomínaný, a napriek tomu zaujímavý a hodný použitia vo vyučovacom procese. Je tvorivým prvkom, súčasťou tvorivého vyučovania, teda moderného typu vyučovacieho procesu. Ako veľmi krátky literárny útvar má svoje neodmysliteľné miesto na hodinách anglickej literatúry, kde môže poslužiť ako stimulujúca a produktívna metóda vyjadrovania myšlienok a skúseností tak pri rozprávaní ako aj pri tvorivom písaní.

Minisága

„Takže, aký je Váš príbeh?“ Každý má nejaký. Rozprávame o nich, alebo o nich píšeme. Príbeh je taký starý ako ľudstvo samo. V skutočnosti by sme o sebe a o svete vedeli veľmi málo, keby neexistovalo rozprávanie príbehov v dejinách. Krása príbehu spočíva v tom, že si vezmeme niečo a snažíme sa to vysvetliť v kontexte niečoho iného. Mnohokrát v živote sa nám stalo, že ľudia nerozumeli tomu, čo hovoríme alebo robíme. Ak vieme vytvoriť dobrý príbeh, parabolu alebo dokonca metaforu, môže to byť zrozumiteľnejšie. Takto nejako začína úvod k miniságe Rich Sands (2011) vo svojom blogu.

„Písanie čohokoľvek je ťažká práca. Písanie poviedky je skutočne ťažká práca. A písanie románu, hry, alebo dokonca scenára môže trvať roky. Začnite zľahka a napíšte miniságu. Miniságy sú extrémne krátke poviedky – len päťdesiat slov dlhé ... nie menej, nie viac. Aj napriek tomu, podobne ako väčšina príbehov, majú začiatok, stred a koniec.“ (Pink, 2011)

Payne (1999) v britskom denníku The Telegraph definuje miniságu ako „tisíc myšlienok v päťdesiatich slovách“. Ide o serióznu dennú tlač a spomíname ju preto, lebo jedným z jej prispievateľov bol dnes už zosnulý Brian Aldiss, anglický spisovateľ známy predovšetkým písaním sci-fi literatúry a redigovaním nespočetného množstva antológií. On zaviedol pojem mini-saga a zároveň aj „vynašiel“ tento literárny útvar. Prvé miniságy sa objavili v roku 1982 v týchto anglických novinách. The Telegraph vyhlasuje príležitostne súťaž v písaní miniság. Do súťaže môže prispieť svojimi miniságami široká verejnosť a odborná porota vyhlási najlepšie miniságy, ktoré sú odmenené.

Minisaga, mini-saga alebo mini saga. Zdroje sa líšia v pravopise tohto slova, ale forma miniságy, niekedy nazývaná aj „brian“ po svojom „vynálezcovi“, ostáva stále jednoducho rovnaká. Ide teda o krátky literárny útvar, ktorý má presne päťdesiat slov, vynímajúc názov, ktorý môže mať dĺžku maximálne pätnásť slov. Je to krátky príbeh, ktorý má začiatok, stred a koniec. Nemôže to teda byť len opis niečoho. (Clandfield)

„Päťdesiat slov nie je veľa, ale pri istej disciplíne a tvorivosti sa tými päťdesiatimi slovami dá povedať veľa.“ (Setty, 2011)

Samotný otec miniságy, Aldiss (2002), opisuje miniságu takto. „Stručnosť je dušou dôvtipu – a minisága je

dušou stručnosti. Príbeh z päťdesiatich slov, so začiatkom, stredom a koncom. A nielen to, príbeh, ktorý okamžite upúta čitateľa snami a nešťastiami, fantáziou a strachom, láskou a nenávisťou, humorom, smrteľnosťou, nesmrteľnosťou, každodenným a výnimočným. Vtipné, vynaliezavé, provokujúce a dráždivé, miniságy sú predurčené poštekliť a zabaviť tak čitateľa ako ja tvorcu.“

Ako príklad uvádzame miniságu, ktorá vyhrala prvé miesto vo vyššie spomínanej súťaži v roku 1999:

Another dull lonely day. He woke up, had breakfast, got dressed, and headed for the office. As he was turning the computer on he realized there was a yellow note stuck on the screen. There it was, her answer: „Yes, I will“. His brand new life had just started. (a minisaga by C1 student)

Výhody používania miniság vo vyučovaní

Minisága je jednou z foriem tvorivého písania, krátka a jednoduchá, ale zároveň vypovedajúca celý príbeh. Je multifunkčná, lebo sa dá použiť ako literárny útvar, aj ako zjednodušený prostriedok na vysvetlenie celého procesu písania. A to aj napriek tomu, že pozostáva len z päťdesiatich slov.

Nižšie ponúkame **výhody písania miniság**, ktoré môžeme ľahko a plne aplikovať do vyučovacieho procesu, teda do výhod používania miniság vo vyučovaní.

1. Písanie miniságy rozvíja našu tvorivosť. Obmedzenia alebo ohraničenia poväčšine rozvíjajú kreativitu. Keď musíme vložiť všetko do päťdesiatich slov, musíme vynechať veľa. Tam sa prejaví tvorivosť.
2. Písanie miniságy rozvíja naše myslenie. O čom budeme písať? Musíme rozmýšľať nad témou, ktorá sa hodí na päťdesiat slov alebo ju zúžiť na päťdesiat slov. To posunie naše myslenie na vyšší výkon.
3. Písanie miniságy zlepši našu disciplínu. Musíme rozmýšľať nad tým o čom budeme písať, čo vynecháme a ako to vložíme do päťdesiatich slov. Celý tento proces si vyžaduje disciplínu. (Setty, 2011)
4. Clandfield uvádza, že miniságy poskytujú vynikajúci nástroj pre krátku hodinu písania a udáva nasledujúce dôvody: ľahko sa čítajú, je to jednoduchá úloha pre žiaka na pochopenie, napísať päťdesiat slov pre žiaka neznie zložito, počas štádia editovania sa žiaci sústreďujú na presnosť, ako všetky druhy tvorivého písania, majú potenciál byť veľmi motivujúce.

Dovolíme si prirovnať miniságu k známej metóde KISS – keep it short and simple. Pri miniságe sa žiaci naučia krátko, jednoducho a výstižne vyjadriť svoje myšlienky, zapoja svoju tvorivosť, tvorivé myslenie a naučia sa tvorivo písať.

Modelová edukačná jednotka 1

Tematický celok: RODINA A SPOLOČNOSŤ

Téma hodiny: FAMILY RELATIONSHIPS

Ročník: 1. ročník bilingválneho gymnázia

Úroveň: B1/B2

Časový rozsah: 2 vyučovacie hodiny (90 min.)

Pomôcky: obrázky ilustrujúce miniságu; minisága – text; papiere, písacie pomôcky, anglické monolingválne slovníky; fixky na tabuľu; notebook

Formy: frontálna, samostatná práca, práca v dvojiciach, skupinová práca

Metódy: práca s textom, obrázkom; diskusia; tvorivé písanie dialógu a miniságy

Ciele: určiť tému pomocou vizuálneho stimulu – obrázku; analyzovať literárny útvar – miniságu na základe príkladu a rozpoznať jej kľúčové prvky; vymyslieť dialóg súvisiaci s príbehom; aplikovať poskytnuté informácie do písania na danú tému; vzájomne spolupracovať v dvojiciach, skupinách; rešpektovať názory a argumenty spolužiakov; dôjsť ku kompromisu; kriticky myslieť a hodnotiť prácu spolužiakov; vcítiť sa do roly; napísať a prezentovať dialóg; napísať a prezentovať miniságu.

1. Motivačná fáza (15 min.):

Žiakov sme požiadali, aby vytvorili štyri skupiny. Každá skupina dostala jeden obrázok s postavou otca a syna. Obrázky boli rôzne, aby sme podporili zvedavosť medzi skupinami a rôznorodosť odpovedí. Žiaci pracovali v skupinách, ich úlohou bolo formou diskusie uhádnuť tému, ktorú obrázok vyjadruje a opísať ho. Monitorovali sme prácu v skupinách. Po 5 minútach sme vyzvali žiakov, aby jednotlivé skupiny ukázali svoj obrázok ostatným a prezentovali na čom sa dohodli, t.j. tému a opísali svoj obrázok. Keď skončila posledná skupina, spoločne sme zhodnotili či sa všetky skupiny zhodli v téme, ale neprezradili sme či ich odhady boli správne.

2. Expozičná fáza (15 min.):

Žiakom sme rozdali kópiu textu miniságy. Tentokrát dostali všetci žiaci tú istú miniságu, aby sme pri neskoršej diskusii a analýze pracovali s rovnakým materiálom. Vyzvali sme žiakov, aby si potichu, každý sám a v klude, prečítali miniságu. Po dočítaní sme formou frontálnej diskusie zisťovali či žiaci správne uhádli tému, ktorá bola obsiahnutá v danej miniságe a či miniságu aj pochopili. Keďže témou boli otec a syn, strata otca, vyzvali sme žiakov, aby v skupinkách prediskutovali túto tému – dôležitosť otca, postavenie otca v ich rodine, strata blízkej osoby.

V druhej časti tejto fázy sme už žiakom prezradili, že krátky literárny útvar, ktorý čítali bola minisága. Ďalšou úlohou žiakov bolo, aby skúsili definovať miniságu, resp. určili jej základné črty na základe príkladu, ktorý čítali a ktorý sme potom rozberali. Prvky miniságy, ktoré žiaci objavili, sme napísali na tabuľu. Doplnili sme ich kľúčovými znakmi miniságy – presne 50 slov a názov nie dlhší ako 15 slov. Vyzvali sme žiakov, aby na danom príklade skontrolovali, či to tak je. Či minisága, ktorú čítali, má presne 50 slov a názov nie je dlhší ako 15 slov. Frontálne sme sa spoločne zhodli, že minisága sa vyznačuje danými znakmi.

3. Fixačno-aplikačná fáza (50 min.):

Žiakov sme požiadali, aby v dvojiciach vytvorili/vymysleli krátky dialóg súvisiaci s príbehom danej miniságy. Mali na to 15 minút. Pripomenuli sme im, že budú používať priamu reč a krátko sme si zopakovali,

čo tento gramatický jav znamená. Upozornili sme ich, aby si po napísaní dialógu rozdelili úlohy. Po časovom limite každá dvojica predviedla svoj dialóg a v závere žiaci vyhodnotili, ktorý z nich bol najlepší, resp. najviac vyjadroval miniságu.

Druhou úlohou žiakov bolo vytvoriť vlastnú miniságu na tému „Family“. Žiaci pracovali v skupinách, na prácu mali 15 minút. Pre navodenie príjemnejšej, a snád' aj tvorivejšej, atmosféry sme žiakom pustili pri tejto práci v pozadí živšiu hudbu. Po skončení aktivity sme požiadali jednotlivé skupiny, aby prezentovali svoje miniságy a v závere žiaci opäť hlasovali za najlepšiu.

4. Diagnostická (5 min.)

Spoločne so žiakmi sme zhodnotili ich prácu na hodine. Žiaci sa vyjadrili k tomu, ktorá časť hodiny bola pre nich najzaujímavejšia, či sa im lepšie tvorilo v dvojiciach alebo v skupinách. Pochválili sme ich tvorivú prácu, hlavne pri písaní dialógov a miniság. Na záver sme žiakom zadali domácu úlohu, a to napísať samostatne miniságu na ľubovoľnú tému.

Modelová edukačná jednotka 2

Tematický celok: RODINA A SPOLOČNOSŤ

Téma hodiny: RELATIONSHIPS / HUMAN BEHAVIOUR

Ročník: 2. ročník bilingválneho gymnázia

Úroveň: B2/C1

Časový rozsah: 2 vyučovacie hodiny (90 min.)

Pomôcky: pracovné listy s úlohami: príklady miniság; kľúčové znaky miniságy; minisága bez názvu; minisága bez posledného riadku; dlhší príbeh na úpravu do miniságy; papiere, písacie pomôcky, anglické monolingválne slovníky; fixky na tabuľu; notebook

Formy: frontálna, samostatná práca, práca vo dvojiciach, skupinová práca

Metódy: práca s textom, diskusia, analýza, tvorivé písanie miniságy

Ciele: analyzovať literárny útvar – miniságu a určiť jej kľúčové prvky; aplikovať poskytnuté informácie do vytvorenia názvu miniságy, dokončenia miniságy a úpravu dlhšieho textu; upraviť dlhší text; vzájomne spolupracovať vo dvojiciach, skupinách; rešpektovať názory a argumenty spolužiakov; dôjsť ku kompromisu; kriticky myslieť a hodnotiť prácu spolužiakov; zdôvodniť výsledky svojej práce – názov, posledný riadok, vynechanie slov/viet pri úprave dlhšieho textu; prezentovať upravený text/miniságu

1. Motivačná fáza (10 min.):

Tabuľu sme rozdelili na tri časti. Do strednej časti sme napísali slovo „minisaga“ a požiadali sme žiakov, aby v skupinách vykonali brainstorming a pokúsili sa prísť na to, čo sa pod tým slovom ukrýva. Svoje nápady si zapisovali na nami papier. Po časovom limite (5 min.) sme vyzvali žiakov, aby jeden zástupca zo skupiny prišiel k tabuli a napísal všetky myšlienky, ktoré ich napadli na jednu voľnú stranu tabule. Každá skupina dostala fixu inej farby. V tejto fáze sme ešte neprezradili, či ich úvahy boli správne alebo nie.

2. Expozičná fáza (15 min.):

Žiakom sme nahlas prečítali dve miniságy ako ukážky tohto krátkeho literárneho diela. Ich úlohou bolo len intenzívne počúvať. Žiaci nedostali kópie miniság. Po prečítaní sme sa žiakov opýtali, či vedia povedať,

čo je minisága po tom, čo si vypočuli ukážky. Doplnili sme ich vysvetlenie a uviedli definíciu, resp. kľúčové znaky miniságy, ktoré sme napísali na poslednú voľnú časť tabule. Žiaci mali teraz možnosť porovnať si naokoľko správne boli ich myšlienky. Každý zástupca z pôvodných skupín zakrúžkoval na tabuli tie slová z ich skupiny, ktoré sa približovali našej definícii. Spoločne so žiakmi sme vyhodnotili, ktorá skupina sa najviac priblížila k definícii a poukázali sme na synonymá. Porozprávali sme sa spolu so žiakmi o obsahu a význame miniság, ktoré sme im čítali a vysvetlili nejasnosti, neznáme slová.

3. Fixačno-aplikačná fáza (60 min.)

Žiakom sme rozdali papiere s miniságou bez názvu. Ich úlohou bolo prečítať si miniságu a vymyslieť pre ňu názov. Pracovali v dvojiciach, pričom každá dvojica dostala tú istú miniságu. Po skončení úlohy sme zapísali jednotlivé názvy na tabuľu a hlasovali sme za najlepší, resp. najpriliehavejší z nich. Porovnali sme ho so skutočným názvom miniságy.

V druhej úlohe sme žiakom rozdali miniságy bez posledného riadku. Podobne ako v predchádzajúcej úlohe, žiaci pracovali v dvojiciach. Ich úlohou bolo dokončiť miniságu krátkou vetou tak, aby počet slov nepresiahol päťdesiat a každá dvojica dostala tú istú nedokončenú miniságu. Spoločne sme porovnali doplnené vety, tentokrát sme nehlasovali za najlepšiu, ale ocenili sme tvorivosť a originalnosť žiakov. V závere aktivity sme žiakom prečítali originálne dokončenie miniságy.

V tretej úlohe sme žiakom dali príbeh, ktorý mal viac ako päťdesiat slov a ich úlohou bolo upraviť ho tak, aby mal presne päťdesiat slov a splnil tak hlavnú požiadavku na miniságu. Tento raz žiaci pracovali v skupinách po troch. Po skončení úlohy každá skupina prečítala svoju upravenú miniságu a zdôvodnila, prečo vynechala práve tie slová alebo vety.

Počas týchto troch tvorivých úloh sme žiakom pustili hudbu na pozadí, aby sme uvoľnili atmosféru a vyprovokovali aj menej aktívnych žiakov k činnosti.

4. Diagnostická (5 min.)

Spolu so žiakmi sme diskutovali o tom, či sa im nový literárny útvar – minisága páči, v čom je jej prínos a aké sú jej úskalia, na ktorých aktivitách sa im pracovalo najlepšie. Pochválili sme ich tvorivosť pri vymýšľaní názvu miniságy, pri dokončení miniságy aj pri skrátení dlhšieho textu. Na záver sme vyzvali žiakov, aby sa doma pokúsili napísať vlastnú miniságu na základe dosiaľ nadobudnutých poznatkov a skúseností.

Modelová edukačná jednotka 3

Tematický celok: ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ, MLÁDEŽ A JEJ SVET

Téma hodiny: LIFE EXPERIENCE

Ročník: 5. ročník bilingválneho gymnázia

Úroveň: C2

Časový rozsah: 2 vyučovacie hodiny (90 min.)

Pomôcky: pracovný list: ukážky miniság; papiere, písacie pomôcky, anglické monolingválne slovníky; farebné papieriky, na ktoré žiaci napíšu svoje miniságy; fixky na tabuľu; notebook

Formy: frontálna, samostatná práca, práca v dvojiciach

Metódy: práca s textom, diskusia, kompletný proces

písania – brainstorming, drafting, editing, writing a final copy, tvorivé písanie miniságy

Ciele: analyzovať literárny útvar – miniságu a rozpoznať jej kľúčové prvky; uskutočniť celý proces písania, resp. jeho postupné kroky – brainstorming, písanie konceptu, úprava, čistopis; aplikovať poskytnuté informácie do písania na danú tému; navrhnúť zmeny a zlepšenia; vzájomne spolupracovať v dvojiciach, skupinách; rešpektovať názory a argumenty spolužiakov; dôjsť ku kompromisu; poradiť spolužiakom; kriticky myslieť a hodnotiť prácu spolužiakov; napísať koncept; napísať a prezentovať miniságu

1. Motivačná fáza (10 min.):

Spolu so žiakmi sme si pripomenuli hlavné znaky dobrého rozprávania a písania. Zhrnutie sme si napísali na tabuľu:

- major and minor **characters**, round and flat,
- **setting** – where and when,
- **plot** - series of events having a beginning, middle, and end

5 essential parts of plot: Introduction; Rising action; Climax; Falling action; Resolution.

Potom žiaci hádali aká musí byť dĺžka príbehu, aby spĺňal všetky tieto požiadavky. Následne sme žiakom predstavili koncept miniságy a vyzdvihli sme jej kľúčové vlastnosti – príbeh, ucelené myšlienky, silné vety, dobrý výber slov. Tie sme taktiež zapísali na tabuľu, aby ich žiaci počas celej hodiny mali pred očami:

- story with beginning, middle and end
- complex ideas
- strong sentences
- excellent choice of words.

2. Expozičná fáza (15 min.):

Žiakom sme rozdali pracovný list s ukážkami miniság, aby prakticky pochopili hlavnú myšlienku tohto krátko literárneho útvaru. Nechali sme ich, aby si každý samostatne a v klude prečítal všetky miniságy. Ich úlohou po prečítaní bolo, aby vytvorili skupiny a určili hlavnú myšlienku jednotlivých miniság a zistili či všetky miniságy spĺňajú nami uvedené požiadavky. Formou spätnej väzby sme si overili či žiaci pochopili miniságy. Spolu sme ich rozobrali jednak z obsahového hľadiska a jednak z hľadiska základných črt miniságy, čiže o čom boli miniságy a či spĺňali kritériá, ktoré sme si zapísali na tabuľu.

3. Fixačno-aplikačná fáza (55 min.)

V tejto fáze žiaci postupne prešli celým procesom tvorivého písania. Každá fáza bola časovo limitovaná. Pracovali väčšinou samostatne a pri práci mohli používať monolingválne anglické slovníky, prevažne na kontrolu pravopisu. Na vyvolanie tvorivej atmosféry sme použili živú, dynamickú hudbu v pozadí.

Brainstorming (5 min.)

Vyzvali sme žiakov, aby začali brainstorming - zapísali si všetky myšlienky do zošitov alebo na papier. Upozornili sme ich nech neškrtajú žiadne slová, že v tejto fáze majú zapisovať všetko, čo ich napadne. Navrhli sme im, aby sa pri výbere témy inšpirovali vlastnými skúsenosťami alebo zážitkami.

Drafting / Prvý koncept (15 min.)

Žiakom sme dali pokyny a časový limit - 15 minút na napísanie prvého konceptu. Pokyny boli jednoduché:

1. Váš príbeh musí mať začiatok, stred a koniec.
2. Musí mať presne 50 slov a názov nie dlhší ako 15 slov.
3. Veľa šťastia!

Žiakom sme ešte pripomenuli, že svoj príbeh môžu vylepšiť v ďalšej fáze a dali sme im aj zopár rád:

- Najprv napíšte koncept. Nerozmýšľajte veľmi nad päťdesiatimi slovami, ale pokúste sa odhadnúť koľko riadkov asi zapíšete.
- Sústreďte sa na konkrétne frázy a slová, starostlivo voľte slovnú zásobu a uistite sa, že používate rôzne typy viet.

Editing (10 min)

V tejto fáze žiaci upravili a kontrolovali svoj príbeh tak, aby mal presne 50 slov, bol gramaticky správne napísaný, pracovali na slovnej zásobe a nakoniec sa pokúsili vymyslieť pútavý názov pre svoju miniságu.

Ďalšou úlohou bolo, aby podali svoj prvý koncept partnerovi sediacemu vedľa. Ten si ho prečítal a v prípade potreby upozornil na chyby alebo nejasnosti príbehu. Po vrátení konceptov žiaci urobili potrebné úpravy v svojich miniságach.

Final copy (5 min)

Žiaci prepísali svoje upravené koncepty na farebné papieriky, ktoré sme pre nich mali pripravené.

Poslednou úlohou bolo, aby žiaci prečítali svoje miniságy nahlas a prilepili ich na nástenku.

4. Diagnostická (5 min.)

Vyzvali sme žiakov, aby nám dali spätnú väzbu na hodinu, ako sa im pracovalo, čo im išlo ľahko a naopak, čo im robilo najväčšie problémy. Zaujímalo nás, či ich minisága zaujala. Pochválili sme ich tvorivosť pri písaní miniságy, aj časovú disciplínu.

Namiesto záveru

Je niekoľko dôvodov, prečo je dobré použiť miniságy na hodinách anglického jazyka a/alebo literatúry. Miniságy sa ľahko čítajú, sú krátke, ľahko pochopiteľné, sústreďujú sa na presnosť, napísať päťdesiat slov sa žiakom nezdá zložité, a ako všetky formy tvorivého písania, sú vysoko motivujúce. Minisága môže byť odrazová plocha pre tvorivé použitie anglického jazyka, čo nám dokazuje pozitívny ohlas na naše hodiny od žiakov.

Popri ponúkaných typoch aktivít v našich modeloch edukačných jednotiek, akými sú vynechanie názvu miniságy, vynechanie posledného riadku, úprava dlhšieho textu do miniságy, vytvorenie dialógu súvisiaceho s miniságou, žiaci ďalej môžu ilustrovať miniságu alebo pokračovať v nej a rozvinúť ju do dlhšieho príbehu, ktorý môžu ďalej zahrať. Vynechať možno nielen názov alebo záver miniságy, ale aj niektoré slová v texte. Učiteľ pritom môže pomôcť žiakom tým, že im povie o čom daná minisága je. Žiaci obvyčajne prídu so zaujímavejšími a zábavnejšími myšlienkami ako v samotnom origináli, čo im dáva veľmi pozitívnu spätnú väzbu a povzbudzuje

tak ich sebavedomie. Žiaci sa cítia sebaistejšie, dokážu sa viac uvoľniť a lepšie tvoriť. Pre žiakov bude taktiež zaujímavé a možno ľahšie, keď budú tvoriť na základe hudby alebo obrázka. V tomto prípade nemáme na mysli hudobné podfarbenie, ktoré sme používali na našich hodinách, ale použitie hudby ako stimulu. Žiaci sú vystavení hudbe, umeniu a prostredníctvom vnemov, fantázie a vizualizácie vymýšľajú príbehy. Počúvajú hudbu alebo vidia obrázok a rozmyšľajú nad slovami, ktorými by ho opisali, vystihli. Hudba/obrázok sú použité ako spúšťač tvorivosti. Doplnkové aktivity by mali smerovať k diskusii a písaniu príbehov. Veríme, že tvoriví učitelia vymyslia ešte veľa ďalších aktivít alebo sa budú inšpirovať tými, ktoré sme ponúkli.

Pri výbere miniság, ktoré sa učitelia rozhodnú použiť na hodinách, odporúčame prihliadať na vekovú kategóriu žiakov, na jazykovú zručnosť a taktiež vhodne a citlivo voliť jednotlivé aktivity, ktoré si učitelia naplánujú s miniságou robiť. Ak máme žiakom miniságu predstaviť, nebolo by vhodné použiť takú, ktorá má zložitý jazyk, je napísaná ako poézia alebo ako tzv. prúd vedomia. Žiaci by nemuseli pochopiť význam miniságy, a preto by rýchlo o ňu stratili záujem. Namiesto motivačného prvku by sa minisága stala demotivujúcou. Na začiatok a pre nižšie úrovne odporúčame vyberať miniságy, ktoré rozprávajú príbeh, sú jednoduché a jednoznačné na pochopenie.

Za azda najviac dôležité považujeme podporovať žiakov vo všetkých aktivitách a štádiách tvorivého procesu. Nie je dôležité, či sa im podarí napísať miniságu hneď na prvýkrát. Oveľa dôležitejšie je, aby sa zapojili do aktivít a celého procesu písania, aby ich to bavilo. Je namieste povedať, že ak chceme, aby žiaci tvorili, musíme byť súčasťou tej hodiny aj my, učitelia, to znamená, že aj učiteľ by mal spolu so žiakmi prechádzať jednotlivými aktivitami, štádiami a podeliť sa so svojimi výtvarmi. Bude pre nich inšpiráciou.

Ďalším významným prvkom je zabezpečiť tvorivú ale zároveň uvoľnenú atmosféru. Nám sa osvedčilo použiť hudobné pozadie, tlmenú ale dynamickú hudbu. U žiakov sme sa väčšinou stretli s pozitívnou odozvou. Mnoho žiakov priznalo, že sa cítili veľmi príjemne a zabudli na to, že sú v škole.

Učitelia niekedy potrebujú krátku aktivitu na vyplnenie času, ale hľadajú niečo zmysluplné. Minisága je toho ideálnym príkladom. Môže byť použitá ako krátka tvorivá aktivita zameraná na písanie príbehu. Pomôže žiakom naučiť sa a precvičiť kombináciu zručností písania v jednej ucelenej, ľahko pochopiteľnej aktivite.

Svoje odporúčania by sme radi ukončili zaujímavým a vtipným výrokom: „Písanie miniságy je prinajhoršom výzva a kto nemá rád dobrú výzvu? Prinajlepšom, to môže byť inšpirujúce. Tak či onak, stojí to za pokus.“ (Sands, 2011)

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

- PAYNE, Tom. *A thousand ideas in fifty words*. [online]. 14.8.1999 [cit. 2018-05-30]. Dostupné na internete: <<https://www.telegraph.co.uk/culture/4718163/A-thousand-ideas-in-fifty-words.html>>
 SANDS, Rich. *What's Your Mini-Saga?* [online]. 6.12.1999. [cit. 2018-05-30]. Dostupné na internete: <<http://richsandsseminars.com/2011/12/whats-your-mini-saga/>>
 SETTY, Rajesh. *Mini Saga*. [online]. 6.7.2011. [cit. 2018-05-30]. Dostupné na internete: <<https://hubpages.com/business/minisaga>>

AKTIVIZUJÚCE METÓDY SO ZAMERANÍM NA PRÁCU SO ŠKOLSKÝM HISTORICKÝM PRAMEŇOM NA HODINE DEJEPISU VÝŤAH Z ATESTAČNEJ PRÁCE K PRVEJ ATESTÁCII

Simona Žáčiková, Stredná zdravotnícka škola, Záhradnícka 44, Bratislava

Zmeny vo vzdelávacom systéme, čo sa týka obsahu a cieľov, časovej dotácie prebehli vo veľkej miere aj v predmete dejepis. V ére, kde sa dá „vygúgliť“ snád všetko, je pochopiteľné, že predmet dejepis je pre žiakov neoblíbený a pokladaný skôr za záťaž. Ešte zložitejšia situácia je na odborných školách, kde sa žiaci primárne sústreďujú na odborné predmety a aj časová dotácia vyučovacích hodín je nižšia. O to väčšie sú nároky kladené na učiteľa dejepisu. Často je v neľahkej pozícii, keď má vtiahnuť do vyučovacieho procesu žiaka, ktorý nemá pozitívny postoj k histórii a považuje ju za nepotrebnú a nevyužiteľnú pre svoj budúci život. Má v ňom vyvolať záujem, podnietiť ho k činnosti a tým rozvíjať zručnosti a kompetencie, ktoré vyžaduje prostredníctvom ŠVP spoločnosť. Využívať na dosiahnutie týchto cieľov len tradičné metódy je veľmi náročné – a dovolím si tvrdiť nemožné. Ak nebudeme žiakom predkladať poznatky len v hotovej podobe, ale naopak, ak sa žiaci budú učiť zážitkom, ak im dáme pocit dôležitosti a výnimočnosti pri výučbe, ak ich budeme sprevádzať svetom objavovania, tak sa nám podarí zmeniť neoblíbený predmet na oblíbený. Nové inovatívne a najmä aktivizujúce metódy sú možnou cestou na dosiahnutie tohto cieľa. Preto chcem priblížiť prostredníctvom tejto atestačnej práce vybrané aktivizujúce metódy so zameraním na prácu so školskými historickými prameňmi. Návrhmi konkrétnych vyučovacích jednotiek a ich analýzou chcem poskytnúť metodický materiál na vyučovanie niektorých hodín s cieľom zvýšiť mieru poznatkov pri práci s vybraným školským historickým prameňom na hodine dejepisu.

Školský historický prameň

Jedným zo základných cieľov predmetu dejepis je skúmať históriu aj na základe čítania s porozumením rôznorodých školských historických prameňov, stôp minulosti, ako základného predpokladu poznávať a porozumieť minulosti.

Historické pramene delíme na primárne a sekundárne. Historik sa spolieha predovšetkým na primárne pramene, ktoré mu poskytujú informácie z prvej ruky. Slúžia na podporu výkladu, ako dôkaz pri odvodeniach a rozvíjajú pravdivé tvrdenia o minulosti. Sekundárne historické pramene vytvorili pozorovatelia udalostí, historici a novinári (Antolov, s. 30).

Podľa Bartla (2010, s. 7 - 9) historický prameň predstavuje zdroj informácií o minulosti a každá doba zanechala špecifické druhy prameňov. Bartl klasifikuje historické pramene na: hmotné (trojrozmerné: lebky, kosti, nástroje, ozdoby, keramika, zbrane, mince, sochy); písomné (úradné listiny, zmluvy, zoznamy, knihy, letopisy, kroniky, biografie, slovníky); tradičné (mýty, povesti, piesne, legendy, zvesti, príslovia, anekdoty); obrazové (mapy, atlasy, maľby, plány,

obrazy, fotografie); zvukové (audiovizuálne filmy, videosekvencie).

Pramene sú vhodným prostriedkom rozvíjania výučby dejepisu. Prostredníctvom školských písomných a obrazových prameňov si dokážu žiaci uvedomiť, že história je spleťou vzťahov, ktoré vplývajú na rozmanitosť historických udalostí (Antolov, s. 29).

Písomné pramene sa z hľadiska okolnosti vzniku a ich účelu rozdeľujú na (podľa Bačová, Onušková, 2015, s. 10 - 11):

A. Pramene úradného charakteru: právne dokumenty – zákony, zákonníky, rôzne právne príručky; diplomatické pramene – listiny, listy, aktá; hospodárske pramene – účty, súpisy pôdy, povinnosti, obyvateľstva.

B. Rozprávacie pramene (naratívne): legendy, anály, letopisy, kroniky; povesti, piesne; autobiografia; krásna a náboženská literatúra; literatúra faktu, cestopisy, vedecké diela; divadelné a filmové scenáre, umelecká kritika, hudobná literatúra; publicistika, kalendáre.

C. Pramene súkromnej (osobnej) povahy: osobná korešpondencia; denníky; písomná a literárna pozostalosť; rodinný archív.

Návrhy vyučovacích hodín

Prvá vyučovacia hodina

Anotácia: Príprava na vyučovaciu hodinu obsahuje aktivizujúce metódy so zameraním na prácu s historickým prameňom (videosekvenciou v alternatíve s prácou s textom) vo vyučovaní dejepisu, ktoré je možné aplikovať vo vyučovacom procese v tematickom celku - Na ceste k druhej svetovej vojne. Téma dáva možnosť osvojiť si nové pohľady na čiastočne známe skutočnosti, ale aj pátrať v spomienkach svojich blízkych.

Kľúčové slová: stalinizmus, komunizmus, hladomor, kolektivizácia, propaganda

Ročník: druhý

Tematický celok: Na ceste k druhej svetovej vojne

Učivo: Hladomor na Ukrajine

Ciele: definovať pojem hladomor; vymenovať znaky hladomoru na Ukrajine v ukážke videosekvencie; vymenovať znaky hladomoru na Ukrajine v upravenom rozhovore prostredníctvom práce s textom; opísať svoje pocity na základe pozretej ukážky; vytvoriť akrostich; vybrať odpovede do pracovného listu; vytvoriť cinquian.

Kľúčové kompetencie: zaraďovať historické udalosti, javy, procesy a osobnosti v historickom priestore; popísať jednotlivé historické udalosti, javy, procesy, osobnosti na základe určujúcich znakov; komunikatívne, personálne.

Metóda: samostatná práca, akrostich, skupinová práca, cinquian

Učebné pomôcky: písacie potreby, PC, flipchartový papier

Organizačná forma: frontálna, skupinová, individuálna

video: <https://www.youtube.com/watch?v=yCaHt9iz5n4&spfreload=10>

článok: Jedli trávu a zdochliny. Hladomor ľudí obral o dôstojnosť (upravený rozhovor)

Priebeh hodiny:

V úvode hodiny v motivačnej fáze si zopakujeme učivo o komunizme využitím metódy akrostich (žiaci danú vyučovaciu metódu už poznajú). Žiaci individuálne vytvoria akrostich na tému STALIN, pričom jednotlivé pojmy musia zodpovedať danej téme.

Expozičnú fázu som začala krátkym riadeným rozhovorom na otázky o hladomore: Uvedte príklad na hladomor? Stručne vyjadrite, čo ho vyvolalo? Vzápätí som na tabuľu napísala tému hodiny: „Hladomor“ - hladomor na Ukrajine. Túto tému som im sprostredkovala použitím videosekvencie, ktorá sa mi pre túto fázu hodiny zdala najvhodnejšia (<https://www.youtube.com/watch?v=yCaHt9iz5n4&spfreload=10>). Vopred som žiakom oznámila, že videosekvencia nie je vhodná pre všetkých žiakov nakoľko obsahuje drastické zábery. Preto som dala žiakom na zváženie, či sa rozhodnú pre pozretie videosekvencie alebo alternatíve – práci s textom, čím som chcela rešpektovať individualitu žiaka.

Aby som vytvorila čo najpriaznivejšie podmienky na prácu s videosekvenciou, hodina prebiehala v počítačovej miestnosti. Žiaci mali k dispozícii vlastný počítač so slúchadlami, aby nerušili tých, ktorí nechceli pozerať videosekvenciu.

Žiakom som, predtým ako začali pracovať, rozdala pracovný list (s úlohami: 1. Čo je to hladomor? 2. Prečo ľudia na Ukrajine boli vystavení hladu? 3. Aké boli možnosti prežitia? 4. Prečo je o tom potrebné hovoriť?), ktorý vyplnili počas pozerania videosekvencie. Odpovede na otázky zistila jedna časť triedy počas pozretia videosekvencie. Druhej časti triedy, žiaci, ktorí odmietli sledovať videosekvenciu, som rozdala upravený rozhovor s režisérkou dokumentu Hlad národa, Alinou Galovinovou – článok: Jedli trávu a zdochliny. Hladomor ľudí obral o dôstojnosť – upravený rozhovor. Pomocou práce s textom žiaci následne odpovedali na otázky v pracovnom liste.

Vo fixačnej fáze sme frontálne, ja a žiaci, kontrolovali odpovede na otázky v pracovnom liste. Dbali sme na správnosť faktografických odpovedí. Posledná otázka - Prečo o tom máme hovoriť? - bola vyjadrením postoja žiakov, kde som zisťovala ich subjektívne názory, ktoré si vytvorili na preberanú tému prostredníctvom videosekvencie alebo prečítaného rozhovoru.

Následne som vyzvala všetkých žiakov, aby vytvorili dve skupiny (k prirodzenému rozdeleniu triedy došlo po rozhodnutí žiakov, či pozerali videosekvenciu alebo pracovali s článkom). Potom žiaci spoločne zdieľali pocity vyvolané videosekvenciou a článkom.

Žiaci spoločne vytvorili cinquain – päťveršovú báseň, ktorá obsahovala myšlienky, pocity a presvedčenia v podobe stručných a výstižných výrazov, ktoré opisovali alebo reflektovali tému, s ktorou pracovali. Na napísanie básničiek bolo potrebné nechať aspoň 5 – 7 minút. Potom ich hovorcovia skupín nahlas prečítali.

Nakoniec bolo možné urobiť so žiakmi krátku reflexiu: Ako sa im päťlístky tvorili? Čo si pri tvorbe uvedomili?

V diagnostickej fáze v závere hodiny obidve skupiny prezentovali svoje básne.

Druhá vyučovacia hodina

Anotácia: Príprava na hodinu prezentuje možnosti a spôsoby uchopenie učiva prostredníctvom čitateľskej stratégie INSERT

Tematický celok: Budovanie socializmu v ČSSR

Učivo: Gulagy

Kľúčové slová: socializmus, nepriateľ režimu, gulag

Ročník: druhý

Ciele: vyznačiť text značkami podľa metódy INSERT; vymenovať 5 spoločných znakov koncentračného tábora a gulagu; prejavíť záujem o knihu Krvavé jahody; opísať pocity z ukážky; vybrať informácie podľa značiek; zostaviť tabuľku podľa metódy INSERT. **Kľúčové kompetencie:** popísať jednotlivé historické udalosti, javy, procesy, osobnosti na základe určujúcich znakov; vymedziť jednotlivú historickú udalosť, jav, proces, osobnosť.

Metóda: individuálna práca, skupinová práca, čitateľská stratégia INSERT

Pomôcky: písacie potreby, ukážka z knihy Krvavé jahody

Priebeh hodiny:

Motivačná fáza hodiny začala riadeným rozhovorom. Vzápätí som žiakom ukázala knihu, ktorej obal som premietla prostredníctvom dataprojektoru. Snažila som žiakov nabádať k tomu, aby postupne pomenovali, čo videli na obale knihy (červená hviezda, koľajnica, azbuka, vagón, motto na zadnej strane, mapa, strážna veža, vychudnutí ľudia, krížik, nápis skutočný príbeh). Na základe toho žiaci postupne dedukovali o čom asi kniha bude. Upozornila som žiakov, ktorí poznali knihu, aby sa nezapájali. Riadeným rozhovorom sa postupne trieda dozvedela, že na dnešnej hodine žiaci budú pracovať s ukážkou z knihy Krvavé jahody, ktorú napísal Jiří S. Kupka. Spoločne sa žiaci dozvedeli, že išlo o skutočný príbeh Věry Sosnárovej, ktorá prežila dvadsať rokov v gulagoch.

V expozičnej fáze som rozdala každému žiakovi vybraný prepísaný text z knihy s. 78 - 79. Žiaci metódu INSERT poznali, pracovali samostatne, počas tichého čítania porovnávali to, čo sa dozvedeli v texte s tým, čo už vedeli, čo už niekde čítali, počuli, alebo videli.

Vo fixačnej fáze som vyzvala žiakov, aby našli v texte 5 znakov, ktoré boli spoločné pre koncentračný tábor a gulag: „dobyťčák“, selekcia, neľudský prístup, tábor, elektrické stĺpy, barak, smrť, strážna veža, bitka. Postupne som vyvolávala žiakov, ktorí sa prihlásili, k tabuli. Tabuľu som rozdelila na dve časti. Na ľavom krídle tabule bolo napísané veľkými písmenami koncentračný tábor a na pravom krídle bolo napísané gulag. Stredná časť tabule bola označená značkami z metódy INSERT. Postupne bola zapísaná celá tabuľa, z ktorej sa dalo presne zistiť, čo žiaci vedeli, čo sa dozvedeli teraz, čo si mysleli, že bolo inak, čomu nerozumeli a nakoniec, čo bolo pre nich veľmi dôležité. V diagnostickej fáze v závere hodiny som vyzvala štyroch žiakov, aby nahlas prečítali všetko, čo bolo

napísané pri konkrétnej značke. Nakoniec som vymenovala spoločné znaky koncentračného tábora a gulagu.

Hodinu som ukončila otázkou, či sa po dnešnej hodine rozhodli prečítať si túto knihu. Prostredníctvom tejto otázky som chcela zistiť prejavovaný záujem žiakov o danú knihu. Na záver hodiny som zadala žiakom domácu úlohu – zistiť, či hlavná postava knihy Věra Sosnárová ešte žije a čomu sa momentálne venuje.

Tretia vyučovacia hodina

Anotácia: V príprave na vyučovaciu hodinu som kládla dôraz na aktívne využitie poznatkov žiakov z tematického celku - Pokus o reformu socializmu v ČSSR s využitím informácií z filmu a divadelnej hry Dubček. Téma dala žiakom možnosť diskutovať o rozdieloch medzi komunizmom a demokraciou.

Tematický celok: Pokus o reformu socializmu v ČSSR

Učivo: Socializmus s ľudskou tvárou

Kľúčové slová: Socializmus s ľudskou tvárou, Pražská jar, okupácia, Varšavská zmluva

Ročník: druhý

Ciele: definovať pojmy socializmus s ľudskou tvárou, Pražská jar, okupácia, Varšavská zmluva; opísať pocity vyvolané fotografiou; vybrať fotografie podľa zadania; opísať fotografie; zhotoviť plagát o roku 1968.

Kľúčové kompetencie: popísať jednotlivé historické udalosti, javy, procesy, osobnosti na základe určujúcich znakov; zrekonštruovať konanie a postoje ľudí v minulosti.

Vyučovacie metódy: brainstorming, skupinová práca, práca s fotografiou

Učebné pomôcky: fotografie, flipchartový papier, písacie potreby, lepidlo, videosekvencie:

<https://www.divadloarena.sk/sk/predstavenia/dubcek>;

<https://www.youtube.com/watch?v=JcPF3hSmfQE>

Organizačná forma: frontálna, skupinová

Priebeh hodiny

Hodina bola opakovaním tematického celku - Pokus o reformu socializmu v ČSSR. Pár dní pred vyučovacou hodinou sme boli spoločne na divadelnom predstavení pod názvom Dubček (Divadlo Aréna v Bratislave) a niekoľko dní na to aj v kine na film Dubček. Obidva scenáre pochádzali od toho istého autora, riaditeľa divadla GUNAGU, Viliama Klimáčka.

Na začiatku hodiny v motivačnej fáze som prehrala na obidve predstavenia krátky trailer. Náhodne som

rozdelila žiakov na štyri skupiny, rozpočítala som ich na jednotky, dvojky, trojky, štvorky. Každá skupina dostala jeden veľký flipchartový papier. Na jednom papieri bola napísaná veľká jednotka, na druhom deviatka, na treťom šestka a na štvrtom papieri bola napísaná veľká osmička. Spolu všetky štyri papiere tvorili rok 1968.

Položila som na stôl štyri očíslované obálky, takými číslami aké boli na flipchartovom papieri a to čísla: 1, 9, 6, 8. Poukladala som na lavicu rôzne fotografie, ktoré sa viazali na rok 1968 a na osobnosť Alexandra Dubčeka. Každá skupina si vyžrebovala obálku s číslom, v ktorej boli napísané konkrétne úlohy.

Úlohy v obálkach:

Prvá skupina: číslo 1: Vyberte 7 rodinných fotografií zo súkromného života Alexandra Dubčeka. Napíšte na ich základe krátky životopis Alexandra Dubčeka.

Druhá skupina: číslo 9: Vyberte 7 fotografií z obdobia Pražskej jari, ku každej fotografii vytvorte vhodný popis. Definujte pojem socializmus s ľudskou tvárou, definujte pojem Pražská jar.

Tretia skupina: číslo 6: Vyberte 7 fotografií z obdobia vstupu vojsk Varšavskej zmluvy. Ku každej fotografii vytvorte vhodný popis. Definujte pojem okupácia. Definujte pojem Varšavská zmluva.

Štvrtá skupina: číslo 8: Vyberte 3 fotografie, ktoré vznikli v súvislosti s filmom a divadelným predstavením Dubček. Napíšte v skratke jednou vetou hlavnú myšlienku (resp. slogan) z divadelného predstavenia aj z filmu.

Všetky štyri skupiny následne nalepili fotografie na daný papier a spoločne všetky štyri flipchartové papiere pripevnili na tabuľu, čím zhotovili plagát o roku 1968.

V diagnostickej fáze jednotlivé skupiny prezentovali svoju prácu. Keďže išlo o opakovaciu hodinu, spolužiaci kontrolovali správnosť a mali možnosť sa i pýtať doplňovacie otázky. Spoločne vyhodnotili prácu jednotlivých skupín podľa vopred stanovených kritérií hodnotenia. V závere hodiny žiaci vyplnili krátku anketu, ktorú som rozdala žiakom v podobe anketového lístka.

Po ukončení hodiny sme plagáty umiestnili na nástenu v dejepisnej učebni, aby pripomínali aktuálne 50. výročie od vstupu vojsk Varšavskej zmluvy do Československa.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

ANTOLOV, P. et al., 2010. *Využitie informačných a komunikačných technológií v predmete dejepis pre stredné školy*. Košice: Elfa. ISBN 978-80-8086-145-2.

BAČOVÁ, D. a M. ONUŠKOVÁ, 2015. *Práca s písomnými prameňmi na základnej a strednej škole*. [online]. [cit. 2018-05-20]. Bratislava: MPC. Dostupné z https://mpc-edu.sk/sites/default/files/publikacie/bacova_onuskova_praca_s_pp.pdf.

BARTL, J. et al., 2002. *Dejepis pre 1. ročník gymnázií*. Bratislava: SPN. ISBN 80-08-03504-8.

TERÉNNÁ EXKURZIA K PROBLEMATIKE VODNÉHO EKOSYSTÉMU V PREDMETE BIOLÓGIA

VÝŤAH Z ATESTAČNEJ PRÁCE K PRVEJ ATESTÁCII

Mariana Beľanová, Základná škola, Družicová 4, Košice

Metodická príprava učiteľa

Výber lokality: Senianske rybníky, okres Michalovce

Lokalita Senianske rybníky sa rozprestiera na Zemplíne a patrí medzi najvýznamnejšie ornitologické lokality na Slovensku a v strednej Európe. Senianske rybníky sú Chráneným vtáčím územím (CHVÚ) s rozlohou 2 668 ha. Nachádza sa tu rozsiahla, umelo vybudovaná rybníčná sústava, ktorá v sebe zahŕňa 26 chovných rybníkov a jeden mimoprodukčný rybník, ktorý je Národnou prírodnou rezerváciou (NPR) s rozlohou 213,31 ha. Na vybudovanie rybníkov však bola zvolená prirodzená tzv. senianska depresia (najnižšie oblasť Východoslovenskej nížiny s nadmorskou výškou 98 m), ktorá bola trvalým močiarom a pravidelne zaplavovaná. Takýto biotop prirodzene využívalo vtáctvo na hniezdenie alebo na medzipristátie pri migrácii. Senianske rybníky sú obklopené rôznymi typmi lúk, mokradami, pasienkami a sústavou prírodných a odvodných kanálov (Čierna voda, Okna, Sobranecký kanál), ktoré majú nenahraditeľný význam pre biodiverzitu. Na tomto území bolo pozorovaných 283 druhov vtáctva, čo tvorí 81 % z celkového počtu zistených druhov na Slovensku. Z toho tu hniezdi 119 druhov a zistilo sa 153 druhov vodného vtáctva a vtáctva žijúceho pri vode. Z najzaujímavejších druhov je to: lyžičiar biely, volavkovité druhy – beluša malá a veľká, volavka popolavá, volavka purpurová, bučiak veľký, kormorány, lysky a migrujúce druhy: žerjav popolavý a obidva druhy pelikánov európskych – ružový, kučeravý. Vyskytuje sa tu asi 300 druhov vyšších rastlín, medzi najzaujímavejšie patria: korunkovka strakatá, bleduľa letná, okrasa okolkatá, leknovec štrítkatý. Zo živočíchov kunky červenobruché, mloky, korytnačka močiarna, z rýb čík európsky. Národná prírodná rezervácia a jej ochranné pásmo je zapísaná v zozname rámsarských lokalít medzinárodného významu.

V súčasnosti je tu sídlo ornitologickej spoločnosti SOS/BirdLife Slovensko s názvom Avescentrum Senné a územie vyhradené pre turistov s názvom Vtáčí raj. Ornitológovia vybudovali v okolí NPR pozorovacie ornitologické veže pre odborníkov, aj verejnosť. Veže sú súčasťou Národného chodníka „Vtáčím rajom“ so 14 infopanelmi.

Zahrnutie exkurzie do ročného plánu školy a tematických plánov učiteľa: Návrh exkurzie bolo potrebné konzultovať s vedením školy a na Metodickom zasadnutí predmetovej komisie prírodovedných predmetov a následne zahrnúť exkurziu do ročného plánu školy – mimoškolských aktivít (výletov, exkurzií). Stanovil sa termín na koniec mesiaca máj. Exkurzia je zahrnutá aj v tematických plánoch učiteľa pre biológiu v piatom ročníku v súlade s inovovaným Štátnym vzdelávacím programom. Exkurziu s problematikou vodného ekosystému realizujem druhý školský rok s obmenami foriem práce a metód vzhľadom na riešenie stanoveného odbornometodického problému v tejto práci.

Téma exkurzie: Pozorovanie a poznávanie vodného ekosystému v lokalite Senianske rybníky.

Predmet: biológia

Škola: základná škola

Ročník/trieda: piaty/5.A

Tematický celok: Život vo vode a na brehu, Život na poliach a lúkach

Organizačná forma: exkurzia

Druh exkurzie: komplexná, terénna, jednoduchá, záverečná

Ciele exkurzie:

Kognitívne ciele – pozorovať a rozpoznávať živé a neživé zložky vodného a lúčneho ekosystému, opísať ich vzájomnú závislosť, uskutočniť, zaznamenať a vyhodnotiť pozorovanie organizmov v prírode, rozlíšiť organizmy podľa vonkajšej stavby, vyhľadať neznáme organizmy pomocou atlasu, opísať prispôbenie sa organizmov danému prostrediu, zdôvodniť potravné vzťahy medzi organizmami žijúcimi v spoločenstve a zostaviť jednoduchý potravný reťazec pre vodné spoločenstvo, prezentovať a obhájiť výsledky svojej práce.

Afektívne ciele – dodržiavať pravidlá bezpečnosti, rešpektovať názory iných v skupine a spolupracovať s ostatnými členmi skupiny, rešpektovať potrebu ochrany prírody.

Psychomotorické ciele – vykonať jednoduché pokusy v teréne podľa návodu: meranie pH, teploty a čistoty vody, vyrobiť jednoduché merače na stanovenie rýchlosti pohybu a priehľadnosti vody, vyrobiť sieť na odber planktónu.

Objekty pozorovania exkurzie: voda v kanáli Čierna voda, mokrad Ostrovik, sústava rybníkov, fauna a flóra územia.

Obsah exkurzie: Spoločenstvo vody a jej okolia. Spoločenstvo lúk a pasienkov. Voda stojatá, tečúca. Teplota vody. Planktón. Rastliny vo vode a na brehu, rastliny lúk a pasienkov. Steblo. Význam vodných rastlín, význam brehových rastlín. Živočíchov vo vode, pri brehu, na lúke a na pasienku. Etáže lúčneho porastu. Mokré lúky. Prispôbenie sa živočíchov – masné perie, plávacie blany, hustá srst, silný chvost. Potravný reťazec.

Vyučovacie metódy: riadené a potvrdzujúce bádanie, metóda vzájomného učenia, pozorovanie ďalekohľadom, lupou, práca s pracovným listom a pozorovacím hárkom, práca s atlasom, zber materiálu, zhotovovanie dokumentácie, zber údajov – fotografovanie, meranie, práca s prenosným laboratóriom, práca s jednoduchými meracími pomôckami, diskusia, inštruktáž.

Organizačná forma žiackej práce počas exkurzie: skupinová práca – v piatich skupinách s diferencovanými úlohami skupín, v rámci skupiny majú žiaci nediferencované úlohy.

Učebné pomôcky a didaktická technika: pracovné listy a pozorovacie hárky, atlasy, učebnica, písacie potreby, ďalekohľad, fotoaparát, mikroskop, ECOLAB – prenosné laboratórium, sieťka na planktón, hustomer, teplomer, pH indikátorový papierik, Seccioho disk, potreby na prácu s mikroskopom.

Rozdelenie žiakov do skupín: V triede je spolu 24 žiakov. Žiaci sú rozdelení do piatich približne rovnocenných pracovných skupín. V štyroch je po päť žiakov, v jednej štyria.

Rozdelenie úloh a príprava pracovných listov pre skupiny:

1. pracovná skupina – téma: Voda a jej vlastnosti
2. pracovná skupina – téma: Vodné mikroorganizmy a bezstavovce
3. pracovná skupina – téma: Vodné stavovce
4. pracovná skupina – téma: Vodné a brehovú rastliny
5. pracovná skupina – téma: Mokrade a podmačnané lúky

Spôsob vyhodnotenie exkurzie:

Žiaci vypracujú a odovzdajú v stanovenom termíne prezentáciu. Na jej tvorbu využijú vlastné fotografie, zápisky, pracovné listy.

Organizačná príprava učiteľa

Termín exkurzie: 8. jún 2018

Navštívenie lokality Senianske rybníky – týždeň pred termínom exkurzie, zistenie aktuálneho stavu terénu, vytyčenie miest pre prácu skupín, tzv. stanovišťa.

Zabezpečenie dopravy: objednanie autobusu od súkromného prepravcu, s trasou Košice – Senné a späť. Cenová ponuka 7,- € na žiaka.

Cestovné poistenie – vybavenie krátkodobého cestovného poistenia a vyplatenie v pobočke poisťovne (náklad 1,- € na žiaka).

Pešia trasa: presun pešo od kaštieľa v Sennom po ornitologickú pozorovaciu vežu Ostrovík a späť.

Spôsob stravovania a pitný režim: vlastná strava a pitie.

Časový harmonogram exkurzie:

07:00 odchod Košice, miesto OC Važec

08:30 príchod autobusu do Senného, miesto – kaštieľ

08:30 – 09:00 peší presun náučným chodníkom Vtáčik raj k rozhľadni Ostrovík

09:00 – 09:30 úvodná časť – poučenie, rozmiestnenie na stanovišťa, rozdelenie úloh

09:30 – 11:30 realizačná časť – práca v skupinách na stanovištiach podľa zadania

11:30 – 12:00 prestávka na obed

12:00 – 13:30 vzájomné učenie – spoločný presun po stanovištiach – každá skupina predstaví ostatným skupinám, čo pozorovali a zistili

13:30 – 14:00 balenie a presun k autobusu

14:00 – 16:00 príchod do Košíc aj s časovou rezervou

Súhlas vedenia školy s exkurziou – príprava žiadosti o súhlas s akciou a jej podanie vedeniu školy s dostatočným predstihom a podrobnými informáciami o akcii.

Informovaný súhlas zákonných zástupcov s podmienkami exkurzie – príprava tlačiva pre rodičov s podrobnými podmienkami akcie. V spodnej časti je návratka, ktorú rodičia podpíšu, odstrihnú. Časť s informáciami im zostáva.

Zoznam potrebných vecí – príprava zoznamu vzhľadom na počasie a špecifické miesto: športové pohodlné oblečenie, nepremokavá vetrovka, pršíplášť, pevná nepremokavá obuv, hygienické potreby – vreckovky, vlhčené utierky, šiltovka, klobúk, repelent, opaľovací krém, gumené rukavice, batoh, písacie potreby, tvrdá podložka, zápisník, preukaz zo zdravotnej poisťovne, karimatka, alebo deka, ďalekohľad, mobil, fotoaparát.

Poučenie žiakov o bezpečnosti a správaní sa žiakov počas exkurzie – pripravené pokyny o správaní sa žiakov počas exkurzie a zoznam žiakov s podpisom.

Menný zoznam žiakov – vyhotovený trikrát: jeden na odovzdanie vedeniu školy, jeden pre vlastné potreby, jeden pre cestovné poistenie.

Príprava pomôcok – vytlačenie a zbalenie pracovných listov a rozdelenie do obalov pre pracovné skupiny, zba-

lenie pomôcok, literatúry, dobitie digitálnej techniky.

Lekárnička – príprava a kontrola.

Príprava žiakov

Oboznámenie žiakov s exkurziou – žiaci sú zoznámení s cieľom, obsahom exkurzie a postupom. Dostávajú organizačné pokyny.

Oboznámenie žiakov s úlohami a rozdelením do skupín – rozdelenie žiakov do skupín, na stanovišťa a určenie úloh, ktoré budú v priebehu exkurzie riešiť.

Zopakovanie učiva – zopakovanie učiva tematických celkov Život vo vode a na brehu a Život a pasienkoch a lúkach.

Poučenie žiakov o bezpečnosti – žiaci sú poučení o pravidlách bezpečného správania sa počas presunu a pobytu na exkurzii. Žiaci poučenie potvrdzujú podpisom.

Realizácia exkurzie

Úvodná časť

Po príchode na miesto Senianske rybníky, časť lúka Ostrovík boli žiaci oboznámení s lokalitou. Žiaci boli opäť poučení o bezpečnosti. Nasledovala inštrukcia, čo budú robiť a rozdelenie žiakov do skupín, určenie stanovišť, kde budú skupiny pracovať a čo budú skúmať.

Vlastná realizácia exkurzie

Žiaci riešia úlohy v piatich pracovných skupinách. Každá pracovná skupina rieši úlohy bádateľským prístupom na inú tému. Žiaci v rámci jednej skupiny pracujú na tej istej téme a spoločne riešia úlohy. Bádanie sa uskutočňuje na nižších úrovniach – riadené bádanie, niekedy potvrdzujúce bádanie.

1. pracovná skupina - Téma: Voda a jej vlastnosti

Bádateľská otázka: Je voda v rybníkoch čistá?

Aktivita 1: Aká je farba a zápach vody?

Cieľ: Pozorovať, zhodnotiť farbu a zápach vody vlastnými zmyslami.

Postup: Žiaci pracujú podľa postupu v pracovnom liste. Opatrne naberú vodu do bielej plastovej nádoby a pozorujú jej farbu a zápach. Pri výbere odpovede si volia z nasledujúcich charakteristík:

Farba:

- Hnedo sfarbená voda – môže byť následkom organického znečistenia, či privalového dažďa. (Aké bolo počasie pred exkurziou?)
- Mnohofarebný lesk na hladine – svedčí o prítomnosti olejov v toku.
- Pena na hladine – môže byť prírodného rastlinného pôvodu (peľ, čiastočky pôdy), silné spenenie vody je spôsobované pracími prostriedkami.
- Zelené sfarbenie je spojené s prítomnosťou rias a siníc vo vode.

Zápach:

- Aj čistá voda môže mať mierny čerstvý zápach.
- Sirový zápach je spôsobený prienikom odpadových vôd alebo rozkladom živočíšnych tkanív, ukazuje tiež nedostatok kyslíka vo vode.
- Hnilobný, močkový zápach svedčí o silnom znečistení.
- Rybací, zemitý alebo trávový zápach môže byť spôsobený nadmerným nárastom rias, poukazuje na silné slnečné žiarenie alebo eutrofizáciu toku.

V pracovnom liste je vysvetlené, čo je eutrofizácia, žiaci sa s týmto pojmom stretávajú prvýkrát.

Informácia pre žiakov: Eutrofizácia je nadmerný rast

rastlín a rias vplyvom vyššieho množstva anorganických živín vo vode, najmä dusíka a fosforu, ktoré sa do vôd dostávajú z hnojených pôd, z odpadových vôd. Po odumretí premnožených rastlín a ich následnom hnití dochádza k zníženiu obsahu kyslíka rozpusteného vo vode a k narušeniu biologickej rovnováhy.

Aktivita 2: Je voda priehľadná?

Cieľ: Zmerať priepustnosť vody pre svetlo, zistiť, do akej hĺbky prebieha fotosyntéza. Žiaci dostávajú potrebnú informáciu, prečo zisťujeme priehľadnosť vody.

Informácia pre žiakov: Priehľadnosť vody je jej viditeľnosť do hĺbky. Závisí od farby a zákalu vody, ktorý spôsobujú napr. hlina, bahno a mikroskopické organizmy. Množstvo prenikajúceho svetla je dôležité pre fotosyntézu a ovplyvňuje celý ekosystém. V teréne sa používa na meranie priepustnosti tzv. Secchiho doska, ktorú sme si zhotovili.

Postup: Žiaci sa opatrne postavia na breh a pomaly spúšťajú Secchiho disk do vody. Sledujú, pokiaľ je viditeľný a zároveň pri spúšťaní odrátavajú počet uzlíkov. Uzlíky sú každých 10 cm.

Aktivita 3: Aká je teplota vody, hustota a pH?

Cieľ: Zmerať teplotu vody, hustotu a pH.

Informácia pre žiakov: Väčšina živočíchov je schopná žiť iba v rozsahu teplôt od 0 °C do 45 °C. Učili ste sa, že voda má najväčšiu hustotu pri teplote 4 °C. O pH sa ešte bude učiť. Dnes vám stačí vedieť, že hodnoty pH sa pohybujú v rozmedzí od 0 do 14. Chemicky čistá voda má pH = 7, čiže neutrálne pH, viac ako 7 je zásadité pH a menej ako 7 je kyslé pH. Väčšine sladkovodných organizmov vyhovuje neutrálna voda, pre ryby je optimálna zásaditá hodnota 7,5 - 8.

Postup: Žiaci merajú pomocou teplomera, hustomera a pH indikátorového papierika hodnoty veličín a zapisujú ich do tabuľky.

Aktivita 4: Je voda stojatá, pomalytečúca, či rýchlytečúca?

Cieľ: Zmerať rýchlosť pohybu vody v kanáli Čierna voda.

Postup: Na brehu žiaci vyznačia vzdialenosť 10 m s označeným začiatkom a koncom merania. Jeden žiak hádže zátku do stredu toku a druhý zároveň zapína stopky. Keď zátku dopláva do cieľa, čas sa stopne.

Aktivita 5: Je voda chemicky čistá? (Obsahuje nežiadúce chemické látky?)

Informácia pre žiakov: Aj číra voda môže byť znečistená, ak sú v nej rozpustené chemické látky. Medzi takéto látky patria:

Dusitany (NO_2): nachádzajú sa vo všetkých typoch vôd ako súčasť obehu dusíka v prírode, ale vo veľmi malých množstvách. V pitnej vode, zvlášť v dojčenskej, sú nežiaduce (jed, ktorý sa viaže na krvné farbivo a to potom nedokáže prenášať kyslík). Hlavným zdrojom znečistenia vody dusitanmi, ako aj dusičnanmi, je poľnohospodárstvo (hnojivá), odpadové a splaškové vody.

Dusičnany (NO_3): vyskytujú sa vo všetkých typoch vôd ako súčasť obehu dusíka. V čistých prírodných vodách sú v minimálnych množstvách, v poľnohospodárskych a priemyselných oblastiach sú vo väčších množstvách. Sú zdravotne nebezpečné, ich obsah v pitnej vode nesmie prekročiť 50 mg/l (u dojčiat 15 mg/l).

Fosforečnany (PO_4): podieľajú sa spolu s dusíkom na eutrofizácii vody. Fosforečnany sa môžu dostať do vody z pracích práškov a umelých hnojív.

Amoniak (NH_4): amoniakálny dusík sa vyskytuje vo všetkých typoch vôd v malých množstvách, je súčasťou

kolobehu dusíka. Prítomnosť amoniaku v pitnej vode signalizuje znečistenie podzemných vôd živočíšnymi odpadmi a umelými hnojivami. Veľké koncentrácie amoniaku vo vodnom prostredí vedú k úhynu rýb.

Tvrdosť vody: je vlastnosť vody, ktorá vyjadruje množstvo vápnika a horčíka, ktoré sú bežnou súčasťou podzemných a povrchových vôd. Obsah sa udáva v stupňoch °dH.

Kolorimetria (farba + merať) – je meranie pomocou reagenčných činidiel, ktoré sa vyfarbia v závislosti od prítomnosti a množstva skúmanej chemickej látky vo vode.

Cieľ: Kolorimetricky odmerať kvalitu vody (meranie je orientačné!).

Postup: Žiaci odoberajú vzorku vody do plastovej fľaše. Pomocou postupu priloženého v mobilnom laboratóriu odmerajú množstvo chemických látok vo vode.

Záver: Je voda v rybníkoch čistá?

2. pracovná skupina - Téma: Vodné mikroorganizmy a bezstavovce

Bádateľská otázka: Čo si myslíte, žije vo vode a pri vode veľa mikroskopických organizmov a bezstavovcov?

Aktivita 1: Nachádzajú sa vo vode prvky a zooplanktón?

Cieľ: Pozorovať a rozpoznať zástupcov zooplanktónu, prvkov.

Postup: Žiaci pomocou planktónovej sieťky odoberajú vzorku. Ďalšiu vzorku vody odoberajú priamo do fľaše z povrchu vody. Pozorujú získané organizmy voľným okom, lupou alebo mikroskopom. Zistenie zaznamenávajú.

Aktivita 2: Čo si myslíte, aké väčšie bezstavovce žijú vo vode?

Cieľ: Pozorovať a pomenovať bezstavovce žijúce vo vode.

Postup: Žiaci pozorujú hmyz a vodné mäkkýše pod vodnou hladinou a na nej. Určujú slovenský rodový aj druhový názov pozorovaného druhu. Pozorovanie zapisujú a dokumentujú fotografiou.

Aktivita 3: Aké bezstavovce žijú pri vode?

Cieľ: pozorovať a pomenovať bezstavovce žijúce pri vode

Postup: Žiaci pozorujú bezstavovce v okolí vôd. Určujú slovenský rodový aj druhový názov pozorovaného druhu. Pozorovanie zapisujú.

Záver: Potvrdilo sa vaše tvrdenie v úvode?

3. pracovná skupina - Téma: Vodné stavovce

Bádateľská otázka: Čo si myslíte, žije vo vode a pri vode veľa stavovcov?

Aktivita 1: Čo si myslíte, aké druhy stavovcov žijú vo vode a v jej okolí?

Cieľ: Pozorovať a pomenovať zástupcov všetkých tried stavovcov vo vode a v okolí vôd.

Postup: Žiaci pozorujú zástupcov jednotlivých tried stavovcov vo vode a v jej okolí. Pozorovanie sa uskutočňuje na miestach – pri hati výpustu z lúky Ostrovík, odtiaľ cestou popri kanáli Čierna voda k pozorovacej ornitologickej veži Ostrovík a na samotnej veži. Aj keď sme pri rybníkoch, chovné ryby pozorovať nemôžeme, pretože k rybníkom je zakázaný vstup. Informácie o chovaných druhoch rýb v rybníkoch a voľne žijúcich druhoch v okolitých tokoch získavajú žiaci z náučnej tabule. Pozorovanie vtákov je asi najľahšie a najvdámejšie. Na ornitologickej veži pomocou ďalekohľadu žiaci pozorujú vtáky plávajúce na vodnej hladine rybníkov, vtáky postávajúce

na brehoch, okolitých stromoch, kroch a trstí a prelietajú po oblohe. Všímajú si aj pobytové znaky cicavcov. Pozorované druhy určujú a zaznamenávajú.

Aktivita 2: Ako sa prispôbili vtáky životu vo vode a pri vode?

Cieľ: Pozorovať starostlivosť vtákov o perie.

Postup: Žiaci pozorujú ďalekohľadom vtáky vo vode a na brehu a ich správanie.

Aktivita 3: Čo je potravou vodných vtákov?

Cieľ: Pozorovať a opísať potravné vzťahy v prírode.

Postup: Žiaci pozorujú vtáky vo vode a pri vode, akým spôsobom získavajú potravu. Úlohou je napísať potravný reťazec, do ktorého zapoja pozorovaného druhu vtákov.

Záver: Potvrdilo sa vaše tvrdenie v úvode? Koľko druhov stavovcov ste pozorovali?

4. pracovná skupina- Téma: Vodné a brehové rastliny

Bádateľská otázka: Čo si myslíte, rastie vo vode a na brehu veľa druhov rastlín?

Aktivita 1: Nachádza sa vo vode fytoplanktón?

Cieľ: Pozorovať a určovať mikroskopické rastliny.

Postup: Žiaci opatrne odoberú vzorku vody, z kvapky vzorky pripraví mikroskopický preparát, pozorujú. Určia názvy získaných mikroskopických rastlín pomocou odbornej literatúry. Pozorovanie zaznamenajú písomne a zdokumentujú fotografiou.

Aktivita 2: Ako sa prispôbili rastliny životu vo vode?

Cieľ: Pozorovať a určiť rastliny žijúce vo vode, pozorovať ich vonkajšiu stavbu tela a prispôbenie sa životu vo vode.

Postup: Žiaci pozorujú rastliny vo vode a na brehu. Určujú pozorované druhy pomocou atlasov. Pozorovanie zaznamenávajú písomne a fotografiou.

Aktivita 3: Ako vplýva typ brehu na život brehových rastlín?

Cieľ: Pozorovať a pomenovať rastliny rastúce na brehu, porovnať diverzitu rastlín na betónovom brehu rybníka a na hlinitom brehu kanálov, vysvetliť význam brehových rastlín.

Postup: Žiaci pozorujú, aký je typ brehu v lokalite na sústave rybníkov a okolitých kanálov. Porovnávajú pestrosť vegetácie na betónovom brehu a hlinitom brehu. Pozorujú a určujú druhy rastlín rastúcich na brehoch. Všímajú si, aký význam majú brehové rastliny.

5. pracovná skupina - Téma: Mokrade, podmáčané lúky

Bádateľská otázka: Prečo sa hovorí mokradiam špongie?

Aktivita 1: Aký je význam mokradí?

Cieľ: Vysvetliť čo je mokrad', zistiť význam mokradí, poznať organizmy žijúce na mokradiach.

Informácia pre žiakov: Rámsarský dohovor je medzinárodná zmluva na ochranu a trvalú udržateľnosť mokradí. Dôvodom vzniku dohovoru boli obavy z rýchlosti, s akou boli zničené, kultivované – odvodnené a preorané na polia, rozsiahle plochy močarín a mokradí v Európe. Výsledkom tejto činnosti bol pokles počtu vodného vtáctva. Dohovor bol prijatý 2. februára 1971 v iránskom meste Rámsar, ležiacom na brehu Kaspického mora. Územie spĺňajúce kritériá stanovené v texte dohovoru sa nazýva Rámsarská lokalita a 2. február sa od roku 1997 na počesť prijatia konvencie vyhlasuje za Svetový deň mokradí. Senné je jedna zo štrnástich Rámsarských lokalít na Slovensku.

Postup: Žiaci vyhľadávajú na náučnej tabuli informácie o význame mokradí a aká činnosť človeka ohrozuje

mokrade.

Aktivita 2: Je lúka prírodný, alebo umelý ekosystém?

Cieľ: Pozorovať lúčny ekosystém a opísať spôsob zásahu človeka do tohto ekosystému.

Postup: Žiaci pozorujú lúčny ekosystém. Všímajú si, či zasahuje človek svojou činnosťou do tohto ekosystému, akým spôsobom kosí lúku, prečo sú úseky nepokosené. Všímajú si, či sa pasie sa na lúkach dobytka a uvažujú, aký to má význam. Pozorovanie zdokumentujú fotografiou.

Aktivita 3: Aké etáže – poschodia sa vyskytujú na lúke?

Cieľ: Pozorovať a opísať etáže lúčneho ekosystému.

Postup: Žiaci pozorujú lúčny ekosystém. Popisujú jednotlivé etáže – poschodia rastlín, aké pozorujú. Pozorovanie nakreslia a označia poschodia.

Aktivita 4: Akú stavbu tela majú trávy?

Cieľ: Pozorovať a opísať stavbu tela trávy, popísať časti stebľa.

Postup: Žiaci opatrne vyberú z pôdy jednu trávku, tak aby nepoškodili ostatné rastliny.

Pozorujú stavbu tela. Zistia slovenský rodový a druhový názov pozorovanej rastliny pomocou odbornej literatúry. Pozorovanú rastlinu nakreslia a označia časti – zväzkovitý koreň, dutá stonka, kolienko, list, klas.

Po ukončení prác v pracovných skupinách nasledovala časť vzájomného učenia. Každá skupina na svojom stanovišti prezentovala žiakom ostatných skupín svoje zistenia.

Vyhodnotenie exkurzie

Žiaci v skupinách spracujú výsledky a zistenia formou prezentácie. Práce predstavia na nasledujúcich hodinách svojim spolužiakov v triede. Zároveň vystúpia s prezentáciami na každoročnej žiackej školskej vedeckej konferencii Interaktívna Družica. Učiteľ napíše správu pre vedenie školy.

Aktivity boli pomerne náročné, ale veľmi zaujali a žiakov pohltili. Jedna z najatraktívnejších pomôcok pre žiakov bol Secciho disk, takmer každý si ho chcel vyskúšať a ponoriť. Pre žiakov bolo ťažké prepočítať rýchlosť vody a pracovať s desiatinnými číslami, potrebovali pomoc učiteľa. Druhé meranie rýchlosti nevyšlo, nakoľko sa zátky zachytila v poraste lekníc. Skupina s témou Voda si najviac vyžadovala prítomnosť učiteľa, kvôli bezpečnosti a dodržaniu správneho postupu merania.

Exkurzia mala pozitívny vplyv pre žiakov 5. A triedy na ZŠ Družicová v Košiciach pri upevňovaní vedomostí a osvojení učiva tematického celku Život vo vode a pri vode. V následnom tematickom teste dosiahli žiaci lepšiu úspešnosť v porovnaní s výsledkami testov paralelných tried, čo znamená, že sa zvýšila úroveň vedomostí v predmete biológia v tomto tematickom celku.

Záver

Exkurzia je jednou z foriem, pri ktorej si žiaci upevnia vedomosti aktívnou formou priamo v teréne. Okrem veľkej edukačnej hodnoty má exkurzia význam v oblasti komunikácie a rozvíja spoločenské a sociálne kompetencie žiaka pri práci v skupine. Bonusom pre žiakov je veľký zážitok z bádania, objavovania prírody a nadšenie z videnia druhov, o ktorých sa učili na hodinách biológie, naživo.

Zdrojom informácií pre žiakov na exkurzii bola hlavne názornosť, a tak predpokladám, že sa uľahčí pochopenie a vytvorenie presnejšej predstavy o abstraktných prvkoch učiva.

VPLYV PROJEKTOVÉHO VYUČOVANIA NA ZLEPŠENIE ORIENTÁCIE NA MAPE MIESTNEHO REGIÓNU U ŽIAKOV 1. ROČNÍKA SOŠ VÝŤAH Z ATESTAČNEJ PRÁCE K DRUHEJ ATESTÁCII

Ľubica Páchniková, Spojená škola - stredná odborná škola, Ivanka pri Dunaji

Úlohou vyučovania geografie je naučiť žiakov orientovať sa na mape, naučiť ich čítať mapu, získať z mapy geografické informácie. Pre žiakov je mapa zložitým vyučovacím prostriedkom, ktorý im umožňuje orientovať sa, hovoriť o miestach, kde nikdy neboli. Mapa aj učebnica plní funkciu pomôcky, bez ktorej sa vyučovanie geografie nezaobíde. Práca s obrysovými a slepými mapami pomáha žiakom zapamätať si zemepisné objekty, ich polohu. Získané návyky a zručnosti pracovať s mapou môžu žiaci využiť v ďalšom štúdiu, ale aj v praktickom živote.

Cieľom mojej atestačnej práce je overiť vplyv projektového vyučovania na zlepšenie orientácie žiakov na mape miestneho regiónu projektovou metódou na hodinách dopravnej geografie v 1. ročníku SOŠ. Žiak sa má pritom naučiť samostatne pracovať, nieť zodpovednosť za svoju prácu, vyhľadať a spracovať získané informácie, hodnotiť svoju prácu a prácu svojich spolužiakov. Žiaci sa musia naučiť vzájomne komunikovať, nachádzať odpovede na otázky, nebať sa pýtať, prezentovať svoj názor pred ostatnými. Zároveň sa musia naučiť akceptovať názory iných. V rámci projektového vyučovania žiaci využívajú prostriedky didaktickej techniky.

Predmet geografia je vhodný pre vyučovacie metódy, v ktorých sa uplatňuje tvorivý spôsob myslenia, využívajú sa nové metódy pri skúmaní javov a kombinovanie teoretických a praktických poznatkov. Geografické projekty sú vhodné na utváranie a rozvoj všestranných zručností. Pomocou projektov môžu žiaci spájať vedomosti zo všetkých odborov a uplatňovať metódy prírodovedeckého skúmania javov a problémov. Vďaka svojmu integrujúcemu charakteru je geografia vhodná na uplatnenie projektového vyučovania. Geografia má široké zameranie, umožňuje zadávania skutočne originálnych úloh projektového vyučovania, pri ktorých sa kladie dôraz na originalitu spracovania, samostatné vyhľadávanie, vyhodnocovanie a prezentáciu informácií.

Práca s obrysovými mapami

Práca s obrysovými mapami pomáha žiakom zapamätať si zemepisné objekty a ich polohu na mape. Aktivita s obrysovými mapami sú dôležité, pretože práca s nimi rozvíja priestorové myslenie. Zvyšuje aktívny prístup k učeniu, aj záujem o vyučovaciu predmet. Žiaci s takouto mapou musia pracovať samostatne a tvorivo a nie mechanicky. Obrysové mapy sa môžu využívať pri vysvetľovaní nového učiva, ale aj pri precvičovaní, pri samostatnej práci, pri zemepisných hrách.

Okrem obrysových máp vo svojej tradičnej papierovej podobe, máme možnosti, ktoré nám ponúka internet. Tam môžeme nielen nájsť množstvo interaktívnych mapových hier, ale dokonca si jednoducho a rýchlo vytvoriť svoje vlastné podľa potreby. Veľkou výhodou interaktívnych on-line máp je fakt, že žiaci okamžite vedia, či sú ich odpovede správne. Po dokončení hry vidia svoju úspešnosť v percentách a dokonca sa môžu porovnávať so všetkými hráčmi, ktorí už hru odohrali. Keď žiaci zís-

kajú zručnosti a návyky pracovať s mapou, získajú tým dôležité základy na samostatnú prácu s mapou aj pre praktický život.

Realizácia projektu

Názov projektu: Dopravná dostupnosť obcí a miest v okrese Senec

Ciele: vytvoriť mapu na základe skupinovej práce na danú tému – Dopravná dostupnosť obcí a miest v okrese Senec, navrhnuť a vytvoriť prezentáciu na základe skupinovej práce na danú tému, pracovať s mapami v programe Google Maps, získať informácie o autobusových a železničných spojoch v rámci okresu Senec, pracovať s on-line cestovným poriadkom, vytvoriť obrysú mapu Bratislavského a Trnavského kraja, zaznačiť do mapy všetky potrebné údaje, navrhnuť riešenia na zlepšenie dopravnej situácie v okrese Senec, vymieňať si informácie a názory v rámci spolupráce na projekte.

Motivácia: V úvodnej časti realizácie projektu som so žiakmi rozvinula diskusiu o tom, či vôbec a ako využívajú verejnú dopravu. Diskutovali sme o týchto otázkach: Používate verejnú dopravu? Koľkí z vás ju využívajú denne? Ako sa dopravujú vaši rodičia do práce? Ktorý dopravný prostriedok využívajú? Poznate odchody a príchody vlakov? Čo by ste zlepšili na verejnej doprave? Viete, kde nájdete cestovný poriadok? Aký je rozdiel medzi MHD, prímestskou a diaľkovou dopravou? Koľko stojí cestovný lístok? Odpovede sme hľadali po skupinách, niektoré odpovede žiaci zapísali na tabuľu. Po skončení diskusie som ich informovala, čomu sa budú v projekte venovať, čo bude výsledkom projektového vyučovania, aké bude hodnotenie celého projektu.

Riešenie: Úlohy a ciele, ktoré som si na začiatku projektu vytýčila, som zrealizovala v rámci projektového vyučovania počas 6 vyučovacích hodín. Posledné dve hodiny boli vyhradené na prezentácie a hodnotenie. Projekt som realizovala v I. B triede na hodinách dopravnej geografie. Predpokladom na zvládnutie projektu boli aj základné zručnosti práce s PC. Vyučovanie prebiehalo v učebni informatiky a v učebni geografie. Na získavanie informácií a spracovanie dát, na tvorbu máp používali žiaci počítače, dataprojektor, notebook, atlasy Slovenskej republiky, nástennú mapu SR, knihu Naše Slovensko, baliaci papier, temperové farby, fixky.

Časový harmonogram projektu:

apríl 2018 – vstupný školský test z oblasti Trnavského kraja, hľadanie vhodnej literatúry, webových stránok, zhromažďovanie údajov o dopravnej dostupnosti obcí a miest okresu Senec,

máj 2018 – spracovanie informácií, práca v programe Google Maps – Moje mapy, tvorba máp, tvorba prezentácií, prezentácie v programe MS PowerPoint, vyhodnotenie projektu, výstupný školský test z oblasti Bratislavského kraja, interaktívny kvíz o Bratislavskom a Trnavskom dostupný na: <https://www.purposegames.com/game/bratislavsky-a-trnavsky-kraj-game>.

Pred realizáciou projektového vyučovania som žiakom

predložila školský test, ktorého cieľom bolo zistiť, akú majú žiaci orientáciu na mapách miestneho regiónu, ako vedia pracovať s obrysovými mapami, akú majú úroveň vstupných vedomostí o Trnavskom kraji.

Po skončení testovania boli žiaci oboznámení s témou projektu, s cieľmi, úlohami a so spôsobom hodnotenia. Nechala som ich spontánne vytvoriť pracovné skupiny. Vznikli štyri skupiny po troch žiakoch. Žiakom som rozdala zadania projektu.

Zadanie projektu

Téma: Dopravná dostupnosť obcí a miest v okrese Senec a okolie

Zadanie č. 1: Vašou úlohou je vyhľadať dopravnú dostupnosť obcí a miest v okrese Senec a okolie. Zistené informácie zapísať do hárku - počet spojov počas dňa, prvý ranný spoj, posledný večerný spoj, dostupnosť počas víkendu. Pri práci používajte on-line cestovný poriadok na adrese: www.cestovny-poriadok.sk.

Zadanie č. 2: Získané údaje vložte do mapy a pracujte s programom Google Maps - Moje mapy. Ak nemáte aktívnu mailovú adresu, je potrebné si ju vytvoriť. Po prihlásení do gmailu začnete pracovať s informáciami a postupne ich vkladajte do mapy. Po vyplnení tabuľky sprístupnite vašu mapu aj ostatným. Ak ste pracovali presne, vznikne vám mapa v tvare veternej ružice.

Zadanie č. 3: Vytvoriť papierovú obrysovú mapu, previetením cez dataprojektor postupne vyplniť jednotlivé údaje o Trnavskom a Bratislavskom kraji. Potom praviť kom naniest postupne zistené údaje o spojoch.

Zadanie č. 4: Výstupná prezentácia skupiny. Odpovede na otázky: Čo sa môžeme z mapy dozvedieť? Čo vplýva na počet spojov medzi okresným mestom a obcami? Aká je ich poloha na hlavnej trase? Kde sú zle nastavené časy spojov? Kde ich je málo alebo naopak veľa? Čo by ste zmenili, upravili vo verejnej doprave vo vašom regióne? Návrh riešenia na zlepšenie dopravnej situácie v sledovanej oblasti. Prezentácia môže byť vytvorená v programe MS PowerPoint, počet snímok 10. Na záver budú jednotlivé práce vyhodnotené učiteľom, ale aj samotnými žiakmi.

Hodnotenie žiakov navzájom: spracovanie – 4b.; aktivita v skupine – 2b.; originalita – 2b.; samostatnosť – 2b.

Hodnotenie projektu učiteľom: forma spracovania projektu – 3b.; práca v programe Google Maps – 3b.; tvorba máp – 3b.; prezentácia – 3b.; kvalita a obsah – 3b.

Potom si každá skupina vylosovala papier s menami obcí a miest v okrese Senec. Niektoré skupiny mali za úlohu zistiť dopravné spojenie aj v susedných okresných mestách a v hlavnom meste Slovenska, aj keď tie už ležia za hranicou okresu Senec.

V prvej fáze práce na projekte žiaci vychádzali z vlastného poznania, využili tiež internetové zdroje www.e-obce.sk/okres/senec.html. Zistili, že celkový počet obcí a miest v okrese Senec je 29. Pridali sme k nim aj dostupnosť väčších miest, napríklad: Bratislava, Trnava, Galanta, Sered'. Po zistení, ktoré obce a mestá nemajú priame spojenie s okresným mestom Senec, sa výber zúžil na 31 obcí a miest Bratislavského a Trnavského kraja. Pomocou on-line cestovného poriadku <https://www.cestovny-poriadok.sk> začali skupiny vyhľadávať informácie o spojoch medzi obcami a mestami v okrese Senec, v Bratislavskom kraji a v Trnavskom kraji. Mali zistiť informácie len o priamych spojoch.

Ďalšou úlohou bolo zistiť čas prvého a posledného spoja, mali zistiť aj dopravnú dostupnosť obcí a miest počas víkendu. Hľadali možnosť, či má obec, alebo mesto železničné spojenie s okresným mestom. Výsledky, ktoré zistili, postupne zapisovali do hárku. Žiaci museli byť v tejto úlohe čo najpresnejší. Všetky nepresnosti by sa ľahko preukázali na výslednej mape, ktorú budú vytvárať. Táto fáza bola časovo veľmi náročná, ale pre výsledný produkt aj veľmi dôležitá. Nakoľko mnohí z nich dochádzajú do Bratislavy z priľahlých obcí, získavajú veľmi praktické a užitočné vedomosti a zručnosti o orientácii v mapách, najmä v mape Bratislavského a Trnavského kraja. Po ukončení tejto čiastkovej úlohy skupiny žiakov postupne prezentovali získané informácie o spojoch. Oboznamovali sa navzájom so zistenými faktami. Každá skupina dostala šesť otázok, na ktoré mala odpovedať. Do ktorých obcí vedie najviac spojov? Do ktorých obcí je najväčší problém cestovať? Ako sú spoje obmedzené počas víkendov? Prečo idú ranné spoje tak skoro? Ktorý druh dopravy je pre obyvateľov okresu najvýznamnejší? Ako súvisí verejná doprava s dopravou individuálnou? Odpovede na jednotlivé otázky boli veľmi zaujímavé.

Jedným z cieľov projektu bolo naučiť žiakov vytvoriť mapu pomocou programu Google Maps – Moje mapy. Pre prácu v tomto programe potrebovali mať žiaci aktívnu adresu v Google – gmail. Tí žiaci, ktorí ju nemali, si ju počas hodiny vytvorili na stránke: www.google.sk. Potom mohla nastať práca s vytváraním mapy. Po prihlásení na stránku gmailu sa žiaci dostali do časti mapy cez ikonu - Moje miesta. Ďalším krokom bolo kliknúť na odkaz - Vytvoriť novú mapu a mapa sa im zobrazila. Po zobrazení mapy bolo potrebné, aby si každá skupina mapu pomenovala a pridala si k nej číslo svojej skupiny. Názov mapy bol napísaný na tabuli - Dopravná dostupnosť obcí a miest okresu Senec. Mapu bolo potrebné dať hneď na začiatku práce zdieľať s ostatnými užívateľmi preto, aby žiaci mali možnosť vidieť aj prácu ostatných skupín. Po tomto kroku začali žiaci postupne zadávať údaje z hárku do tabuľky.

Spolupráca všetkých členov skupiny bola veľmi potrebná, aby nedošlo k zadaniu nepresných údajov. Pri každej obci, alebo meste, zapisovali do tabuľky počet spojov počas dňa, prvý ranný spoj, posledný večerný spoj. Metódou čiarových znakov a zadávaním údajov do tabuľky sa im postupne tvorila mapa dopravnej dostupnosti. Hrúbka čiary závisela od počtu spojov. Každý nesprávny údaj a nepresne nanosená hrúbka čiary sa preukázala pri záverečnom spájaní máp do jedného celku.

Po skončení práce na čiastkových mapách každá skupina musela mapu uložiť a hneď ju dať zdieľať. Jednotlivé časti sa mali spojiť do jednej spoločnej mapy. Pri ukladaní častí máp nevedela jedna skupina mapu uložiť. Ostatné skupiny sa jej snažili pomôcť. Nakoniec sa to všetkým skupinám podarilo vytvoriť. Vznikla tak mapa dopravnej dostupnosti, ktorá mala tvar ružice.

Pri práci získali žiaci užitočné vedomosti a zručnosti v tvorbe máp, v orientácii na mapách Bratislavského a Trnavského kraja. Spoznávali obce a mestá svojho okolia. Navzájom si vymieňali poznatky a postrehy, ktoré získali pri práci s mapou a zistenými informáciami.

Ďalšou časťou projektu bolo vytvorenie mapy Trnavského a Bratislavského kraja na veľký hárok papiera. Po vyhľadaní príslušnej mapy na internete, žiaci začali mapu

prekresľovať pomocou presvietenia cez dataprojektor. Každá skupina mala určenú úlohu. Postupne naniesli do mapy hranice krajov, polohu riešených obcí a miest. Zaznačili cestnú infraštruktúru, vodstvo, povrchové celky. Vytvorili slepú mapu, ktorú spoločne vyplnili. Na mapu ako prvé namaľovali pohoria, nížiny, rieky, vodné diela, dopravné cesty, hraničné priechody, letiská. Názvy jednotlivých celkov, obce a mestá vpísali do mapy po zasnúťí farby. Jednotlivé skupiny si navzájom pri práci pomáhali.

Žiakov čakala ešte jedna úloha. Do mapy mali zaznačiť dopravnú dostupnosť obcí a miest. Údaje, ktoré mali zapísané vo svojich hárkoch, bolo treba použiť pri tejto úlohe. Pravítkom naniesli čiary z riešených obcí a miest do okresného mesta Senec. Hrúbka čiar závisela od počtu spojov. Vytvorenú mapu žiaci pripevnili magnetkami na tabuľu a spravili si spoločnú fotografiu s mapou v pozadí. Škoda, že sa nepodarilo na fotke zachytiť všetkých členov tímu.

Ďalším zadáním v projekte bolo vytvoriť prezentáciu, v ktorej mala každá skupina zhodnotiť svoju prácu, odpovedať na otázky zo zadania a navrhnúť riešenia ako zlepšiť dopravnú situáciu obcí a miest v okrese Senec. Prezentáciu mali vytvoriť v programe MS PowerPoint v rozsahu 10 snímok.

Poslednou časťou zadania bola prezentácia projektov a ich hodnotenie. Žiaci sa navzájom hodnotili, uvažovali o tom, čo sa počas práce naučili, čo im robilo najväčšie problémy, príp. čo ich prekvapilo. Prezentácie sme hodnotili spoločne, k hodnoteniu bola prizvaná aj pani zástupkyňa, ktorá vyučuje predmet informatika.

Vo svojom hodnotení som sa zameriavala hlavne nato, ako si žiaci osvojili praktické zručnosti práce s mapou

a ako zvládli zadané úlohy a ciele: pracovať s programom Google Maps – moje mapy, používať on-line cestovné poriadky, vyhľadávať a spracovávať informácie, vytvoriť digitálnu a papierovú mapu, pracovať s obrysou mapou, vytvoriť a obhájiť svoju prezentáciu.

Reflexia a odporúčania pre prax

Pri realizácii projektového vyučovania som sa stretla nielen s výhodami, ale aj s nevýhodami tejto formy vyučovania. Kladne hodnotím skupinovú prácu žiakov, pri ktorej sa učia formulovať svoje myšlienky, zapájajú sa do diskusie a rozvíjajú si tak komunikačné schopnosti, s ktorými mali na začiatku problémy. Zdokonalili si svoje digitálne zručnosti, orientáciu na mapách, vytvorili prezentácie v MS PowerPoint. Práca na projekte je vhodná aj pre prospechovo slabších žiakov. Spolupráca v skupine a pomoc ostatných členov v skupine je pre nich motivujúca. Nedostatkom skupinovej práce bolo, že nie všetci žiaci sa zapájali do práce v skupine rovnako. Zistila som, že na začiatku práce na projekte bola medzi žiakmi zlá komunikácia.

Prostredníctvom projektu je možné spájať rôzne vyučovacie odbory, alebo predmety a tiež začleňovať rôzne prierezové témy. Verím, že moja atestačná práca bude prínosom aj pre kolegov, učiteľov. Niekoľko odporúčaní pre prax:

- ponúkať žiakom nové učivo hravou, pútavou formou,
- využívať internet vo výchovno-vzdelávacom procese,
- prostredníctvom projektového vyučovania rozvíjať záujem o geografiu,
- skvalitniť hodiny geografie využívaním projektov aj v iných tematických celkoch,
- využiť projektové vyučovanie aj v iných predmetoch.

Vážení kolegovia!

Metodicko-pedagogické centrum Bratislava

vydáva už 27. rok odborno-metodický časopis

PEDAGOGICKÉ ROZHĽADY.

Vytvárame v ňom priestor na tvorivé riešenie otázok čo a ako učiť, na výmenu pedagogických skúseností, ktoré v zovšeobecnenej podobe tvoria základ pre rozvoj kvalitnej teórie a praxe výchovy a vyučovania.

Osobitnú pozornosť venujeme národným projektom, ktorým sa MPC venuje. V súčasnosti je tiež veľmi aktuálne zverejňovanie tzv. príkladov dobrej praxe (max. rozsah 9 normalizovaných strán).

Touto cestou preto vyzývame kolegov a kolegyně zo škôl a školských zariadení, aby v danej oblasti publikovali svoje príspevky.

Očakávame **prezentácie dobrých praxí, Vaše podnety, postrehy, názory, polemické úvahy, recenzie odbornej literatúry, najmä učebníc.**

V časopise publikujeme príspevky zo všetkých regiónov Slovenska.

Sídlo redakcie:

Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko, Horná 97, 975 46 Banská Bystrica.

Tel.: 048/47 22 905, fax: 47 22 933, e-mail: viera.stankovicova@mpc-edu.sk

AKTIVIZÁCIA ŽIAKOV V PREDMETE PRAX VÝŤAH Z ATESTAČNEJ PRÁCE K PRVEJ ATESTÁCII

Peter Petkov, Stredná odborná škola, Športová 675, Stará Turá

V súčasnosti s vývojom spoločnosti sa menia požiadavky na absolventov stredných odborných škôl. Na jednej strane zamestnávateľa zvyšujú nároky, ale na strane druhej, prichádza do škôl stále viac a viac žiakov, ktorí majú malý záujem o učenie. Sú pasívni v prijímaní informácií, učiteľ sa stretáva s ich nezaujmom. Žiaci vynakladajú pri učení minimálne úsilie, uspokojujú sa s podpriemernými výsledkami, nie sú vnútorne stotožnení s potrebou vzdelávania sa. Z vyššie uvedeného vyplýva aj odborný-metodický problém, ktorý rieši táto práca: „Pasivita žiakov na vyučovaní predmetu prax“. Žiaci počas vyučovania prejavujú malú aktivitu, nechcú alebo sa boja vyjadriť svoj názor. V priebehu vyučovania odpovedajú na otázky spravidla tí istí žiaci, ostatní to ako keby chceli mať čím skôr za sebou. Nové učivo prijímajú skôr pasívne, majú slabú predstavivosť, malý záujem. Často na vlastnú škodu odpovedajú na otázku „či porozumeli učivu“ odpoveďou „áno“, v skutočnosti to tak nie je.

Tematický celok: Elektronika - aktívne prvky

Téma: zdroje jednosmerného napätia

Pojmy: usmerňovač, stabilizátor, montáž súčiastok, spájkované spoje, usmerňovacia dióda, mostíkové zapojenie

Didaktická technika: biela tabuľa, dataprojektor, veľkoplošná TV obrazovka, vizualizér, počítač, internet.

Učebné pomôcky: ukážky súčiastok, zapojení elektrických obvodov, schémy zapojení, katalógy súčiastok, video, ppt prezentácia

Organizačná forma: výučba v odbornej učebni pre prax, vyučovací blok v trvaní 135 minút, skupinová a individuálna forma, vyučovacia forma - prax

Cieľ vyučovacej hodiny (Niemierkova taxonómia)

- 1. kognitívna časť:** 1. úroveň: žiak má pomenovať jednotlivé časti jednosmerného zdroja podľa elektrickej schémy, 2. úroveň: žiak má vysvetliť funkciu jednotlivých častí jednosmerného zdroja, 3. úroveň: žiak vie aplikovať získané poznatky pri tvorbe jednoduchého zapojenia jednosmerného zdroja, vie zadať reálne parametre zdroja, 4. úroveň: žiak má porovnať, posúdiť, ktoré zapojenie jednosmerného zdroja je najvhodnejšie z hľadiska využitia v praxi.
- 2. afektívna časť:** 1. úroveň: žiak si všima názory iných žiakov, 2. úroveň: žiak reaguje na názory ostatných.
- 3. psychomotorická časť:** 1. úroveň: žiak zistí, čo je potrebné vykonať na zhotovenie elektrického zapojenia jednosmerného zdroja, 2. úroveň: žiak má pri práci dodržať technologický postup montáže, 3. úroveň: žiak vyhotoví konkrétne zapojenie jednosmerného elektrického zdroja, 4. úroveň: žiak realizuje merania, vie sa orientovať v zhotovenom zapojení jednosmerného zdroja.

Obsahový štandard: Transformátory, usmerňovače, filtrácia, stabilizátor

Výkonový štandard: Žiak vie správne rozložiť a uložiť súčiastky na dosku plošného spoja. Vie navrhnúť samostatne schému zapojenia elektrického obvodu zdroja jednosmerného napätia. Dodržať technologický

správny postup spájkovania súčiastok na doske plošného (ďalej DPS). Žiak sa vie orientovať v zhotovenom zapojení jednosmerného zdroja a merať parametre.

Podmienky výkonu: Žiak uskutočňuje svoj výkon v odbornej učebni pre prax a v priestore laboratória na výrobu DPS. Má k dispozícii všetky potrebné učebné pomôcky, náradie a nástroje, ako aj súčiastky a potrebný materiál pre výrobu zapojenia. Vyučovacie činnosti sú organizované učiteľom postupne. Pri výkone žiaka sa práca strieda s oddychom, jednoduchšie činnosti so zložitejšími. Vytvorené sú aj vhodné psychohygienické podmienky. Učebňa je čistá, vyvetraná, je v nej optimálna teplota. Žiak má určené svoje pracovisko so všetkým potrebným vybavením. Pri práci žiakov je udržiavaná pokojná a priateľská atmosféra.

Medzipredmetové vzťahy: elektrotechnika, elektrotechnológia

Hodnotenie a klasifikácia žiakov

Používané sú kombinované formy skúšania a hodnotenia.

- Prvá časť je neformálne, ústne priebežné hodnotenie, založené na pozorovaní výkonov žiaka.
- Druhá časť je hodnotenie práce žiaka, kde žiaci vyhotovia konkrétne zapojenie jednosmerného zdroja (praktické činnosti). Výsledok je hodnotený podľa vopred známych kritérií. Hodnotenie prebieha klasifikáciou (známka)

Metódy a formy skúšania: Individuálne ústne skúšanie. Individuálne praktické skúšanie.

Metódy a prostriedky hodnotenia

- Hodnotenie praktických činností a zručností – hodnotenie priebehu činnosti a hodnotenie výsledku činnosti žiaka
- Riadený rozhovor
- Diskusia

Aktivita 1 Uvedenie do problematiky

V úvodnej časti hodiny pracujú žiaci samostatne, prípadne v skupinách po dvoja. Zvolená individuálna alebo skupinová forma závisí od schopností a zručností žiakov pracovať s danou metódou. Žiaci počas stanoveného času pracujú metódou zhlukovania. Učiteľ na začiatku uvedie žiakov do problematiky, vysvetlí zadanie a kým žiaci pracujú, zapíše do triednej knihy.

V tejto fáze je aktívny učiteľ aj žiaci. Učiteľ musí žiakov správne uviesť do problematiky, vysvetliť im, čo sa od nich očakáva, ako majú pracovať. Čo bude výstupom aktivity. Učiteľ počas aktivity pozoruje žiakov a usmerňuje ich. Je nutné, aby sa vyhol hodnoteniu výkonu žiakov, pretože pri brainstormingových metódach je dôležitá sloboda myslenia, aby žiaci boli maximálne uvoľnení v myšlienkových pochodoch. Žiaci sú aktívni pri samostatnej práci na zhlukovaní.

Zhlukovanie (clustering)

Je to brainstormingová metóda. Na tabuľu (papier) napíšeme kľúčové slovo (ohraničíme ho). Okolo kľúčového slova zapisujeme všetky asociácie, ktoré žiakov napadnú. Dôležité je nehodnotiť vyjadrenia žiakov. Musíme

dbať, aby sa ani žiaci navzájom nehodnotili, aby sa pri tejto aktivite uvoľnili a zapisovali všetko, čo ich napadne. Dosiahneme, že postupne sa budú zapájať aj slabší žiaci, zakríknutejší, nepriebojní. So slovami môžeme ďalej pracovať podľa uváženia a cieľa, ktorý sledujeme. Môžeme tie, ktoré podľa stanoveného kľúča spolu súvisia, pospájať čiarami. Vytvorí sa obrazec vyjadrujúci súvislosti, vzťahy medzi jednotlivými slovami. Takto vytvorená databáza slov môže slúžiť ako príprava pre pojmové mapovanie.

Je to výborná metóda ako príprava pojmov na tvorbu pojmovej mapy. Povzbudzuje žiakov voľne a otvorene rozmýšľať o určitej téme. Táto metóda pomáha žiakom uvedomiť si, čo o danej téme vedia, aktivizuje žiakov, rozvíja logické myslenie a vizuálnu pamäť.

Zhlukovanie je možné využívať na zhrnutie prebratého učiva, na aktiváciu predchádzajúcich poznatkov, alebo ako prostriedok rozširovania slovnej zásoby v ktorejkoľvek fáze vyučovacej jednotky. Môže sa uskutočňovať individuálne, vo dvojiciach, v skupinách alebo kolektívne, píšeme na tabuľu, papier, fóliu, interaktívnu tabuľu.

Zadanie pre žiakov:

1. Napíšte si do stredu papiera (do stredu tabule) slovo „jednosmerný zdroj napätia“.
2. Píšte okolo všetky slová, ktoré sa vám zdajú súvisiace s týmto pojmom, všetky asociácie, ktoré vás napadnú. Svoje nápady neposudzujte, nehodnoťte, zapisujte všetko, čo vás napadne.
3. Pokyny: pracujte samostatne (v dvojiciach). Žiaci píšú do zošita (na papier), pretože s pojмами sa bude ďalej pracovať. Výsledkom je zatiaľ len zhluk pojmov – asociácií na pojem „jednosmerný zdroj napätia“.

Výstupy aktivity 1

- Uvedenie žiakov do problematiky vyučovacej hodiny.
- Zistenie úrovne vstupných vedomostí, názorov a postojov žiakov k preberanej téme.
- Získanie „databázy“ vzájomne súvisiacich pojmov pre ďalšiu prácu na hodine.
- Aktivizovanie žiakov na začiatku vyučovacej hodiny.
- Dôležité je zhodnotiť prácu žiakov, vysvetliť im význam aktivity a vyvodiť závery.

Aktivita 2 Clustering (zhlukovanie)

V ďalšej fáze hodiny pracujú žiaci v skupinách a potom spoločne s učiteľom. Žiaci pokračujú v práci v dvojiciach so svojimi podkladmi – zhlukom pojmov, vytvoria spoločný návrh na zhluk pojmov ku kľúčovému slovu. Tento postup je zvolený z hľadiska lepšej organizácie práce a aktivita trvá kratší čas, pretože žiaci v dvojici sa rýchlejšie dohodnú na spoločnom výstupe ako celá skupina naraz. Po skončení práce v dvojiciach pracuje skupina spoločne s učiteľom a na tabuli vytvoria spoločný výsledný zhluk pojmov, ktorý ďalej upravujú, označia vzťahy a súvislosti medzi jednotlivými pojmi.

Opäť aktivita, keď sú aktívni žiaci aj učiteľ. Učiteľ ale nemá vedúcu rolu, jeho úlohou je usmerňovať žiakov, inšpirovať ich, podporovať a motivovať ich pri činnosti.

Zadanie pre žiakov pracujúcich v dvojici:

Z pojmov z úvodnej aktivity vytvorte spoločných zhluk. Všetky pojmy usporiadajte do skupín podľa spoločných charakteristík, napríklad funkcia, význam, fyzikálna podstata, vlastnosti a pod. Kritériá pre triedenie pojmov si navrhnete sami.

Pokyny: Na záver si pripravte zdôvodnenie svojho rieše-

nia, ktoré odprezentujete ostatným spolužiakom.

Výstupy aktivity 2

- Opakovanie a rozvoj vedomostí, zručností a postojov žiakov k preberanej téme.
- Aktivizovanie žiakov v priebehu vyučovacej hodiny.
- Dôležité je zhodnotiť prácu žiakov, vysvetliť im význam aktivity a vyvodiť závery.

Aktivita 3 Výklad učiva

V tejto fáze hodiny je kombinovaná metóda problémového výkladu a skupinovej práce žiakov s odborným textom. Výklad je doplnený názornými ukážkami súčastí a konkrétnych zapojení. S využitím vizualizéra učiteľ môže veľmi efektne predviesť žiakom vzorky výrobkov a polovýrobkov, nástroje, prístroje, upravené výrobky. Poznámky k preberanej problematike si žiaci spracujú z power-pointovej prezentácie. Pri návrhu elektrických zapojení a ich montáži sú dôležité aj technologické postupy. Na premietanie videí a animácií k preberanej problematike využívame pre kvalitnú projekciu veľkoplošnú TV obrazovku, ktorá má lepšie parametre ako premietanie prostredníctvom dataprojektora. Výhodou je, že video môžeme súčasne dopĺňať premietaním ukážok komponentov pomocou dataprojektora, počítača a vizualizéra.

V tejto fáze je hlavná časť práce a zodpovednosti na učiteľovi, pretože sprostredkováva žiakom nové poznatky. S využitím metódy problémového výkladu môže žiakov aj aktivizovať. Žiaci sa aktívne zapoja do tejto časti v závere, keď pracujú v dvojiciach a na základe nových skutočností hodnotia, dopĺňajú a upravujú už vytvorenú pojmovú mapu.

Zadanie: Na základe vypočítaných a prečítaných informácií doplňte na tabuli databázu pojmov súvisiacich s kľúčovým zo začiatku hodiny.

Pokyny: Pracujte v pôvodných dvojiciach ako na začiatku hodiny.

Výstupy aktivity 3

- Rozšírenie a utvrdenie pojmového aparátu.
- Rozšírenie „databázy“ vzájomne súvisiacich informácií.
- Aktivizovanie žiakov v priebehu vyučovacej hodiny.
- Dôležité je zhodnotiť prácu žiakov, vysvetliť im význam aktivity a vyvodiť závery.

Aktivita 4 Pojmová mapa

Žiaci pracujú v skupinách po piatich, v skupine na základe pojmov zo zhlukovania spoločne vytvoria pojmovú mapu. Skupina si zvolí svojho hovorcu, hovorcovia potom spolu nakreslia výslednú mapu na tabuľu. Pri práci žiaci diskutujú, zdôvodňujú a obhajujú svoje návrhy. Táto fáza je v réžii žiakov, spoločne dotvárajú finálnu podobu pojmovej mapy a učiteľ je v pozícii pozorovateľa a usmerňuje žiakov v prípade formulovania nesprávnych záverov.

Pojmové mapy

Sú to diagramy, ktoré znázorňujú vzťahy medzi jednotlivými pojmi (napr. príčina/následok, hierarchické vzťahy, funkčné súvislosti a pod.). Pojmové mapy znázorňujú štruktúru, hierarchiu a vzájomné vzťahy medzi pojmi. Vytváranie pojmovej mapy vyžaduje od žiaka myslenie vo viacerých smeroch a prepínanie medzi rôznymi stupňami abstrakcie. Každý žiak môže vytvoriť k danému pojmu inú pojmovú mapu, ktorá odráža jeho

predošlé vedomosti a momentálnu interpretáciu. Mapy môžu mať rôznu štruktúru - pavúcia pojmová mapa, hierarchická pojmová mapa, systémová pojmová mapa. **Pojmová mapa na rozdiel od zhlukovania predstavuje už vedomý a premyslený výber.**

Zadanie: Usporiadajte pojmy z predchádzajúcich úloh, ktoré sú na tabuli, vzostupne do hierarchickej alebo pavúčej pojmovej mapy. Najdôležitejšia informácia je umiestnená v hornej časti mapy (v strede pavúka). Rozmiestnite pojmy tak, aby vznikla ich prehľadná štruktúra, ktorá bude vyjadrovať dôležité vzťahy medzi pojmi a ich hierarchické usporiadanie. Vzťahy medzi pojmi znázorníte spojkami.

Kľúčové slovo: zdroj jednosmerného napätia.

Pokyny: Pracujte v štvoriciach. Zvoľte si hovorca, ktorý zdôvodní návrh za skupinu.

Výstupy aktivity 4

- Pojmová mapa – systematizácia pojmov.
- Opakovanie a utvrdzovanie pojmov a ich súvislostí.
- Dôležité je zhodnotiť prácu žiakov, vysvetliť im význam aktivity a vyvodiť závery.

Námety na diskusiu

Žiaci počas práce v skupinách môžu zároveň diskutovať o rôznych otázkach súvisiacich s preberanou témou. Diskusia môže prebiehať v skupinkách aj frontálne s celou skupinou.

Aktivita 5 Samostatná práca žiakov

Žiaci pracujú na základe získaných poznatkov a vedomostí samostatne na návrhu zapojenia zdroja jednosmerného napätia. Pri návrhu používajú dostupné učebné pomôcky: schémy zapojení, katalógy súčiastok, výučbové prezentácie, videá.

Zadanie: Navrhnete zapojenie zdroja jednosmerného napätia.

Pokyny: Pracujte samostatne, môžete používať učebné pomôcky: schémy zapojení, katalógy súčiastok, výučbové prezentácie, videá.

Výstupy aktivity 5

- Konkrétny návrh zapojenia zdroja jednosmerného napätia.

Aktivita 6 Prezentovanie prác žiakov, sebareflexia a reflexia žiakov

Žiaci s využitím vizualizéra premietnu obraz svojho návrhu zapojenia cez dataprojektor, odprezentujú a zdôvodnia ho spolužiakom. Žiaci vzájomne diskutujú a hodnotia svoje práce a práce spolužiakov. Svoje hodnotenia musia aj zdôvodniť.

Táto časť je náročná z pozície učiteľa, hodnotí a klasifikuje žiakov. Zároveň ich musí správne viesť pri ich vzájomnom hodnotení žiaka žiakom, ako aj pri sebareflexii žiakov, aby táto aktivita neskĺzla do formálnosti, napríklad že žiaci opakujú vyjadrenia jeden po druhom..

Zadanie: Zamyslite sa nad priebehom dnešného vyučovacieho bloku a skúste sformulovať a doplniť nasledujúce tvrdenia: Dozvedel som sa... Použil som... Ešte by ma zaujímalo... Od spolužiakov som sa naučil....

Výstupy aktivity 6

- Rozvoj komunikatívnych a sociálno-interakčných schopností žiakov - vyjadrovať a zdôvodňovať svoje názory.
- Žiaci sa učia navzájom, jeden od druhého.
- Musia sa zapájať aj málo aktívni, slabší a zakríknutí žiaci.
- Žiaci sa učia reflexii a sebareflexii.

MOŽNOSTI PODPORY ODBORNÉHO VZDELÁVANIA A PRÍPRAVY – PRÍKLADY Z TRENČIANSKEHO KRAJA

Miroslava Jakubeková, Metodicko-pedagogické centrum, detašované pracovisko Trenčín
Eva Žernovičová, Odbor školstva a kultúry, Trenčiansky samosprávny kraj, Trenčín

Anotácia: V súvislosti s nedostatkom zamestnancov v mnohých odvetviach v spoločnosti rezonuje téma odborného vzdelávania a prípravy žiakov. Dopyt po absolventoch stredných odborných škôl v pomerne širokom spektre odborov rastie rýchlejšie, ako ich školy dokážu vzdelávať. Intenzívne zapojenie firiem do odborného vzdelávania prináša pre žiakov výhodu poznania reálnej praxe a uplatnenia sa na trhu práce. Otázkou stále zostáva, ako zvýšiť záujem žiakov o odborné vzdelávanie. Trenčiansky samosprávny kraj reaguje na situáciu postupnými systematickými krokmi, ktoré prinášajú svoje výsledky. Príklady dobrej praxe môžu byť inšpiráciou pre školy i zriaďovateľov.

Kľúčové slová: potreby trhu práce, vzdelávanie a odborná príprava, duálne vzdelávanie, spolupráca s firmami, memorandum o spolupráci, centrum odborného vzdelávania a prípravy, uplatnenie absolventov.

Vzdelávanie na stredných odborných školách úzko súvisí so slovenskou ekonomikou, pretože pripravuje žiakov pre trh práce. V súčasnosti sa naša ekonomika vyznačuje nízkou mierou nezamestnanosti, čo je na jednej strane potešujúce, ale na druhej strane to prináša nedostatok voľnej pracovnej sily. Mnohé firmy majú problém obsadiť konkrétne miesta, a to nielen v oblasti informačných technológií a operátorov strojárkej výroby, ale dá sa povedať, že všeobecne chýbajú kvalifikovaní robotníci, remeselníci a zamestnanci vo všetkých kategóriách od kuchárov a čašníkov, cez vodičov, železničiarov, poľnohospodárov alebo potravinárov až po zdravotníkov, vrátane stredného manažmentu firiem. Ide predovšetkým o také pracovné miesta, pri ktorých je potrebné stredo-

školské odborné vzdelanie. Dopyt po absolventoch konkrétnych odborov rastie rýchlejšie, ako ich školy dokážu vzdelávať. Táto situácia má vážny dopad na plánovanie a výkon firiem, ktoré otvorene avizujú, že nedokážu prijímať objednávky, dodržať termíny, či dokonca garantovať kvalitu. Dáša Polláková, manažérka Oddelenia riadenia segmentu pre malé a stredné podniky ČSOB, to vyjadrila v číslach: „V prieskume ČSOB až 41 % podnikateľov uviedlo, že z dôvodu nedostatku pracovníkov museli odmietnuť niektorú zo zákaziek, vo väčšine prípadov v objeme do 10 %.“ (Beracka, 2018). Z prieskumu, ktorý meral nálady a očakávania firiem, tiež vyplynulo, že nedostatok kvalifikovaných zamestnancov považujú podnikatelia za jedno z najväčších rizík ohrozujúcich

firmu. Dopad na slovenskú ekonomiku vystihuje výrok Ladislava Miku, vedúceho Zastúpenia Európskej komisie na Slovensku: „*Nedostatočná ponuka kvalifikovaných pracovníkov predstavuje pre podniky na Slovensku vážny problém, keďže bráni ďalším investíciám a hospodárskemu rastu.*“ (EK zastúpenie v SR, 2018)

Problém s voľnými pracovnými miestami trápi všetky kraje Slovenska. Najvypuklejší je v Bratislavskom, Trnavskom a Trenčianskom kraji. Trenčiansky samosprávny kraj (ďalej TSK) reaguje na situáciu systematickými opatreniami, ktoré vedú k posilneniu stredného odborného školstva a k príprave kvalifikovaných odborníkov pre potreby trhu práce. Pôsobenie TSK ponúka mnoho podnetných inšpirácií. Podľa stratégie odborného školstva predpokladá TSK do roku 2020 optimalizáciu siete škôl a študijných a učebných odborov podľa regionálnych potrieb, pričom k základným princípom, na ktorých je odborné školstvo založené, patria kvalita, relevantnosť, spolupráca, inštitucionálna a programová diverzita, efektívnosť, ale i hrdosť. Kľúčovým ukazovateľom účelnosti vzdelávacieho systému v kraji je uplatniteľnosť absolventov stredných škôl na trhu práce (TSK, 2015). Je v záujme mladých ľudí, aby sa sústredili na rozvíjanie svojich zručností a nemuseli natoľko podliehať existenčným otázkam. Snahou TSK je vrátiť mladým ľuďom hrdosť na štúdium remeselných odvetví a dať im víziu budúcnosti v podobe pracovných príležitostí v kraji.

Základným predpokladom prepojenia vzdelania s praxou je fungujúca spolupráca stredných odborných škôl so zamestnávateľmi. Preto TSK pristúpil k podpisu memoránd o spolupráci medzi strednými odbornými školami, zamestnávateľmi a profesijnými organizáciami ešte pred zavedením systému duálneho vzdelávania (23 memoránd medzi 21 SOŠ, takmer 300 zamestnávateľmi a 20 stavovskými, resp. profesijnými organizáciami). Cieľom memoránd bolo zvýšenie záujmu podnikateľskej sféry, mapovanie potrieb trhu práce, príprava nových študijných a učebných odborov, zabezpečenie praktického vyučovania, materiálno-technické vybavenie a propagácia odborného vzdelávania a prípravy. Memorandum vzniklo z potreby vzdelávať mladých ľudí tak, aby boli potrební pre aktuálny pracovný trh.

O tom, že spolupráca SOŠ so zamestnávateľmi v kraji je veľmi dobrá, svedčí napríklad:

- záujem zamestnávateľov o systém duálneho vzdelávania,
- účasť zamestnávateľov na náboře žiakov zo základných škôl,
- fungujúce praktické vzdelávanie žiakov SOŠ aj mimo systému duálneho vzdelávania,
- spolupráca zamestnávateľov na aktualizácii školských vzdelávacích programov,
- spolupráca zamestnávateľov pri zavádzaní nových študijných a učebných odborov,
- odborná i materiálno-technická pomoc pre SOŠ zo strany zamestnávateľov,
- organizovanie dní otvorených dverí a exkurzií pre žiakov základných škôl,
- účasť zástupcov zamestnávateľov pri záverečných skúškach na SOŠ, v súťažiach a pod.

Najväčší úspech v oblasti odborného vzde-

lávania dosiahol Trenčiansky kraj v oblasti systému duálneho vzdelávania tým, že sa stal priekopníkom aj lídrom v zavádzaní tohto systému spomedzi všetkých krajov na Slovensku. V školskom roku 2018/2019 je v kraji do duálneho vzdelávania zapojených 22 SOŠ, 91 firiem a 879 žiakov. Z celkového počtu žiakov v systéme duálneho vzdelávania na Slovensku je takmer štvrtina žiakov z Trenčianskeho kraja. Receptom na úspech v tejto oblasti je premyslená koncepcia odboru školstva založená na spolupráci s podnikateľmi a školami, ale napríklad aj s DUAL POINTOM v Trenčíne a ďalšími relevantnými inštitúciami.

TSK určuje každý rok počty tried prvých ročníkov pre stredné školy v územnej pôsobnosti kraja so zreteľom na demografický vývoj počtu žiakov, podľa kritérií daných zákonom a predovšetkým podľa potrieb trhu práce. Plánovaniu výkonov predchádza pracovné stretnutie so všetkými riaditeľmi úradov práce v Trenčianskom kraji. Strategickým zámerom kraja pri plánovaní výkonov je postupne znižovať počet žiakov na gymnáziách a v ekonomických odboroch a zároveň vytvárať priestor pre prijímanie žiakov do technických a ostatných odborov požadovaných trhom práce v kraji. Výsledky sa prejavili nárastom počtu žiakov v prvom ročníku technických odborov za ostatné štyri roky z 52 % na 56 % žiakov.

Zosúladienie požiadaviek praxe s výchovno-vzdelávacím procesom TSK realizuje aj budovaním centier odborného vzdelávania a prípravy (ďalej COVP) priamo na stredných školách. V súčasnosti je v Trenčianskom kraji zriadených desať COVP. Na skvalitnenie vyučovania využije župa z Integrovaného regionálneho operačného programu takmer tri milióny eur. Ako uviedol Jaroslav Baška, župan a súčasne národný ambasádor pre odborné vzdelávanie, v súvislosti so zriadením nového elektrotechnického laboratória, autodiagnostického centra, zväračského strediska, CNC programovacej učebne a CNC pracoviska na strednej škole v Partizánskom: „Od zriadenia COVP očakávame zvýšenie kvality odborného výcviku žiakov v strojárskych odboroch.“ (MY Trenčín, 2018)

Jedným z príkladov dobrej praxe, ako zatraktívniť rôzne profesie, je od roku 2015 unikátny projekt TSK **Hrdina remesla**. Projekt prepája modernou pútavou formou záujmy žiakov základných škôl s ponukami študijných a učebných odborov stredných odborných škôl a potrebami zamestnávateľov v kraji. Slová „Hrdina drieme v každom z nás. Potrebuješ iba príležitosť, aby si ho v sebe prebudil.“ podnecujú žiakov k výberu remesla a zdokonaľovaniu svojich zručností. (Hrdina remesla) Projekt umožňuje žiakom spoznávať profesie, vytvoriť si o nich zreteľnú predstavu a reálne si vyskúšať svoje

Obr. 1 Webová stránka projektu Hrdina remesla

Obr. 2 Hrdina remesla - o výstave stredných škôl

schopnosti a zručnosti. Ponúka možnosť vybrať si uveďme zaujímavý odbor, perspektívu byť úspešným vďaka svojim schopnostiam a zabezpečiť svoju sebarealizáciu a istoty do budúcnosti priamo vo firmách z regiónu.

Podporiť záujem žiakov základných škôl o odborné vzdelávanie a motivovať žiakov „chopiť sa remesla“ sa TSK rozhodol formou podpory polytechnického vyučovania. Základným školám v kraji zo svojho rozpočtu poskytol notebooky, programovateľné stavebnice a pracovné náradie, určené na rozvoj manuálnych zručností žiakov druhého stupňa.

K atraktívnym aktivitám na podporu vzdelávania patrí výstava Stredoškolač – Hrdina remesla, ktorá už dvadsať rokov ponúka stredným odborným školám a firmám v regióne výbornú príležitosť prezentovať svoju činnosť žiakom základných škôl. Žiaci majú možnosť dozvedieť sa dôležité informácie o možnostiach ich ďalšieho štúdia. Vystavené exponáty žiackych prác v stánkoch stredných škôl nasvedčujú, že si „titul“ hrdina remesla zaslúžia. Najlepší technický exponát - priemyselný robot, ovládaný prostredníctvom 3D kamery, za ktorý by sa nemuseli hanbiť ani odborníci z praxe, vytvorili traja študenti zo Strednej odbornej školy v Starej Turej. Cena za najlepšie umelecké exponáty spolu a Cena publika patrí za návrh autosedačky žiakovi Strednej umeleckej školy v Trenčíne.

Súčasťou výstavy bolo aj tzv. mobilné kariérové centrum, o služby ktorého bol mimoriadny záujem. Centrum ponúkalo pomoc pri voľbe ďalšieho štúdia, povolania či zamestnania, možnosť vyskúšať si metodiky poznávania vlastných predpokladov (schopností, osobnostných vlastností, profesionálnych záujmov, hodnôt, motívov) a informačný servis o možnostiach štúdia na stredných

školách v Trenčianskom kraji. Trenčianska regionálna komora SOPK pripravila pre návštevníkov výstavy NON-STOP kino „Moja budúcnosť“ na témy vesmír, nanosvet, príroda, technika, Industry 4.0 a firmy zapojené do systému duálneho vzdelávania.

Podporou v oblasti profesijnej orientácie sú i výchovní poradcovia, ktorí sa v Centre pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (ďalej CPPPaP) problematike pravidelne venujú. Dvakrát ročne sa stretávajú aj na odbornom seminári k duálnemu vzdelávaniu, ktorý v spolupráci s odborom školstva TSK realizuje Detašované pracovisko Metodicko-pedagogického centra (ďalej MPC) v Trenčíne. Tému profesijnej orientácie sa venujú výchovní poradcovia počas špecializačného vzdelávania, v rámci ktorého sa v MPC pripravujú na svoje pôsobenie v škole. Svet práce a svet podnikania je tiež témou programu kontinuálneho vzdelávania zameraného na rozvoj podnikateľských zručností žiakov, ktorý každoročne v MPC absolvujú pedagogickí zamestnanci základných a stredných škôl Trenčianskeho kraja.

Okrem uvedených aktivít TSK pravidelne organizuje stretnutia so zamestnávateľmi, dni otvorených dverí na školách, u zamestnávateľov (napr. Family Day firiem zapojených do duálneho vzdelávania), ale i súťaže pre žiakov základných škôl organizované na stredných školách. TSK plánuje v spolupráci so zamestnávateľmi, školami, inštitúciami na pôde kraja ako je CPPPaP, MPC a ďalšími relevantnými partnermi v aktívnom riešení problematiky pokračovať i naďalej. Novinkou je plánované vytvorenie Centra kariérového poradenstva, ktoré bude kontaktným miestom pre výchovných poradcov, zamestnávateľov, žiakov aj ich rodičov.

Zo správy OECD *Zručnosti presahujúce rámec školy – Prehľad Slovenskej republiky z roku 2016* vyplynulo, že negatívom odborného vzdelávania na Slovensku je malá časť žiakov, ktorí sa pripravujú na povolanie v priamo v podnikoch (Tlačová správa MŠVVaŠ, 2016). Od roku 2016 sa situácia priebežne mení. Vo všetkých krajoch vzrástol počet žiakov zapojených do duálneho vzdelávania a podľa vyššie uvedených príkladov dobrej praxe, regióny hľadajú riešenia, ako pružne reagovať na vývoj trhu, potrebu pracovnej sily a ako skvalitniť prípravu žiakov v stredných odborných školách v spolupráci s miestnymi firmami a školami.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

- BERACKA, J., 2018. *FinReport. Ekonomika. Slovenský trh práce potrebuje pomoc zo zahraničia, no Slováci o migrantov nestoja*, 4.9.2018. [online]. [cit. 9.10.2018]. Dostupné z: <https://www.finreport.sk/ekonomika/slovensky-trh-prace-potrebuje-pomoc-zo-zahranicia-no-slovaci-o-migrantov-nestoja/>
- EK zastúpenie v SR, 2018: *Seminár Zastúpenia Európskej komisie v SR a inštitútu INEKO. Potrebuje slovenský pracovný trh viac imigrantov?*, 27.04.2018 [online]. Bratislava. [cit. 11.10.2018]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/slovakia/news/seminar_27042018_sk
- Hrdina remesla. 2018. [online]. [cit. 10.10.2018]. Dostupné z: www.hrdinaremesla.sk
- MY Trenčín. 14. október, 2018. *Z eurofondov poputujú na školy v kraji takmer tri milióny eur*. [online]. [cit. 15.10.2018]. Dostupné z: <https://mytrencin.sme.sk/c/20933196/z-eurofondov-poputuju-na-skoly-v-kraji-takmer-tri-miliony-eur.html>
- Tlačová správa MŠVVaŠ. 2016. *OECD o slovenskom školstve: Máte dobrý zákon o odbornom vzdelávaní, ale priveľa malých škôl*. 19.02.2016. [online]. [cit. 10.10.2018]. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/oecd-o-slovenskom-skolstve-mate-dobry-zakon-o-odbornom-vzdelavani-ale-priveľa-malých-skol/>
- TSK. 2015: *Stratégia rozvoja stredného odborného školstva v TSK na roky 2013 – 2020*. [online]. [cit. 16.10.2018]. Dostupné z: https://www.tsk.sk/regionalny-rozvoj/rozvojove-dokumenty/strategia-rozvoja-stredneho-odborneho-skolstva-v-tsk-na-roky-2013-2020.html?page_id=250751

Summary: Due to the shortage of employees in many sectors in society, the subject of vocational education and training of pupils resonates. Demand for graduates of secondary vocational schools in a fairly wide range of disciplines is growing faster than schools can educate them. The intensive involvement of companies in vocational training brings pupils the benefit of learning about real practice and succeeding on the labor market. The issue remains how to raise the interest of pupils in vocational training. Trenčín Self-governing Region responds to the situation by successive systematic steps which bring their results. Examples of good practice can be an inspiration for schools and founders.

INFORMÁCIA O PORTÁLI MPC

Pedagogickí a odborní zamestnanci regionálneho školstva majú už nejaký čas k dispozícii nový portál MPC. Na tomto portáli sú užívateľom k dispozícii informácie o činnosti MPC, ktoré sú prístupné aj neregistrovanému užívateľovi. Po registrácii sú užívateľovi sprístupnené aj možnosti prihlásiť sa na vzdelávanie, požiadať o atestáciu a vidieť ďalšie informácie, ktoré sa týkajú priebehu vzdelávania, pozvánok a podobne.

Vzhľadom na GDPR aj množstvo spamu (ktorý chodí do mailových schránok, keď robot vyhľadá zverejnenú e-mailovú adresu) sú informácie o zamestnancoch MPC zverejnené v obmedzenom režime. Po prvýkrát je potrebné zamestnanca MPC kontaktovať cez portál, v časti Verejnosť, Zoznam zamestnancov, kde nájdete pri každej osobe link na kontaktovanie e-mailom. V takomto prípade si vás dovoľujeme požiadať, aby ste v e-mailoch vždy uviedli aj vaše meno a priezvisko a školu, na ktorej pracujete, vrátane jej adresy (ide o vizitku, ktorá nám pomôže pri hľadaní riešenia a ďalšej komunikácii). Táto informácia je pre nás dôležitá aj preto, že niektoré e-mailové adresy neobsahujú meno a priezvisko a keď sa kontaktujúci do textu nepodpíše, my nevieme, s kým komunikujeme.

V časti **Verejnosť** nájde užívateľ aj pokyny na požiadanie o vydanie duplikátov osvedčení a vzory tlačív na iný termín ukončenia vzdelávania a žiadosť o opravnú atestačnú skúšku.

V časti **Vzdelávanie** môže užívateľ nájsť informácie:

1. o ponuke akreditovaných vzdelávacích programov MPC na konkrétny školský rok, prípadne o jej doplnení (toto doplnenie sa zväčša uskutočňuje v mesiacoch november – december),
2. o ponuke seminárov a konferencií, ktoré sú na portál doplňané v trojmesačných intervaloch (na každý kvartál kalendárneho roka) a sú aktualizované podľa tém, ktoré sú v danom roku považované za dôležité, či už vyplývajúce z historických udalostí alebo iných zaujímavých tém.

V rovnakej časti nájdete aj:

1. publikácie vydané MPC v elektronickej podobe v ich kompletnom znení,
2. všetky vydania časopisu Pedagogické rozhľady od vzniku časopisu (zdigitalizovali sme aj tie, ktoré vznikli v čase, keď bol Internet ešte pre bežného užívateľa menej dostupný),
3. aktuálne vydanie časopisu BIGECHE, predchádzajúce čísla budú postupne doplnené,
4. zborníky z konferencií, ktoré MPC od vzniku portálu realizuje.

V časti **Atestácie** nájde žiadateľ všetky potrebné informácie k požiadaniu a vykonaniu atestácie v MPC. Pre účely atestácie je dôležité správne vyplnenie všetkých údajov v žiadosti, ktoré sú dôležité pre rozhodovanie MPC.

Posledná časť portálu je venovaná národným aj medzinárodným projektom, ktoré MPC realizovalo a v súčasnosti realizuje. Užívateľ v tejto časti nájde aj link na stránku BEZPRE (BEZPEČNOSŤ A PREVENCIA V ŠKOLÁCH) a informácie a materiály z činnosti ROCEPO (Rómske vzdelávacie centrum Prešov, s celoslovenskou pôsobnosťou).

Vážení čitatelia a prispievatelia!

*Ďakujeme Vám za podporu, priazeň aj spoluprácu,
ktorú ste nám zachovali v roku 2018.*

*Želáme Vám, nech sú pre vás vianočné sviatky príjemným zastavením,
aby ste načerpali veľa radosti do života a silu prekonať všetky prekážky,
ktoré vám nastávajúci rok prinesie do cesty.*

*Nech prežívanie krásy a radosti pretrvá aj po celý rok 2019
a prinesie vám harmonické vzťahy s okolím a so sebou.*

Vaša redakcia

I. Rafaj: Podpoľanie v zimnej nálade

A. Tomanová: Choč pod snehom

Pokyny na úpravu príspevkov

Rukopis príspevku musí spĺňať tieto kritériá:

- príspevok musí byť svojím zameraním v súlade s obsahovým zameraním časopisu (pozri súbor „Témy“ na stránke časopisu),
- príspevok má byť pôvodným textom, za pôvodnosť aj správnosť zodpovedá autor,
- príspevok má tvoriť ucelený, logicky usporiadaný text s konkrétnymi závermi pre pedagogickú prax,
- rozsah príspevku nesmie prekročiť:
 - A. Príspevok: max. 9 normostrán, t.j. 16 200 znakov (vrátane medzier)
 - B. Recenzia: max. 1,5 normostrany, t.j. 2 700 znakov (vrátane medzier)
 - C. Informácia o činnosti MPC: max. 0,5 strany, t.j. 900 znakov (vrátane medzier)napísaných v textovom editore (MS Office, LibreOffice, OpenOffice) vrátane tabuliek a grafov.

A. Príspevok – osnova: *Názov, Autor/i, Anotácia, Kľúčové slová, Úvod, Hlavný text, Záver, Zoznam bibliografických odkazov, Summary*

B. Recenzia – osnova recenzie je nasledovná: *Názov, Bibliografický odkaz na recenzovanú publikáciu v štruktúre: Autor/i recenzie, Text recenzie*

C. Informácia o činnosti MPC – osnova: *Názov, Autor/i informácie/správy, Text informácie/správy*

Pri písaní príspevku:

- vzhľad stránky – všetky okraje 2 cm, záhlavie a päta 1,25 cm
- používajte typ písma **Calibri**, veľkosť 11, riadkovanie – 1
- zarovnanie textu – zarovnať doľava
- nepoužívajte žiadne štýly (len formátovanie – tučné, kurzíva, index horný, dolný, nie podčiarkovanie)
- nepoužívajte medzery ani tabulátory na začiatku odseku, vyhnite sa dvojitém medzerám medzi slovami
- nepoužívajte voľné riadky (2 x enter) medzi odsekmi, ani medzi nadpisom a textom
- špeciálne symboly používajte len ak sú nevyhnutné, nepoužívajte grafické ozdoby pri nadpisoch a pod.
- obrázky vo formáte jpg v kvalite aspoň 150 dpi
- tabuľky v texte označte formou Tab. 1 Názov tabuľky (**nad tabuľkou**)
- grafy, obrázky v texte označte formou Obr. 1 Názov obrázka (**pod obrázkom**), pri prevzatých obrázkoch je nevyhnutné uviesť zdroj
- citovanie literatúry v texte: priezvisko autora/ov, čiarka, potom rok vydania.
Ak ide o doslovný citát v úvodzovkách sa uvádza aj strana, napr. Turek (2008, s. 258), alebo „....“ (Turek, 2008, s. 258).
V prípade, že počet autorov je viac ako 3, uvedie sa meno prvého autora a „et al.“, napr. Meško et al., 2005
- v žiadnom prípade v príspevku **nepoužívajte „poznámky pod čiarou“**
- rozlišujte písmeno veľké O a číslicu 0, malé písmeno l a číslicu 1
- autori môžu skracovať často uvádzané výrazy – tieto skratky sa musia vysvetliť pri prvom objavení v texte, napr. materská škola (ďalej MŠ), školský vzdelávací program (ďalej ŠkVP) a pod.
- Zoznam bibliografických odkazov – je abecedne usporiadaný a obsahuje údaje podľa normy ISO 690
Bibliografické odkazy z roku 2012

Z obsahu:

RIADENIE ŠKOLY

Slávka Džačovská ...1

Koučing smeruje do škôl (1. časť)

Cauching is heading for schools (part 1)

Marian Valent ...2

Sebahodnotenie a zmena školy

Self-assessment and change of school

VÝCHOVA A VZDELÁVANIE ŽIAKA

Mária Marciová ...7

O pozitívnych posunoch vo výučbe rozhoduje kvalita prístupov k vzdelávaniu seba samých

Positive shifts in education are determined by the quality of attitudes to self-education

Anna Hamšíková ...12

Využitie miniságy na hodinách anglickej literatúry

Výťah z atestačnej práce k prvej atestácii

Using a mini saga on English literature lessons

Summary of attestation work for the first attestation

Simona Žáčiková ...16

Aktivizujúce metódy so zameraním na prácu

so školským historickým prameňom na hodine dejepisu

Výťah z atestačnej práce k prvej atestácii

Activating methods focusing on the work with school historical source on the history lesson

Summary of attestation work for the first attestation

Mariana Beľanová ...19

Terénna exkurzia k problematike vodného ekosystému v predmete biológia

Výťah z atestačnej práce k prvej atestácii

Field excursion relating to the issue of the aquatic ecosystem in the subject of biology

Summary of attestation work for the first attestation

Ľubica Páchniková ...23

Vplyv projektového vyučovania na zlepšenie orientácie

na mape miestneho regiónu u žiakov 1. ročníka SOŠ

Výťah z atestačnej práce k druhej atestácii

The influence of project teaching on improvement of orientation
on the map of the local region with 1st grade students in secondary vocational school

Summary of attestation work for the second attestation

Peter Petkov ...26

Aktivizácia žiakov v predmete prax

Výťah z atestačnej práce k prvej atestácii

Activating students in the subject of practice

Summary of attestation work for the first attestation

INFORMÁCIE

Miroslava Jakubeková, Eva Žernovičová ...28

Možnosti podpory odborného vzdelávania a prípravy – príklady z Trenčianskeho kraja

Ways of support for vocational education and training – examples from the region of Trenčín

PEDAGOGICKÉ ROZHĽADY

OBSAH 27. ROČNÍKA – 2018

VÝCHOVA A VZDELÁVANIE ŽIAKA	ČÍSLO	STRANA
M. Beľanová: Terénna exkurzia k problematike vodného ekosystému v predmete biológia: výťah z atestačnej práce k prvej atestácii	5	19
E. Cinová – M. Kurty – J. Medvecová – E. Suchožová – V. Šándorová: ROCEPO o inkluzívnom vzdelávaní	2	27
M. Gaj: Súčasné úskalia edukácie Rusínov v Slovenskej republike v kontexte implementácie inovovanej koncepcie výučby rusínskeho jazyka v materských školách, základných školách a stredných školách v Slovenskej republike	4	11
E. Gullach: Ako pracuje príroda	4	16
A. Hamšíková: Využitie miniságy na hodinách anglickej literatúry: výťah z atestačnej práce k prvej atestácii	5	12
L. Horňák: Teoretické východiská inklúzie, sociálnej inklúzie, inkluzívnej edukácie	2	9
J. Jakálová: Ako rozvíjať prosociálne cítenie a správanie sa dieťaťa predškolského veku	3	15
T. Komanová: Byť či nebyť vedúcim metodického združenia?	4	20
M. Lipnická: Potreby materských škôl pre inkluzívne vzdelávanie detí zo sociálne znevýhodneného prostredia	3	9
M. Marciová: O pozitívnych posunoch vo výučbe rozhoduje kvalita prístupov k vzdelávaniu seba samých	5	7
A. Maslíková: Využitie interpretácie umeleckého diela pri rozvoji výtvarného prejavu 5 – 6 ročných detí: výťah z atestačnej práce	3	24
S. Mináriková – E. Pupíková: Skladanie papiera v materskej škole	3	20
I. Ochodničanová: Rozvoj finančnej gramotnosti v nižšom strednom vzdelávaní s akcentom na inkluzívne vzdelávanie v školách: výťah z rigorózneho práce v odbore učiteľstvo akademických predmetov	2	20
L. Páchniková: Vplyv projektového vyučovania na zlepšenie orientácie na mape regiónu u žiakov 1. ročníky SOŠ: výťah z atestačnej práce k druhej atestácii	5	23
A. Pávnová: Učebné štýly – populárny mýtus v oblasti vzdelávania	4	1
P. Petkov: Aktivizácia žiakov v predmete prax: výťah z atestačnej práce k prvej atestácii	5	26
O. Podprocká: Čo môže ovplyvňovať úroveň predmatematických predstáv dieťaťa predškolského veku	3	12
Š. Porubský – K. Vančíková – R. Rosinský – P. Strážik: Inkluzívne vzdelávanie na školách	2	11
R. Rosinský – K. Vančíková: Hodnotenie kvality školy v kontexte inkluzívneho vzdelávania alebo Chcieť a vedieť	2	23
Z. Svoboda – J. Říčan – P. Morvayová, L. Zilcher, M. Valášková: Metodika tvorby strategického plánu pro vytváření inkluzivního prostředí školy	2	14
J. Verešová: Zvyšovanie reziliencie na stres u detí prostredníctvom dýchacích cvikov a cvičení	4	4
G. Zábušková: Školský klub detí v systéme výchovy mimo vyučovania	4	7
S. Žáčiková: Aktivizujúce metódy so zameraním na prácu so školským historickým prameňom na hodine dejepisu: výťah z atestačnej práce k prvej atestácii	5	16
RIADENIE ŠKOLY		
S. Babiaková: Autoevalvácia školy a podpora jej kvality	1	19
M. Blaško – A. Dragulová: Manažérstvo kvality v škole ako stratégia rozvoja slovenského školstva	2	1
S. Džáčovská: Končing smeruje do škôl (1. časť)	5	1
H. Harausová: Aplikácia SWOT analýzy v školách	1	13
V. Lajčák – A. Dragulová: Problematika hodnotenia pedagogických zamestnancov v školstve	1	29
V. Laššák: Manažment zmien v školách (1)	1	9

V. Laššák: Manažment zmien v školách (2)	2	3
M. Navrátilová: Preprimární vzdělávání ve srovnávací analýze právních norem vybraných evropských zemí	3	6
M. PISOŇOVÁ – J. KAMOŇA: Školský manažment z pohľadu kybernetických a technologických východísk	1	1
E. PUPÍKOVÁ: Hodnotiaci rozhovor v práci riaditeľa materskej školy	4	27
M. ŠNÍDLOVÁ: Využitie profesijných štandardov v personálnom riadení školy	1	25
V. Trojan: Cesta ke sdílení pedagogického procesu	1	5
M. Valent: Profesijný štandard v školstve	1	22
M. Valent: Metódy analýzy vnútorného prostredia školy	4	22
M. Valent: Sebahodnotenie a zmena školy	5	2
Ľ. Verbovanec: Marketing v podmienkach školy	1	16
K. VRÁŇAIOVÁ: Manažment kvality v materskej škole	3	1

RECENZIE

TROJAN, V.: 55 úvah o českém školství aneb mým kapitánům. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 160 s. ISBN 978-80-7598-145-5 (M. Valent)	4	31
---	---	----

INFORMÁCIE

M. Jakubeková – E. Žernovičová: Možnosti podpory odborného vzdelávania a prípravy – príklady z Trenčianskeho kraja	5	28
--	---	----

PEDAGOGICKÉ ROZHĽADY

CONTENS OF THE XXVII. YEAR VOLUME

EDUCATION OF THE PUPIL	NUMBER	PAGE
M. Beľanová: Field excursion relating to the issue of the aquatic ecosystem in the subject of biology: summary of attestation work for the first attestation	5	19
E. Cinová – M. Kurty – J. Medvecová – E. Suchožová – V. Šándorová: ROCEPO about inclusive education	2	27
M. Gaj: Current problems concerning education of Ruthenians in the Slovak republic in the context of implementation of upgraded conception for Ruthenian language education in pre-primary schools, elementary schools and secondary schools in the Slovak republic	4	11
E. Gullach: How nature works	4	16
A. Hamšíková: Using a mini saga on English literature lessons: summary of attestation work for the first attestation	5	12
L. Horňák: Theoretical background knowledge for inclusion, social inclusion and inclusive education	2	9
J. Jakálová: How to develop prosocial emotions and behavior of a preschooler	3	15
T. Komanová: To be or not to be the head of methodical association?	4	20
M. Lipnická: Needs of kindergartens for inclusive education of children from socially disadvantaged environment	3	9
M. Marciová: Positive shifts in education are determined by the quality of attitudes to self-education	5	7
A. Maslíková: Using interpretation of artwork when developing artistic expression of 5 – 6-year-old children: summary of attestation work	3	24
S. Mináriková – E. Pupíková: Paper folding in a kindergarten	3	20
I. Ochodničanová: Developing financial literacy on the second stage of primary schools with the focus on inclusive education	2	20
L. Páchniková: The influence of project teaching on improvement of orientation on the map of the local region with 1st grade students in secondary vocational school: summary of attestation work for the second attestation	5	23
A. Pávová: Learning styles – a popular myth in education	4	1
P. Petkov: Activating students in the subject of practice: summary of attestation work for the first attestation	5	26
O. Podprocká: What can influence the level of preschoolers' pre-mathematical ideas	3	12
Š. Porubský – K. Vančíková – R. Rosinský – P. Strážik: Inclusive education in schools	2	11
R. Rosinský – K. Vančíková: Evaluation of school quality in the context of inclusive education, or To want and to know	2	23
Z. Svoboda – J. Řičan – P. Morvayová, L. Zilcher, M. Valášková: Methodology of strategy plan creation for inclusive school environment	2	14
J. Verešová: Increasing children's resilience to stress through breathing techniques and exercises	4	4
G. Zábušková: After school care centre in the system of education out of the teaching process	4	7
S. Žáčiková: Activating methods focusing on the work with school historical source on the history lesson: summary of attestation work for the first attestation	5	16
SCHOOL MANAGEMENT		
S. Babiaková: Self evaluation of a school as a support of its quality	1	19
M. Blaško – A. Dragulová: Managing quality in schools as a development strategy of the Slovak school system	2	1
S. Džačovská: Cauching is heading for schools (part 1)	5	1

<i>H. Harausová: Applying SWOT analysis in schools</i>	1	13
<i>V. Lajčák – A. Dragulová: Evaluation of pedagogical employees in educational system</i>	1	29
<i>V. Laššák: Management of changes in schools (1)</i>	1	9
<i>V. Laššák: Management of changes in schools (2)</i>	2	3
<i>M. Navrátilová: Pre-primary education in comparative analysis of some European countries' legal standards</i>	3	6
<i>M. Pisoňová – J. Kamodá: School management from cybernetic and technological point of view</i>	1	1
<i>E. Pupíková: Evaluation interview in work of a pre-primary school headteacher</i>	4	27
<i>M. Šnidllová: Using professional standards in personal school leadership</i>	1	25
<i>V. Trojan: The way to sharing of pedagogical process</i>	1	5
<i>M. Valent: Professional standard in educational system</i>	1	22
<i>M. Valent: Analysis methods for internal environment of a school</i>	4	22
<i>M. Valent: Self-assessment and change of school</i>	5	2
<i>Ľ. Verbovanec: Marketing in schools</i>	1	16
<i>K. Vránaiová: Quality management in a kindergarten</i>	3	1

REVIEWS

<i>TROJAN, V.: 55 úvah o českém školství aneb mým kapitánům. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 160 s. ISBN 978-80-7598-145-5 (M. Valent)</i>	4	31
---	---	----

INFORMATIONS

<i>M. Jakubeková – E. Žernovičová: Ways of support for vocational education and training – examples from the region of Trenčín</i>	5	28
--	---	----